

Vize českého zemědělství po roce 2010

Úvodní slovo

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

kolegyně, kolegové,

je mi potěšením, že Vám mohu předložit materiál nazvaný „Vize českého zemědělství po roce 2010“. Předkládané vize byly zformulovány na základě široké diskuse zúčastněných stran ve Skupině pro strategické otázky v zemědělství a jejích pracovních týmech a představují požadovaný stav, kterého má být dosaženo pro budoucnost českého zemědělství a souvisejících oborů. Obecné vize mají obecnou platnost a specifické vize je dále rozvíjejí pro jednotlivé oblasti. K jejich realizaci mohou přispět všichni, kterým záleží na budoucnosti českého zemědělsko-potravinářského komplexu bez ohledu na to, zda jsou zapojeni do prvovýroby, zpracování primární produkce nebo působí v jiných oblastech. Předložením tohoto materiálu naše práce nekončí, ale postupuje do fáze realizace jednotlivých vizí.

Jakub Šebesta

ministr zemědělství

A handwritten signature in blue ink, consisting of a large, rounded loop at the top and several horizontal strokes below it, ending in a sharp point.

Předmluva

Vypracováním Vizí českého zemědělství po roce 2010 byla pověřena Skupina pro strategické otázky v zemědělství, zřízená ministrem zemědělství ČR v prosinci 2009. Podkladem pro práci skupiny byly dílčí příspěvky zpracované dvanácti pracovními týmy pod vedením týmových koordinátorů z řad vedoucích pracovníků ministerstva zemědělství a za účasti celé řady odborníků z nevládních zemědělských i nezemědělských organizací, akademické sféry, zástupců regionů, politické reprezentace a dalších. Materiál je strukturován do čtyř částí. První je analýza vývoje a stavu českého zemědělství, druhá kapitola je věnovaná vizím, třetí návrhům opatření a poslední je závěr. Nyní máte možnost posoudit výsledky práce skupiny, jejíž členové se podle mého přesvědčení zhostili svého úkolu velmi zodpovědně a za odvedenou práci jim patří mé poděkování. Předložený materiál si neklade za cíl být hotovým receptem na to, jak přes noc učinit z našeho zemědělství konkurenceschopné a prosperující odvětví. Představuje ale klíčovou shodu zástupců zainteresovaných stran na cílech a také návrzích opatření vedoucích k jejich dosažení, která mohou českému zemědělství a souvisejícím oborům poskytnout dlouhodobou perspektivu. Představuje také odbornou platformu pro budoucí koncepční práci v resortu zemědělství.

Ing. Jiří Šír

předseda Skupiny pro strategické otázky v zemědělství

Obsah

1.	Analýza vývoje a stavu českého zemědělství	1
1.1	Analýza vývoje a stavu živočišných komodit	3
1.2	Analýza vývoje a stavu rostlinných komodit	13
1.3	Analýza stavu potravinářství v ČR ve vazbě na zemědělství	25
1.4	Analýza stavu mezinárodního obchodu se zemědělskými komoditami a potravinami	26
1.5	Analýza vývoje a stavu zemědělství ve vztahu k životnímu prostředí a klimatické změně	27
1.6	Analýza stavu lesnictví ve vztahu k zemědělství	29
1.7	Analýza vývoje a stavu vodního hospodářství ve vztahu k zemědělství	30
1.8	Analýza vývoje a stavu rybářství	33
1.9	Silné a slabé stránky českého zemědělství	34
2.	Vize českého zemědělství a souvisejících oborů	37
2.1	Obecné vize	37
2.2	Specifické vize	39
2.2.1	Společná zemědělská politika EU	39
2.2.2	Rozvoj venkova	39
2.2.3	Komodity živočišného původu	40
2.2.4	Rostlinné komodity	41
2.2.5	Potravinářství v ČR ve vazbě na zemědělství	44
2.2.6	Mezinárodní obchod se zemědělskými komoditami a potravinami a zemědělská politika	44
2.2.7	Zemědělství ve vztahu k životnímu prostředí a klimatické změně	45
2.2.8	Lesnictví v ČR ve vazbě na zemědělství	46
2.2.9	Vodní hospodářství v ČR ve vazbě na zemědělství	47
2.2.10	Rybářství	48

3.	<i>Návrh nástrojů a opatření pro dosažení stanovených vizí</i>	50
3.1	<i>Návrh nástrojů a opatření pro dosažení obecných vizí</i>	50
3.2	<i>Návrh nástrojů a opatření pro dosažení specifických vizí</i>	52
3.2.1	<i>Společná zemědělská politika</i>	52
3.2.2	<i>Rozvoj venkova</i>	53
3.2.3	<i>Komodity živočišného původu</i>	53
3.2.4	<i>Komodity rostlinného původu</i>	55
3.2.5	<i>Potravinářství v ČR ve vazbě na zemědělství</i>	57
3.2.6	<i>Zemědělství ve vztahu k životnímu prostředí a klimatické změně</i>	59
3.2.7	<i>Lesnictví v ČR ve vazbě na zemědělství</i>	61
3.2.8	<i>Vodní hospodářství v ČR ve vazbě na zemědělství</i>	63
3.2.9	<i>Rybářství</i>	64
4.	<i>Závěr</i>	65

Vize českého zemědělství po roce 2010

Zemědělství a související obory mají strategický význam pro poskytování veřejných statků, a to zejména zajištěním strategické míry potravinové bezpečnosti, péče o krajinu a ochranu životního prostředí.

1. Analýza vývoje a stavu českého zemědělství

České zemědělství a související obory prošly od roku 1989 zásadní proměnou, související s adaptací na ekonomickou realitu a její postupný vývoj. Zásadní byla příprava na vstup ČR do Evropské unie a období po vstupu, kdy se sektor musí přizpůsobovat nejen podmínkám panujícím na jednotném trhu EU, ale současně i podmínkám globalizujících se trhů.

Poprvé v historii České republiky je díky jednotnému trhu EU český zemědělský sektor vystaven přímé konkurenci z dalších 26 států. Podmínky pro hospodaření, včetně podpor z rozpočtu EU a z národních rozpočtů, však zdaleka nejsou srovnatelné mezi jednotlivými členskými státy a ztěžuje to rozvoj zemědělství a souvisejících oborů v ČR. Obchod se zeměmi EU tvoří drtivou většinu mezinárodní obchodní výměny ČR a společný trh EU rozhodujícím způsobem ovlivňuje národní trh v ČR.

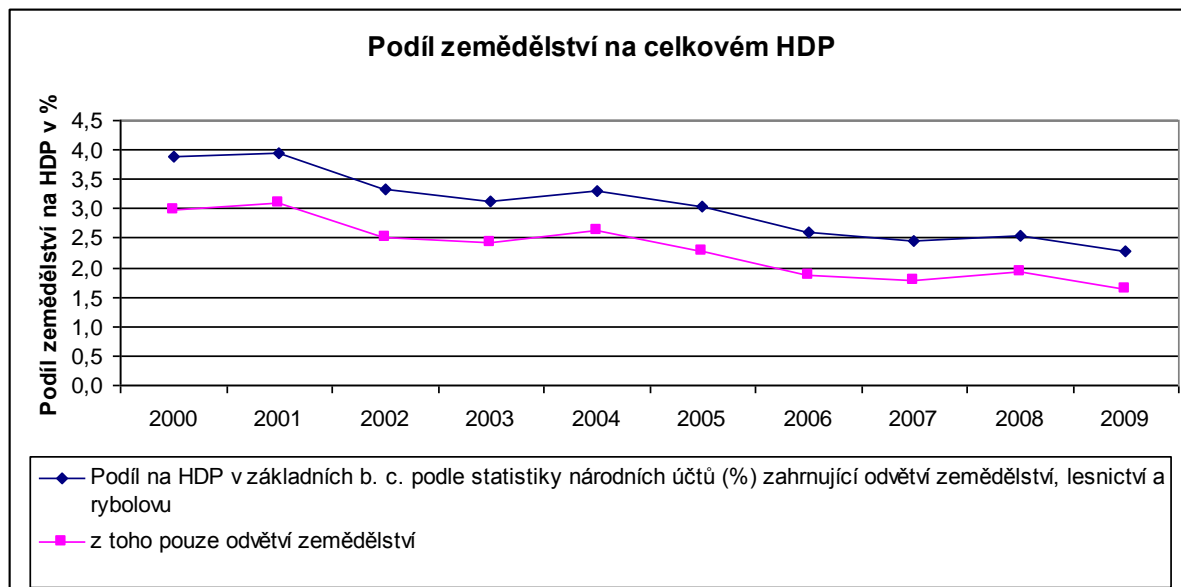
Vstupem do EU získala ČR možnost čerpat každoročně významné objemy finančních prostředků na podpory poskytované do zemědělství. S ohledem na postupný náběh přímých plateb bude objem těchto prostředků až do roku 2013 narůstat, ale další vývoj bude záviset na výsledcích jednání o reformě rozpočtu EU a reformě společné zemědělské politiky EU.

Podíl zemědělství na celkovém HDP vykazuje klesající trend, podobně jako vývoj zaměstnanosti v zemědělském sektoru. Objem zemědělské produkce, vyjádřený ve stálých cenách roku 1989 kolísá pod úrovní 80 mld. Kč (viz grafy jednotlivých ukazatelů dále).

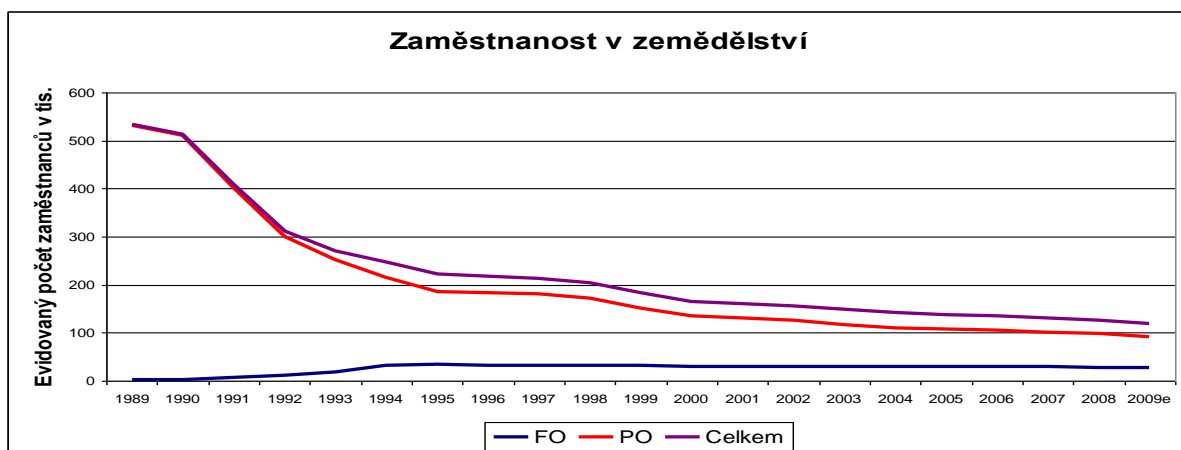
Konkrétní vývoj a aktuální situace se liší podle jednotlivých sektorů. Začala převažovat rostlinná výroba a rozšířily se extenzivní typy hospodaření. Obecně se za posledních dvacet let snížily stavy hospodářských zvířat, ale rostla užitkovost. Po vstupu ČR do EU nedošlo ke stabilizaci, ale naopak u některých hospodářských zvířat se trend poklesu ještě prohloubil. Ceny zemědělských výrobců vykazují převážně mírný růst, ale zároveň rostoucí nestabilitu, která je překážkou rozvoje hospodaření. Ceny výrobních vstupů rostou rychleji než realizační ceny prvovýrobců¹. Domácí spotřeba měla většinou klesající trend, i když se v některých případech v posledních letech stabilizuje, respektive vykazuje rostoucí tendenci. Významnou roli v cenotvorbě sehrávají maloobchodní řetězce, které v případě ČR pokrývají převážnou většinu maloobchodu.²

¹ Za období 2001 -2009 činil průměrný meziroční souhrnný index cen zemědělských výrobců 99,8%, zatímco průměrný meziroční souhrnný index cen vstupů do zemědělství činil 102,6% (kalkulace MZe na základě dat ČSÚ a ÚZEI).

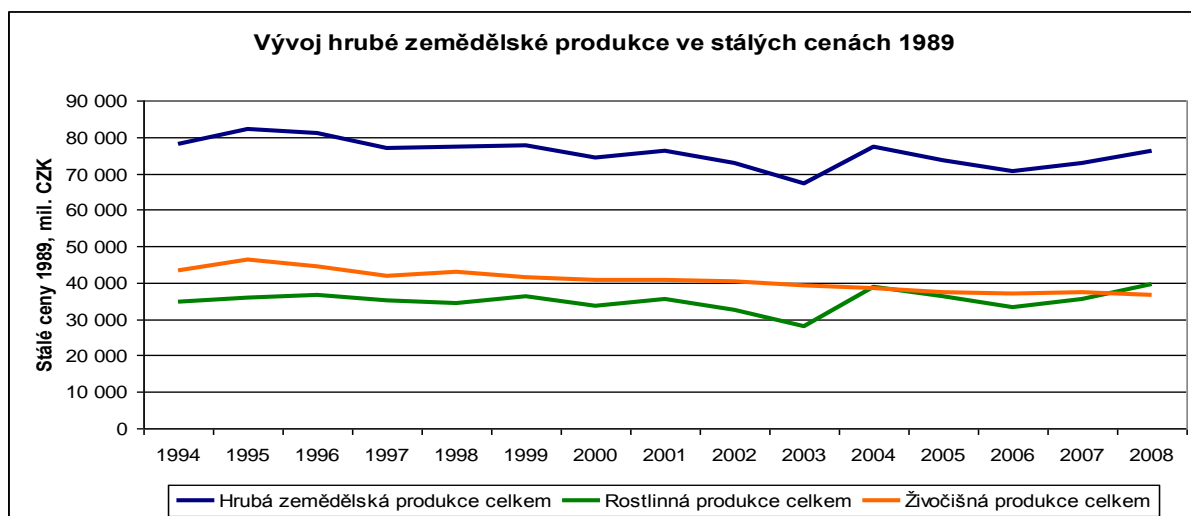
² Tržní podíl 10 největších maloobchodních řetězců v ČR v roce 2008 činil v rychloobrátkovém zboží s převahou potravin 64%.

Pramen: ČSÚ a ÚZEI

Pramen: ČSÚ a ÚZEI

Pramen: ČSÚ a ÚZEI

1.1 Analýza vývoje a stavu živočišných komodit

Chov přežvýkavců je stále velmi významným odvětvím zemědělské výroby, které má kromě produkčních funkcí (produkce masa a mléka pro lidskou výživu), také celou řadu mimo-produkčních funkcí. Chov přežvýkavců je úzce spojen se životním prostředím ve smyslu údržby krajiny, především trvalých travních porostů (TTP). Údržba TTP spásáním přežvýkavci je neekonomičtější (ušetří náklady a energii, které by byly vynaloženy na jiné způsoby údržby) a zároveň nejpříznivější z ekologického hlediska, a to i vzhledem k podílu na udržování fondu půdních živin. Chov přežvýkavců se významnou měrou podílí i na rozvoji venkova, ve smyslu zachování zaměstnanosti obyvatel na venkově.

Zejména z těchto důvodů je toto odvětví podporováno v rámci Společné zemědělské politiky (SZP) Evropské unie.

Chov skotu je ve srovnání s jinými odvětvími živočišné produkce ekonomicky náročný. Významným pozitivem chovu skotu je fakt, že je zdrojem celoročních příjmů. Z biologické podstaty skotu vyplývá jeho dlouhý reprodukční cyklus, což klade zvýšené nároky na investiční vybavenost chovů (základní stádo, ustájení, technologie chovu a produkce, zemědělská půda aj.) a na organizační stránku chovu. Spolu s bezprostřední vazbou na půdu se tím výrazně odlišuje od ostatních chovů.

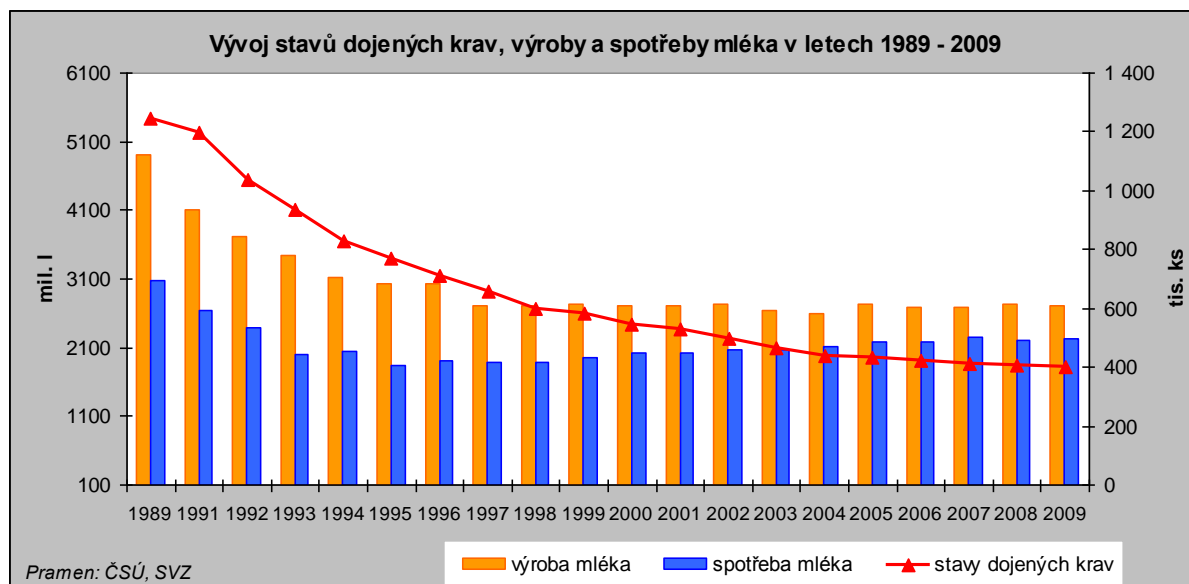
Chov ovcí a koz má ve srovnání s jinými odvětvími živočišné výroby některé přednosti. Především se jedná o nízké produkční náklady a nízkou energetickou náročnost chovu. Chov ovcí je mimo jiné spjat s programy na ochranu životního prostředí, vzhledem ke kterým mohou být některé porosty udržovány pouze pasením ovcí. Pokud se jedná o skopové maso, je potřeba vyzdvihnout jeho vysokou kvalitu a poměrně krátkou dobu výkrmu jatečných jehňat (4 až 6 měsíců). Vzhledem k tomu, že Evropská unie je převážně dovozcem skopového masa, nehrozí v nejbližších letech jeho nadprodukce.

Od roku 1989 došlo k poměrně významné restrukturalizaci chovu skotu v České republice. K nejvýznamnějším změnám došlo v době před vstupem a následně po vstupu do Evropské unie, kdy došlo k poměrně výraznému poklesu stavů zejména dojeného skotu. V tomto období došlo rovněž k nárůstu stavů krav bez tržní produkce mléka (KBTPM).

Stavy skotu v ČR v předchozích dvou desetiletích téměř pravidelně meziročně klesaly. Po vstupu ČR do EU se tento trend zpomaloval a v letech 2007 až 2008 dokonce zastavil. Od roku 2004 do roku 2008 došlo ve srovnání s průměrem let 2001 – 2003 ke snížení počtu chovaného skotu celkem v ČR o 8,1 %, tj. o 123,8 tis. ks. Stavy krav celkem se ve sledovaném období let 2004–2008 vyvíjely obdobně jako stavy skotu celkem. K jejich snižování docházelo především vlivem redukce stavů dojených krav, jejichž počty byly nepřímo limitovány rostoucí užitkovostí při respektování nepřekročení kvótového systému dodávaného mléka.

Trh s mlékem v ČR lze po roce 1989 charakterizovat poklesem spotřeby mléka na obyvatele a rok, k jejímuž růstu a postupnému přiblížení původní úrovni došlo až po roce 1995. Období

po vstupu do EU lze charakterizovat přiblížením tuzemské ceny zemědělských výrobců mléka úrovni zemí EU 15 a výrazným růstem vývozu syrového mléka, ale i dovozů mlékárenských výrobků. Přes pokles domácí soběstačnosti v surovině, od vstupu do EU do roku 2008, bylo zachováno kladné saldo zahraničního obchodu. I po vstupu do EU si Česká republika udržela některé komparativní výhody, jako je vysoká koncentrace chovu skotu. V současnosti je výhodou ČR i vysoká úroveň užitkovosti, jakož i počet krav zapojených do kontroly užitkovosti.

Rentabilita produkce mléka se v České republice v prvních dvou letech po vstupu do EU udržela na úrovni, jakou dosahovala před vstupem (kladná rentabilita byla v průměru dosažena i bez započtení podpor). Od roku 2006 došlo ke zhoršení nákladové rentability (k dosažení kladné rentability byly zapotřebí přímé platby). Je zřejmé, že celosvětový pokles ceny zemědělských výrobců mléka v první polovině roku 2009, který se významně dotkl i evropských producentů, nákladovou rentabilitu zhoršil, a to i když v posledním čtvrtletí roku 2009 již ceny pozvolna narůstaly.

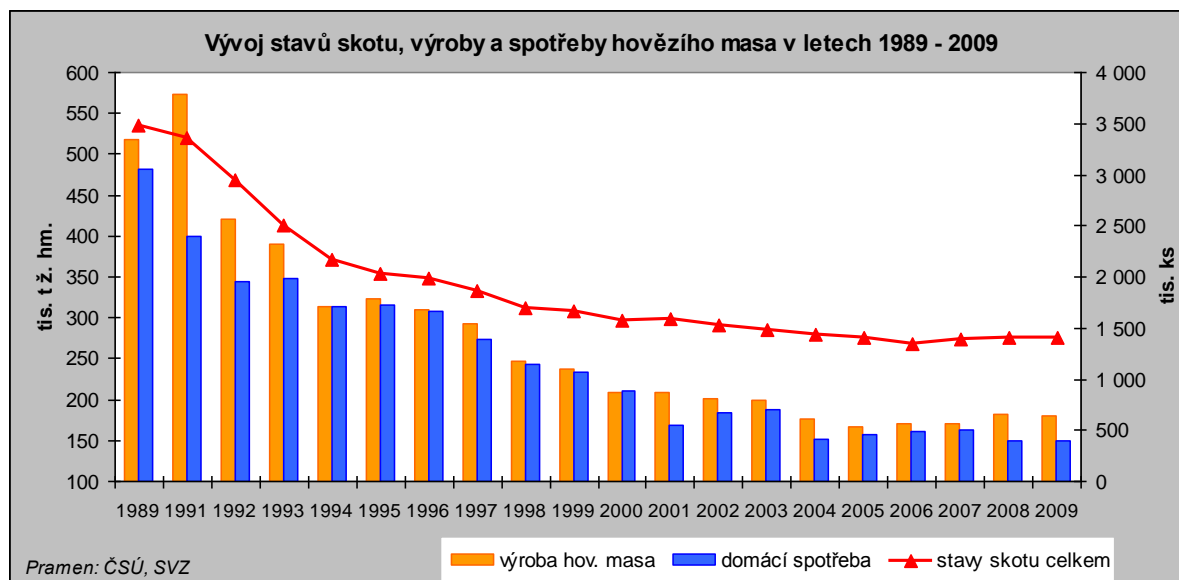
Většina českých podniků s výrobou mléka je více ohrožena přerušением plynulých peněžních toků, než podniky v dalších zemích EU, neboť u jiných evropských farem se značný podíl nákladů ušetří na vlastní půdě a kapitálu, nebo na práci rodinných příslušníků.

Ekonomický efekt produkce mléka v České republice bez započtení podpor vykazuje po vstupu do EU klesající tendenci. Ve střednědobém horizontu lze očekávat vyšší tlak na konkurenceschopnost českých, respektive evropských producentů mléka.

Dle výhledu OECD by v následujícím desetiletí měly ceny mléka ve světě narůstat, i když pomalejším tempem, a to i vzhledem k rostoucí poptávce a spotřebě u všech mléčných výrobků. V EU se neočekává výrazný růst produkce ani po zrušení kvót v roce 2015. Nárůst produkce se očekává hlavně v rozvojových a méně rozvinutých zemích, jako např. v Indii,

Číně, či Pákistánu. Na Novém Zélandu se ve srovnání s rozvojovými zeměmi předpokládá jen mírný nárůst produkce.

Produkce a spotřeba hovězího masa v ČR se v uplynulých dvou desetiletích výrazně snižovala. Po vstupu do EU, v letech 2004 - 2008 se tento klesající trend zastavil a došlo ke stabilizaci produkce i spotřeby.

Stavy krav bez tržní produkce mléka se za období předchozích pěti let každoročně převážně zvyšovaly, což bylo mimo jiné odrazem růstu poptávky po zástavovém skotu masných plemen a vyplácením přímých i nepřímých podpor směřovaných do tohoto systému chovu.

Intenzita chovu skotu, tj. počet zvířat připadajících na 100 ha zemědělské půdy, je v ČR ve srovnání s průměrem zemí EU 27 mírně nižší. Přesto ČR je v produkci hovězího masa dlouhodobě soběstačná, zatímco EU 27 je v produkci hovězího masa dlouhodobě nesoběstačná a dovoz skotu a hovězího masa od roku 2003 převažuje nad vývozem.

Na úrovni EU 27 byl v roce 2009 zaznamenán pokles stavu skotu, a to zejména v kategorii dojených krav, což bylo způsobeno krizí na trhu s mlékem. Ekonomická krize zásadním způsobem nezasáhla sektor hovězího masa. Ceny v roce 2009 nevykázaly výrazné výkyvy ve srovnání s předchozími lety.

Cena hovězího masa v ČR je dlouhodobě nižší, než v jiných státech EU. Úroveň nákladů na produkci hovězího masa navíc dlouhodobě převažuje ceny zemědělských výrobců, a to vzhledem k vysokým nákladům na krmiva, mzdovým a osobním nákladům. Nízká efektivita produkce je dána např. nízkou úrovní přírůstků ve výkrmu a počtem odchovaných telat. Rentabilita chovu skotu a následně i produkce hovězího masa je tedy ovlivněna přímými platbami.

Konkurenceschopnost sektoru hovězího masa v České republice je a bude ovlivněna:

- rentabilitou produkce hovězího masa v zemědělských podnicích v ČR a ve srovnání se zeměmi EU;

- možností uplatnění živého skotu na trzích EU;
- konkurenceschopností českého masného zpracovatelského průmyslu;
- rentabilitou komodity mléko, tj. především úrovní stavů dojených krav;
- dalším vývojem SZP a SOT;
- světovým obchodem;
- preferencemi spotřebitelů.

Celosvětová spotřeba hovězího masa by dle výhledu OECD měla zaznamenat jeden z největších růstů ze zemědělských komodit, což je dáno převážně nárůstem spotřeby i produkce masa v Asii. Ceny hovězího masa by se měly na světové úrovni zvyšovat, což platí i pro EU. V Evropské unii se však zároveň očekává pokles produkce hovězího masa, což je do určité míry dáno i doznívající krizí v sektoru mléka, avšak nárůst spotřeby, která bude saturována větší mírou dovozů ze třetích zemí.

Chov skotu představuje v ČR majoritní úsek živočišné výroby. Pokud chceme zachovat odpovídající konkurenceschopnost, soběstačnost a rentabilitu tohoto odvětví i v budoucnu, je potřeba se připravit na změny na evropském i světovém trhu s mlékem a hovězím masem související zejména s plánovaným úplným zrušením vývozních subvencí v roce 2013 a se zrušením mléčných kvót na úrovni EU v roce 2015.

Dle tohoto schématu se dá předpokládat přeskupení produkce jak v rámci Evropské unie, tak ve světě mezi rozvinutými a méně rozvinutými zeměmi. To znamená, že tlak na konkurenceschopnost evropských producentů mléka a hovězího masa bude vzrůstat, zejména pokud se jedná o ceny a náklady na produkci.

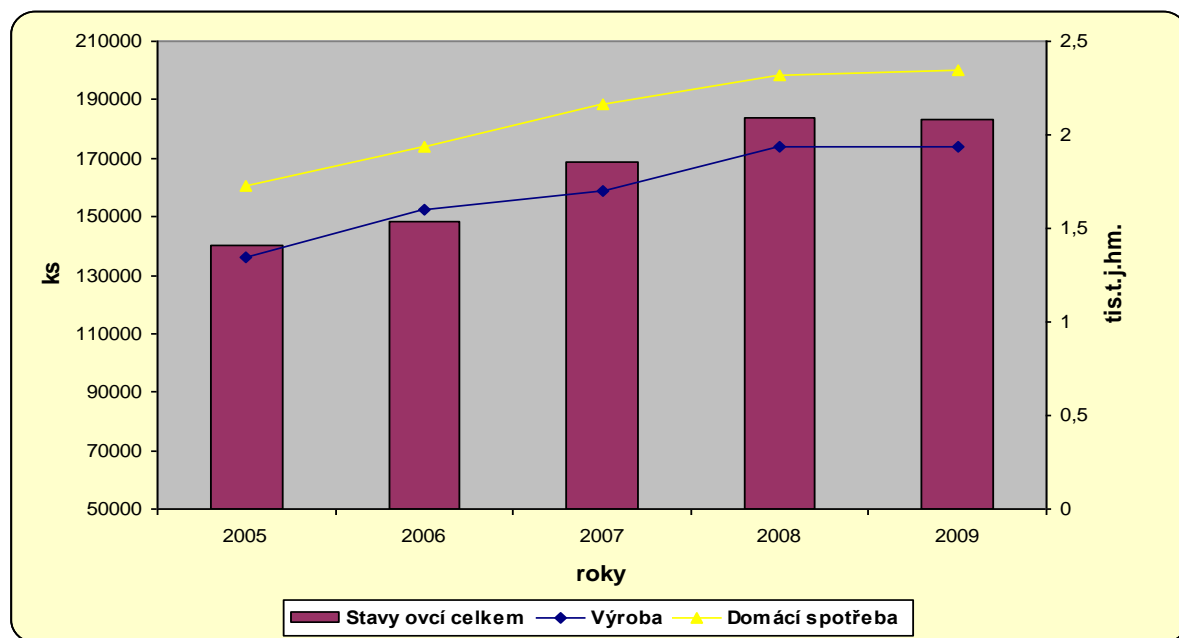
Z uvedeného vyplývá, že obstát na trhu budou nadále moci pouze ti producenti, kteří si vytvoří efektivní management chovu s eliminací rizik a se snahou snížit vstupní náklady a vytvořit si finanční rezervy v příznivějších obdobích. V budoucnu bude rovněž potřeba klást čím dál tím větší důraz na spolupráci mezi producenty, spolupráci mezi producenty a zpracovateli a v neposlední řadě užší kontakt mezi producenty a koncovými spotřebiteli.

I přes tyto skutečnosti zůstane rozhodujícím faktorem pro míru rentability výše a podoba přímých plateb, popřípadě jiných podpor. Důležitou roli bude hrát i budoucí podoba tzv. záchranné sítě, která by měla pomáhat producentům v dobách krize.

Chov ovcí byl po roce 1990 postupně převeden z produkce vlny na produkci masa. Vlivem restrukturalizace chovu tak došlo k likvidaci vlnářských plemen ovcí, k jejich překřížení, nebo nahrazení masnými a kombinovanými plemeny. Tento postup byl charakterizován nejprve prudkým poklesem početních stavů a následně jejich růstem. Zatímco v roce 1990 činil podíl vlnářských plemen 62,9 %, masných plemen a plemen s kombinovanou užitkovostí 37,1 %, v roce 2009 bylo evidováno 90 % plemen masných a s kombinovanou užitkovostí, 10 % dojných a 0 % vlnářských plemen - vlnářská plemena se od roku 1996 již v ČR nechovají.

Stavy ovcí a koz reagují především na výši podpor těchto odvětví, což se projevilo např. po roce 1998, kdy došlo k nárůstu stavů ovcí. Početní stavy ovcí³ a koz jsou však v České republice, s ohledem na značnou rozlohu trvalých travních porostů, dosud nízké a značná část těchto porostů zůstává i nadále nevyužita.

Vývoj výroby a spotřeby skopového masa

Pramen: ČSÚ, MZe, Svaz chovatelů ovcí a koz v ČR

Chov koz od roku 1990 postupně přechází na chov ve větších stádech, kde převažují typy rodinných farem s komplexním zpracováním mléka a širokou nabídkou produktů. V individuálních chovech zůstává v roce 2009 podíl 21,6 % koz. I přesto se podařilo zachovat naše unikátní domácí plemena koz. Po roce 1990 se začala chovat i masná plemena koz, která jsou vhodná ke společné pastvě s dalšími hospodářskými zvířaty.

V souvislosti s nedostatkem zpracovatelských kapacit je většina ovcí a koz v ČR porážena na hospodářstvích (pro vlastní spotřebu). Spotřeba skopového masa na obyvatele za rok je velmi nízká. Výroba sýrů z ovčího a kozího mléka je rovněž nízká, ale postupně se zvyšuje. Ročně se do České republiky dováží kolem 300 – 500 tun skopového masa. Vývoz zachovává sezónnost, kdy vyrovnává sezónní výkyvy nabídky. Je zde stále prostor ke zvýšení exportu, zejména jatečných jehňat, do okolních zemí EU. Možnosti vyplývající ze zahraniční poptávky zatím nejsou zcela využity.

Potenciální možnosti chovu ovcí a koz zůstávají málo využity, vzhledem k nízkým stavům ovcí s přihlédnutím k rozloze TTP. Chovatelé stále zaměřují chov ovcí a koz téměř výlučně na produkci masa, specializace na výrobu ovčích a kozích sýrů se však postupně rozšiřuje.

³ Bilance výroby spotřeby skopového masa se dělá od roku 2005

Specifickým problémem českých chovatelů ovcí, kteří chovají masná a kombinovaná plemena, zůstává roztržitost chovů a nedostatek zpracovatelských kapacit, tj. specializovaných jatek pro zpracování skopového masa a zajištění odbytu vlny ovcí.

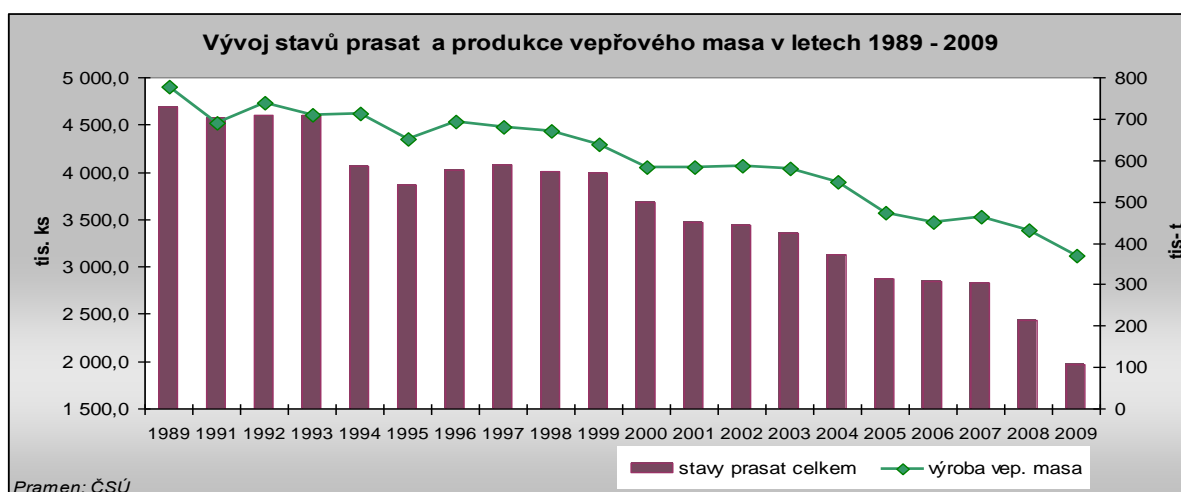
Chov ovcí a koz v České republice představuje významný doplňkový úsek živočišné výroby, který prošel v minulosti významnými změnami, zejména restrukturalizací chovu v letech 1991 – 2000, kdy došlo v důsledku změny užitkového zaměření z chovu pro produkci vlny na chov pro produkci masa.

V chovu ovcí i koz je potřeba usilovat o zvýšení stavů zvířat, což by poskytlo širší možnosti pro uspokojení jak domácí poptávky, tak pro export skopového masa a jatečných jehňat. V neposlední řadě je nutné řešit využití ovčí vlny a kůže.

Chovy **prasat, drůbeže, nosnic a včel** prodělaly v uplynulých 20 letech poměrně dramatický vývoj, kdy se nejprve vyrovnávaly s přechodem od centrálně řízeného hospodářství na trh, a to trh nejčastěji řízený poptávkou, následně se vyrovnávaly s podmínkami jednotného trhu EU. Chovy se vyrovnávaly i s novými a stále přísnějšími podmínkami zaručujícími ochranu životního prostředí a pohody zvířat. Tyto aspekty v předchozím období byly brány v potaz pouze v omezené míře, v současnosti jsou však svým rozsahem vnímány jako mezní a kritické z hlediska ekonomické životaschopnosti odvětví v tradiční podobě a rozsahu.

Chovy **prasat** jsou charakterizovány poměrně dramatickými poklesy stavů chovatelů i zvířat. Stavby prasat celkem v předchozích dvou desetiletích v ČR téměř pravidelně meziročně klesaly. Vstupem ČR do EU tento trend zrychlil, neboť se domácí trh dostal pod silný konkurenční tlak zemí EU. V letech 2007 až 2009 došlo u nás k dalšímu razantnímu úbytku stavů prasat.

Produkce vepřového masa se v období 2004 – 2008 snížila o 21,0 % ze 541 tis. t ž. hm. na 431 tis. t ž. hm. a proti průměru let 2001 - 2003 klesla dokonce o 26,0 %. V roce 2009 se produkce meziročně propadla dokonce o 14,2 %.

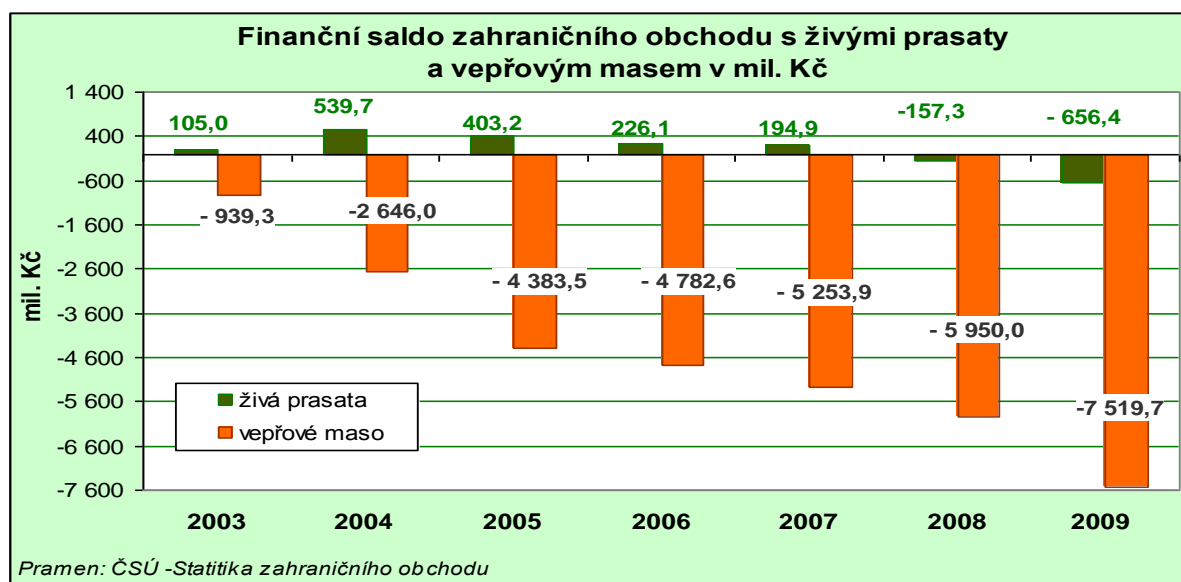
Od roku 2004 do roku 2009 bylo v ČR zaznamenáno snížení počtu chovaných prasat celkem o 36,9 %, tj. o 1,2 mil. ks. Redukce stavů prasnic byla ještě výraznější, když se v průběhu uplynulých šesti (2004-2009) let v ČR snížily počty prasnic o 43,3 %, tj. z 251 tis. ks v roce

2004 na 142 tis. ks v roce 2009. Hlavním důvodem úbytku stavů od roku 2004 bylo omezování produkce vepřového masa vlivem nižší poptávky po domácí surovině ze strany zpracovatelů a výrazný pokles rentability výkrmu prasat v důsledku prudkého růstu nákladů v letech 2007 a 2008.

Celková **domácí spotřeba vepřového masa** byla poměrně vyrovnaná a v průměru let 2004 až 2008 dosahovala 574,1 tis. tun živé hmotnosti. V roce 2009 ve srovnání s rokem 2008 klesla o 2,4 %. Roční spotřeba vepřového masa na obyvatele v ČR se s mírnými výkyvy trvale drží nad úrovní 40,0 kg. V EU 15 se spotřeba vepřového masa v období let 2004-08 pohybovala trvale v průměru nad 42,0 kg/obyvatele/rok, zatímco v nových členských státech je nižší a dosahovala 37,0 Kg/obyvatele/rok.

V ČR vlivem výrazně zhoršené rentability, která v letech 2007 a 2008 klesla pod -21,0 % a ani v roce 2009 se podle odhadu zásadně nezlepšila, rušily mnohé zemědělské podniky chovy prasat a prasnic, nebo výrazně omezovaly počty zvířat.

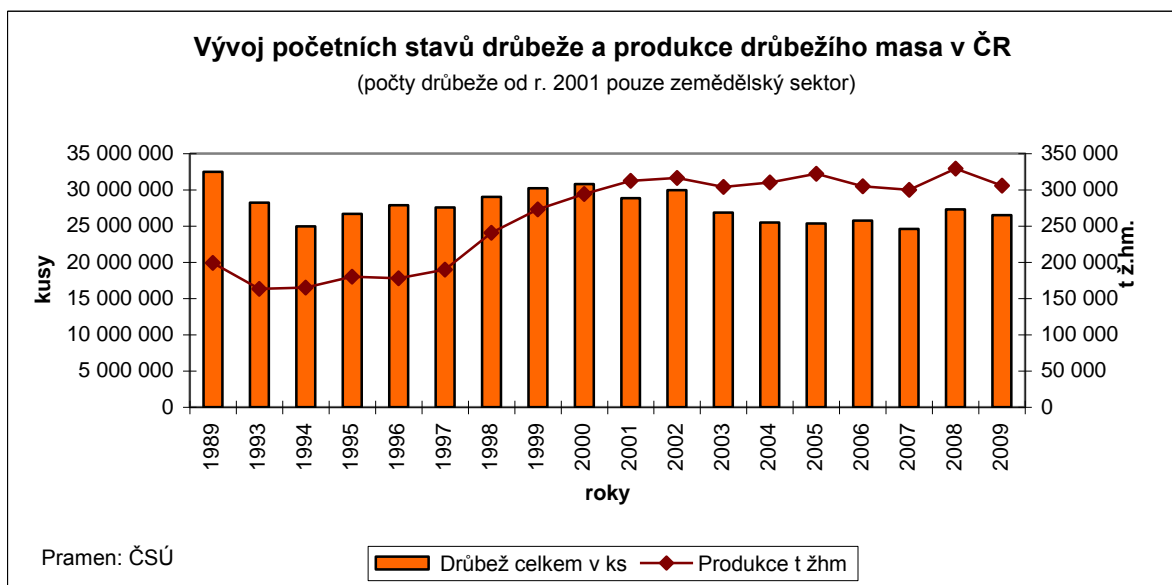
Vstup ČR do EU výrazně ovlivnil **vývoj českého zahraničního obchodu** s vepřovým masem, neboť se v důsledku odstranění celních bariér zostřilo pro domácí chovatele a zpracovatele konkurenční prostředí. V zahraničním obchodě u komodity vepřové maso včetně živých prasat vykazovala ČR pasivní bilanci již v předvstupním období (tj. v letech 2000-2003) a začleněním ČR do EU se začala výrazně každým rokem prohlubovat. Hlavním projevem tohoto propadu byly rostoucí dovozy vepřového masa především zpracovatelskými podniky, které ve snaze získat co nejlevnější surovinu pro další zpracování do výrobků nakupovaly vepřové maso ve stále větších objemech v ostatních zemích EU.

Chov **drůbeže** spojený s produkcí drůbežího, zejména kuřecího, masa zaznamenal v uplynulých letech dynamický vývoj. Zvyšující se zájem ze strany spotřebitelů především v 90. letech minulého století o hodnotný zdroj bílkovin, podporovaný také příznivými cenami

ve srovnání s ostatními druhy masa, a rozšiřující se sortiment nabízených produktů spolu s rychlou kuchyňskou úpravou, vedl k růstu poptávky po této komoditě.

Početní stavy drůbeže, která je významným konzumentem obilí, se v uplynulých dvou desetiletích v ČR převážně zvyšovaly a produkce rostla v návaznosti na stoupající spotřebu. Po začlenění do EU jsou čeští producenti vystaveni ztížené konkurenci na jednotném trhu, kde se drůbeží maso řadí ke komoditám, u kterých je rovnováha na trhu udržována pouze prostřednictvím hospodářské soutěže bez významnějších intervenčních zásahů.

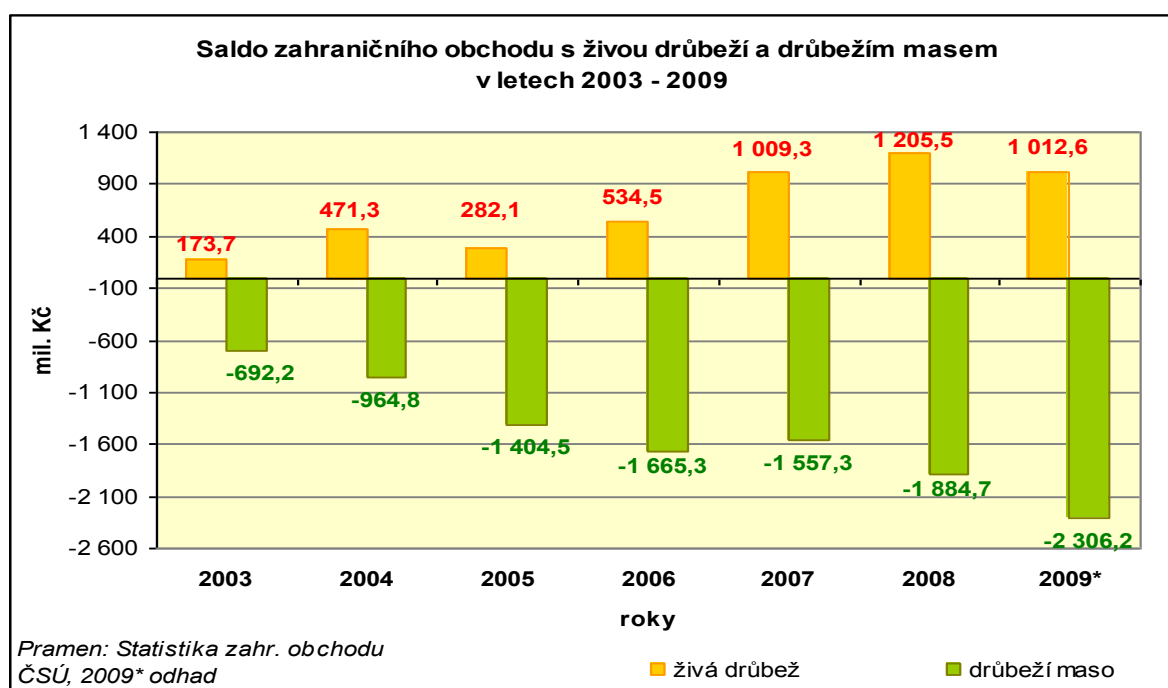
V ČR vývoj sektoru drůbežího masa po vstupu do EU probíhal poměrně vyrovnaně bez výraznějších změn hlavních bilančních ukazatelů s výjimkou zahraničního obchodu. Ve srovnání s obdobím 2001-2003 se za období 2004-2008 průměr početních stavů drůbeže snížil, produkce vykazovala stagnaci, spotřeba se zvýšila, náklady na produkci byly nižší a CZV ve sledovaném období klesla. Zvýšil se objem dovozu drůbežího masa i živé drůbeže, avšak vzrostl i export. Celkové saldo zahraničního obchodu vykazovalo i nadále pasivní bilanci a také spotřeba převyšovala celkovou produkci.

Stavy drůbeže od roku 2004 do roku 2008 ve srovnání s průměrem let 2001-2003 klesly v ČR o 10,0 %. Nejnížší byly v roce 2007, v roce 2008 však došlo k nárůstu nad úroveň dosaženou v období před vstupem do EU. Produkce drůbežího masa v roce 2008 převýšila průměr dosažený v letech 2001-2003, tj. 311,2 tis. tun živé hmotnosti. V porovnání s tímto obdobím byla průměrná produkce v letech 2004-2008 mírně vyšší o 0,7 % a dosáhla 313,3 tis. tun živé hmotnosti. Průměrná spotřeba drůbežího masa v letech 2004-2008 dosahovala 336,1 tis. tun živé hmotnosti a byla tak o 3,8 % vyšší než činil průměr 2001-2003. Soběstačnost ČR v sektoru drůbežího masa v letech 2001-2003 dosahovala v průměru hodnoty 96,1 %. V období let 2004-2008 se snížila a činila v průměru 93,2%.

V sektoru drůbeže je dlouhodobě objem dovozu vyšší než objem vývozu a po vstupu do EU došlo k výraznému navýšení obou objemů. Zatímco v letech 2001-3 se dováželo ročně průměrně 31,1 tis. tun živé hmotnosti., v letech 2004-2008 to bylo již 85,1 tis. tun živé

hmotnosti. Celkový dovoz drůbežího masa včetně živé drůbeže vzrostl v průměru o 177,2 %. V letech 2001-2003 se vyvezlo ročně průměrně 19,7 tis. tun živé hmotnosti., v období 2004-2008 to bylo 62,3 tis. tun živé hmotnosti. Celkový vývoz drůbežího masa včetně živé drůbeže se v průměru zvýšil o 217,2 %. Levné dovozy často méně kvalitního drůbežího masa jsou hlavní příčinou klesající produkce drůbežího masa v ČR. Dovozy konkurují domácí nabídce nižšími cenami.

Koncem roku 2005 a začátkem roku 2006 mediální kampaň kolem výskytu ptačí chřipky způsobila snížení spotřeby a přetlak nabídky, které negativně ovlivnily v celé EU cenu zemědělských výrobků a cenu drůbežího masa. Ceny meziročně poklesly o cca 9%. Produkce drůbežího masa se v ČR dlouhodobě potýká se špatnou rentabilitou v důsledku relativně nízkých realizačních cen ve srovnání s úrovní dosahovaných nákladů na produkci.

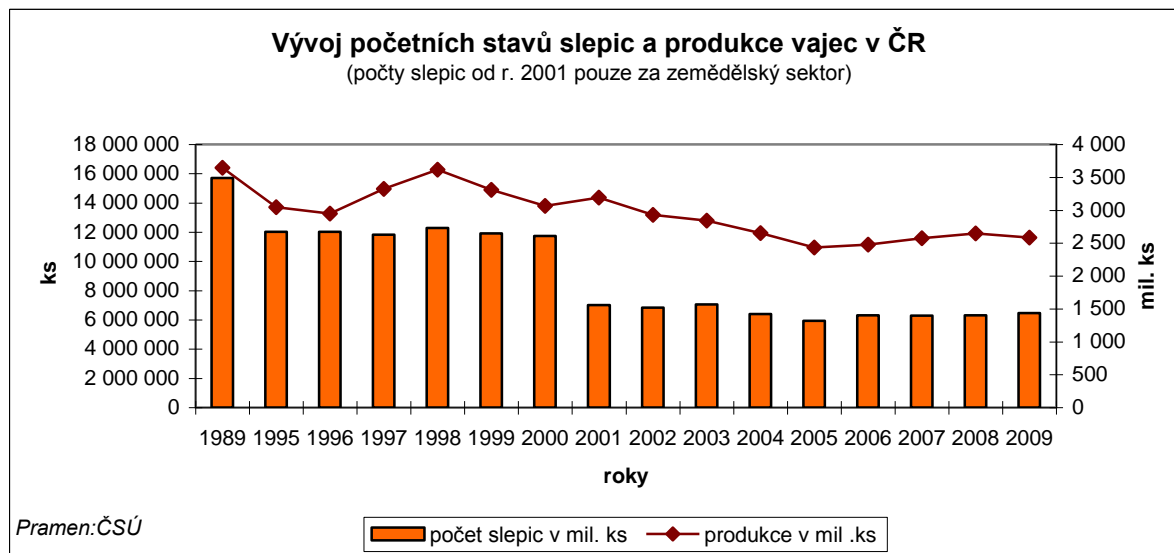

Po vstupu na společný trh EU u drůbeže došlo ke zhoršení domácí konkurenceschopnosti na zahraničních trzích. Navýšení dovozů po roce 2004 ovlivnilo vývoj tuzemské produkce a výkyvy ve vývoji soběstačnosti ČR v komoditě drůbeží maso naznačovaly snižování konkurenceschopnosti domácích producentů a zpracovatelů.

Chov **slepice spojený s produkcí vajec** je v ČR charakteristický tím, že produkce za zemědělský sektor (založená převážně na klecových produkčních systémech) je ve velké míře doplňována výrobou vajec z domácích hospodářství. Význam vajec jako relativně levného zdroje bílkovin hraje důležitou roli ve výživě a vývoj spotřeby nasvědčuje tomu, že poptávka po této komoditě bude i v budoucnu pro producenty vajec významným stimulem. V České republice bylo k 31.12.2009 přibližně 4 400 000 nosnic v intenzivních chovech. 92 % nosnic je zatím chováno v konvenčních klecích.

V ČR **vývoj sektoru vajec** reagoval na změnu podmínek trhu v souvislosti se vstupem do EU. Ve srovnání s obdobím 2001-2003 za období 2004-2008 průměrný stav slepic

klesl a produkce se snížila. Spotřeba naopak vzrostla a převyšovala celkovou produkci. Průměrné náklady na produkci byly vyšší a CZV ve sledovaném období klesla. Zvýšil se významně objem dovozu vajec včetně vaječných hmot, ale vzrostl také export.

Stavy drůbeže od roku 2004 do roku 2008 ve srovnání s průměrem let 2001-2003 klesly v ČR o 10,5 %. Nejnižší byly v roce 2005, v dalších letech došlo k nárůstu, ale nedosáhly již úrovně z období před vstupem do EU. Průměrná produkce vajec v letech 2004-2008 byla nižší o 14,4 % v porovnání s průměrem let 2001-2003.

Průměrná spotřeba vajec v letech 2004-2008 dosahovala 3,0 mld. Ks a byla tak o 2,8 % vyšší než činil průměr 2001-2003. Zatímco v období před vstupem do EU produkce vajec v ČR převyšovala jejich spotřebu, od roku 2004 nebyla již ČR v produkci vajec soběstačná. Soběstačnost ČR v sektoru vajec v letech 2001-2003 dosahovala v průměru hodnoty 102,3 %, v období let 2004-2008 se snížila, činila v průměru 85,2% a ČR byla závislá na dovozu vajec ze zahraničí.

Zatímco pro **agrární zahraniční obchod s vejci** v období před vstupem do EU bylo pro ČR typické, že vývozy vajec značně převyšovaly jejich dovozy, po vstupu do Společenství nastala situace zcela opačná. Saldo zahraničního obchodu s vejci v přepočtu na vejce skořápková bylo v celém průběhu období let 2004-2008 záporné s roční průměrnou hodnotou 442,72 mil. ks. Po vstupu do EU se v celkovém zahraničním obchodu s vejci začaly promítat rostoucí objemy obchodu s vaječnými hmotami, které se postupně zvyšovaly. Ačkoliv se celkové saldo vajec v letech 2007 a 2008 příliš nezměnilo, došlo k výraznému posunu hodnot salda u jednotlivých kategorií.

Z porovnání situace v sektoru vajec v ČR po vstupu na jednotný trh EU vyplývá, že u této komodity došlo v letech 2004 - 2008 ve srovnání s obdobím let 2001 - 2003 ke zhoršení postavení na zahraničních trzích, kde se zostřovala konkurence ze strany ostatních členských států, které se museli čeští producenti vajec snažit čelit. Vstup ČR do EU znamenal zlom ve

vývoji zahraničního obchodu s vejci, kdy se dosud kladné saldo změnilo v záporné, navýšení dovozů vedlo ke snižování poptávky, což se odrazilo ve výkyvech tuzemské produkce. Ta zaostávala za rostoucí spotřebou a ani objemy vývozu nestačily kompenzovat rostoucí dovozy.

Koní bylo k 1.5. 2010 v ústřední evidenci v ČR registrováno přes 72 tisíc. Po roce 1989 začaly stavy koní v ČR klesat, obrat v tomto trendu nastal v roce 1996. Od tohoto roku se počet koní v ČR stále zvyšuje. Trend vzrůstající oblíbenosti koní a s tím stoupající jejich počet nadále trvá. V rámci platby na udržování trvalých travních porostů pastvou bylo k 31.7.2009 deklarováno 21.321 ks koní (1.439 ks ve stáří do 6 měsíců, 19.882 ks ve stáří nad 6 měsíců). Ostatní nedeklarované koně se také výrazně podílí na spotřebě produkce rostlinné výroby, na údržbě krajiny a ostatních souvisejících činnostech.

V oblasti šlechtění je v ČR v současné době činných 12 uznaných chovatelských sdružení, která realizují své šlechtitelské programy celkem pro 20 plemen koní. Nejpočetnějšími plemeny jsou český teplokrevník a anglický plnokrevník. Naším nejvýznamnějším původním plemenem zařazeným do genetických zdrojů je starokladrubský kůň.

Celní statistika zahraničního obchodu s koňmi vykazuje s výjimkou roku 1998 **záporné saldo**. Naším největším obchodním partnerem na trhu s koňmi je Německo.

Chov včel prošel od roku 1989 výrazným poklesem, zapříčiněným především nepříznivými ekonomickými podmínkami, způsobenými výrazným nárůstem cen vstupů a stagnací cen včelích produktů. Počty chovatelů i stavy včelstev poklesly na přibližně 60 % výchozího stavu z roku 1990.

Pro chov včel v ČR je, stejně jako v ostatních středoevropských zemích, charakteristický dominantní podíl malých chovatelů – do 30 včelstev jich v roce 2009 bylo 94,25 %. Chovatelů, které lze podle zvyklostí EU označit za profesionální (nad 150), bylo na území ČR pouze 97, i když tato skupina postupně narůstá. Rozptýlenost drobnochovatelů po celém území republiky je vhodná pro zajištění plošného opylení větším množstvím malých stanovišť včelstev. Problematické je však z hlediska vyšších nákladů malých chovatelů včel, což se projevuje na jejich ekonomických výsledcích a v důsledku toho i na menším zájmu nových potenciálních chovatelů, zájemců o obor.

1.2 Analýza vývoje a stavu rostlinných komodit

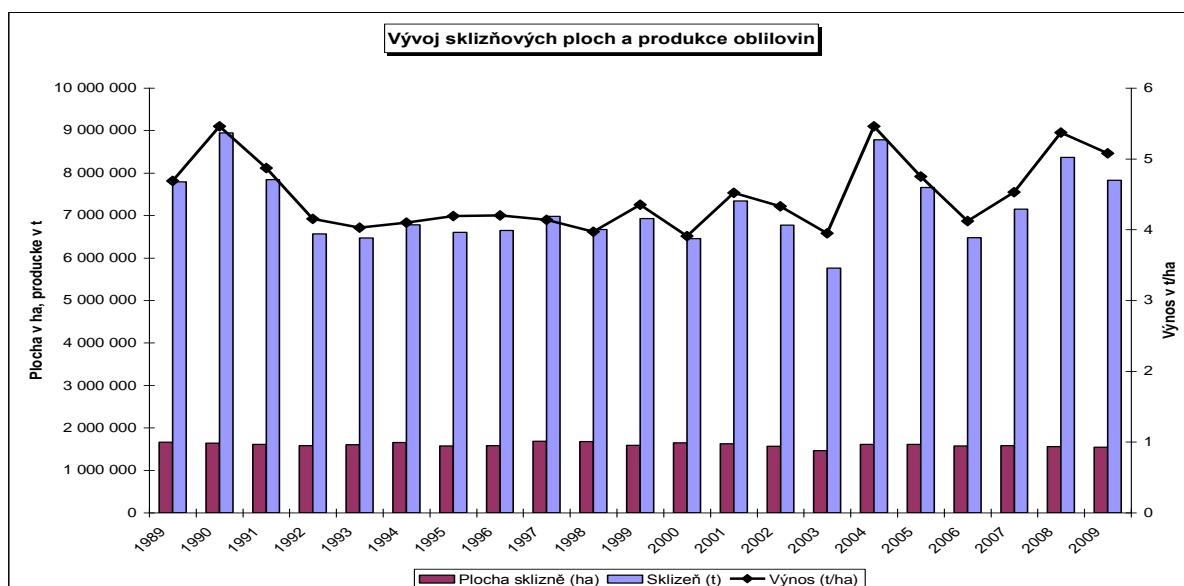
Obiloviny prošly začátkem 90. let velmi složitým vývojem, kdy v důsledku společenských změn, transformace, privatizace a celé řady dalších příčin došlo ke značnému poklesu průměrných hektarových výnosů a produkce všech pěstovaných obilovin v porovnání s výsledky sklizní obilovin v EU.

Za posledních dvacet let se toto odvětví rostlinné výroby začalo postupně stabilizovat. Přibližně do roku 2000 se celková výměra obilovin pohybovala v rozmezí 1 600 – 1 700 tis.

ha. Od roku 2001 až do současnosti došlo k mírnému poklesu ve výměře celkových osevních ploch obilovin a jejich rozsah hodnoty v ČR představuje výměru cca 1 500 - 1 550 tis. ha.

Osevní plochy obilovin představovaly ještě v roce 1991 51,8 % z celkové výměry orné půdy. V rámci koncepce soběstačnosti v obilovinách se uplatňovala strategie dosažení co nejvyššího zastoupení obilovin na orné půdě až na úroveň 60 %. V této době nastalo podstatně vyšší zornění ve výše položených oblastech na úkor TTP a část obilovin se dostala do méně vhodných pěstitelských oblastí. V průběhu dalších let docházelo k postupné změně ve struktuře výroby a zastoupení obilovin na orné půdě se snižovalo. V roce 2009 zaujímaly obiloviny z celkové výměry orné půdy 50,5 %.

Celková produkce obilovin vykazuje výkyvy v závislosti na vývoji počasí v daném ročníku a její průměr za období 1989 - 2009 činí 7 150 tis. t, což dostatečně zabezpečuje kvantitativní pokrytí domácí spotřeby.

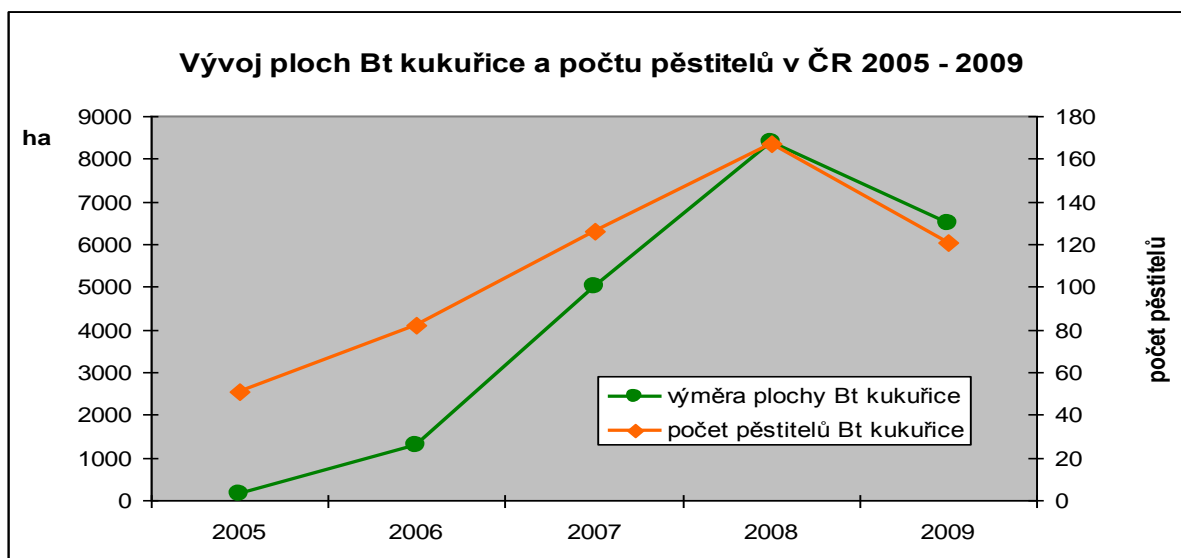

Pramen: ČSÚ

Nejvýznamnější pěstovanou obilovinou ČR je **ozimá pšenice**, na trhu s obilovinami má zcela dominantní postavení a tvoří cca 55 % nabídky všech obilovin. Produkce slouží k výrobě potravin, krmných směsí, je surovinou pro produkci bioetanolu a v neposlední řadě je velmi důležitou exportní plodinou.

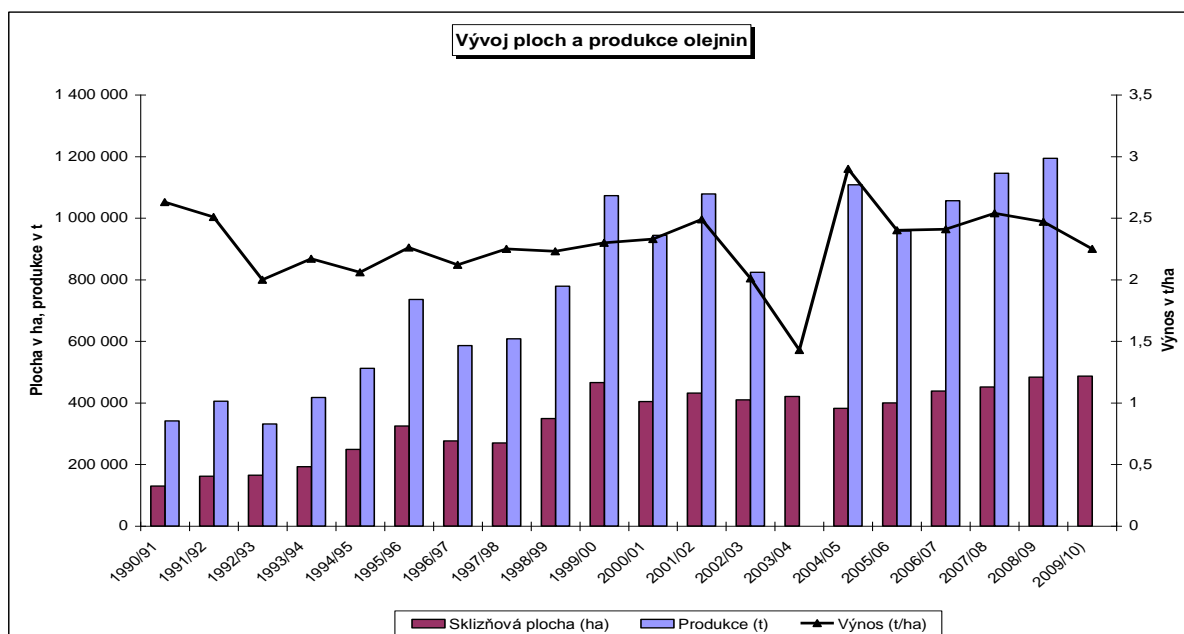
V druhové skladbě převažuje jarní ječmen sladovnický, který je typickou exportní komoditou ve všech formách (slad, pivo i zrna ke sladování). Jeho 5% podíl na celkovém světovém exportu sladu stále má pro ČR nezanedbatelný význam.

Kukuřice na zrno v České republice potvrzuje trend nebývalého zájmu a rozmachu o její pěstování. Výroba kukuřice je za posledních patnáct let více jak 8x vyšší než tomu bylo v roce 1994, kdy její produkce činila 91,4 tis. t. V rámci využívání **geneticky modifikovaných organismů** se v ČR pro produkční účely od roku 2005 pěstuje Bt kukuřice, jedná se tedy prozatím o limitované zkušenosti, a to jak z časového, tak i z kvantitativního pohledu, kdy Bt kukuřice prozatím představuje marginální podíl na celkové zemědělské produkci v ČR.

Pramen: MZe

Olejnin patří s rozlohou větší než 480 tis. ha na druhé místo hned za obiloviny. Důsledkem většinou dobrého tržního uplatnění olejin je skutečnost, že rozsah sklizňových ploch se od roku 1990 postupně zvyšoval až na téměř čtyřnásobek v roce 2009. Ke zvýšení ploch došlo u všech hlavních sledovaných olejin, především u řepky ozimé, ale s určitými výkyvy i u slunečnice a máku.

Pramen: ČSÚ

Hlavní olejinou v České republice je řepka olejka, a to nejen co do rozsahu osevních ploch, ale i hektarového výnosu a celkové produkce. Rozšíření ploch a následně určitá jejich stabilita je ovlivněno většinou dobrými odbytovými možnostmi a stabilitou cen. Svůj vliv zde má vícero možností užití řepky, a to na potravinářské i nepotravinářské účely a možnosti využít odpadové produkty z výroby ke krmným účelům.

Další důležitou olejinou je mák. Pěstování máku bylo v posledních letech v České republice ekonomicky velmi uspokojivé, což dokazoval růst sklizňových ploch, které z cca 9 tis. ha v roce 1990/91 dosáhly s menšími či většími výkyvy v roce 2008/09 celkem 69,8 tis. ha. Hektarové výnosy makového semene se od dvacetiletého průměru, který činí 0,69 t, v jednotlivých letech podle údajů ČSÚ příliš neliší (2008: 0,71 t/ha; 2009: 0,61 t/ha). Celková produkce makového semene vzrostla ve stejném časovém období, vzhledem k růstu sklizňových ploch, z 10,2 tis. t v roce 1990/91 na 49,4 tis. t v roce 2008/09. Pro české pěstitele, ale i obchodní organizace, je mák velmi ziskovou komoditou. Produkce makového semene je v dlouhodobém průměru z 88 % exportována.

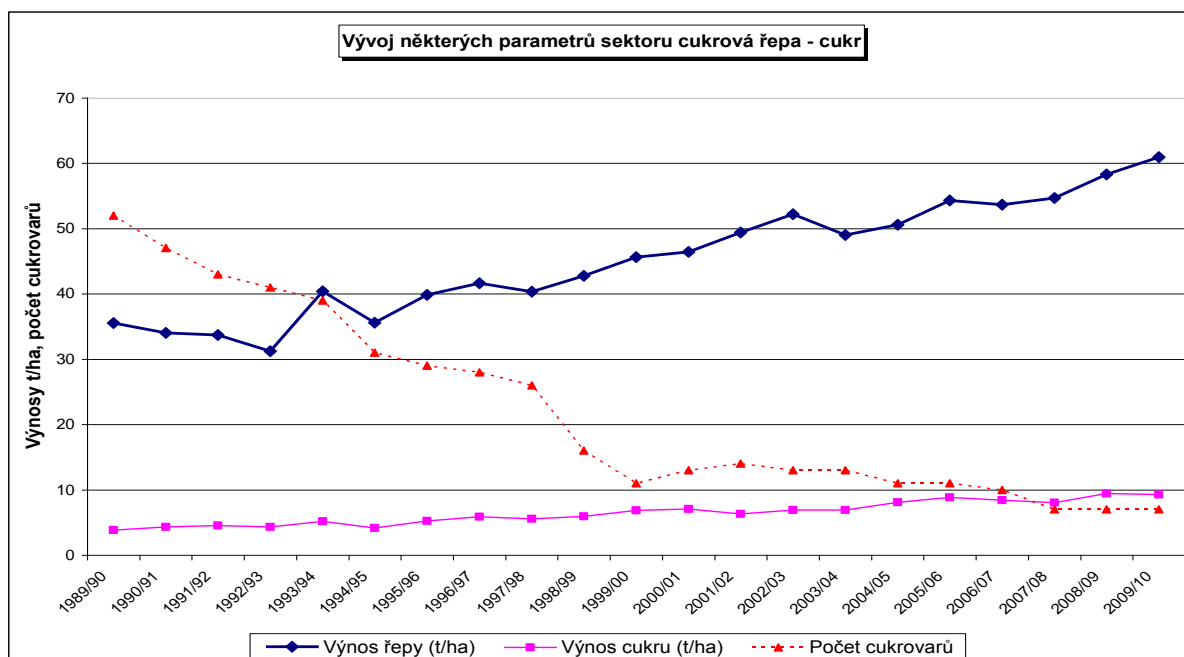
Cukr i řepa prošly od roku 1989 procesem, který dosud neměl obdoby v žádné jiné komoditě. Volný trh bez jakékoliv ochrany vůči dotovaným dumpingovým dovozům cukru ze zahraničí a boj o pěstitele řepy a zákazníky přivodil rychlou selekci velkého počtu nekvalitně pracujících malokapacitních cukrovarů. Koncem 90. let začaly citelně vadit dotované dovozy cukru ze zahraničí. Reakcí byla ochranná opatření ČR přijatá v roce 1999. V letech 2000 až 2004 měla ČR jako jediný nově přistoupivší stát zaveden systém kvót cukru s minimálními cenami ještě před vstupem do EU.

Od vstupu do EU je striktně řízenou komoditou zejména s režimem kvót cukru a cen řepy, dále s režimem průmyslového cukru a dnes již nepoužívaného intervenčního nákupu a vývozních subvencí.

Zároveň však došlo k výrazným změnám kvalitativních parametrů v pěstování cukrové řepy. Skončila výroba tuzemského osiva a do republiky se k osevu celé plochy veškeré osivo dováží, což mělo a má za následek trvalý nárůst hektarových výnosů, cukernatosti, výtěžnosti a dalších parametrů. Probíhají školení pěstitelů, modernizace strojového parku atd.

Na druhé straně zbylé cukrovary zásadně obnovily svoje zařízení, zvýšily kapacity, výtěžnost a pronikavě kvalitu svých výrobků. Jeden cukrovar v roce 1989 vyrobil průměrných 10 tis. t cukru, v roce 2009 už 62 tis. t, navíc nesrovnatelné kvality. Naprosto výmluvný a jednoznačný vývoj a potvrzení kvalit českého řepářství a cukrovarnictví je výnos bílého cukru z jednoho hektaru.

Zcela zásadně však do statistik promluvila reforma SOT s cukrem, při níž ČR přišla o 22,5% kvóty cukru, a úměrně s tím se snížila výroba cukru a plocha řepy. Tuto skutečnost se však daří tlumit zlepšujícími se výsledky zbylých pěstitelů a cukrovarů.

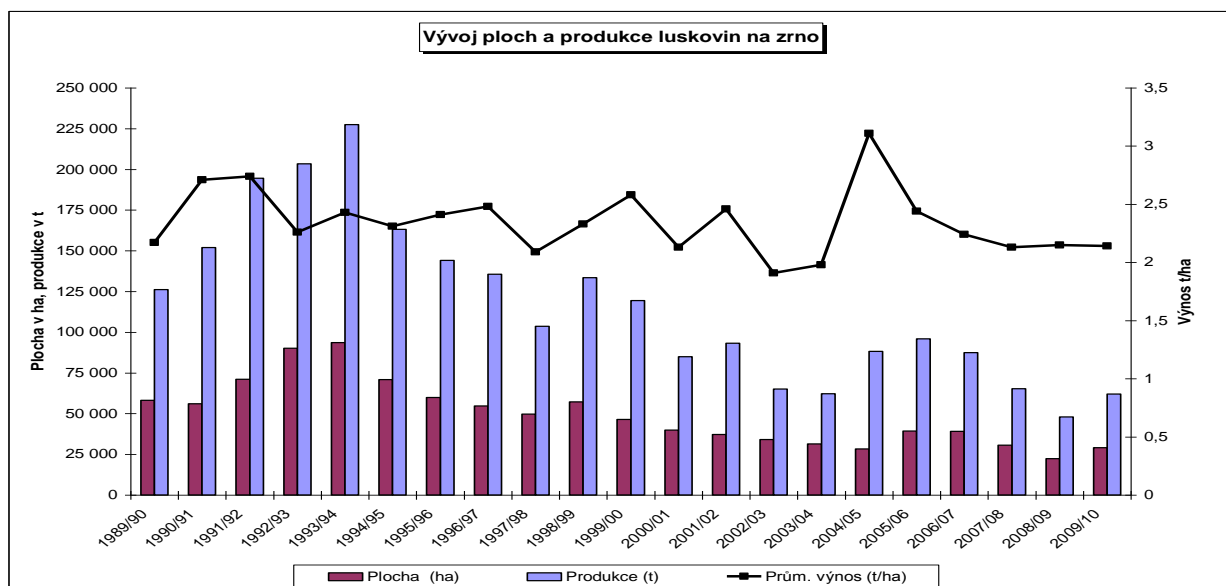

Pramen: ČSÚ

Luskoviny se v ČR, ale i ve většině evropských zemí, dostávají do útlumu a menšího pěstitelského zájmu. V posledních zhruba deseti letech převládá vůči pěstování luskovin v ČR konzervativní přístup, neboť na rozdíl od obilovin a řepky se nedařilo u luskovin dosahovat vyšších výnosů, dobré kvality produkce a příznivé realizace na trhu. V ČR poklesly plochy luskovin až na úroveň kolem 1% orné půdy a v EU na 2-3% orné půdy. Toto výrazné omezení ploch nebylo růstem výnosů nijak kompenzováno.

Z každoroční celkové nabídky semene luskovin je v ČR zhruba 43 % využíváno ke krmným účelům, cca 22 % bývá zobchodováno na vývoz do zahraničí a přibližně stejná část je využita pro potravinářské účely.

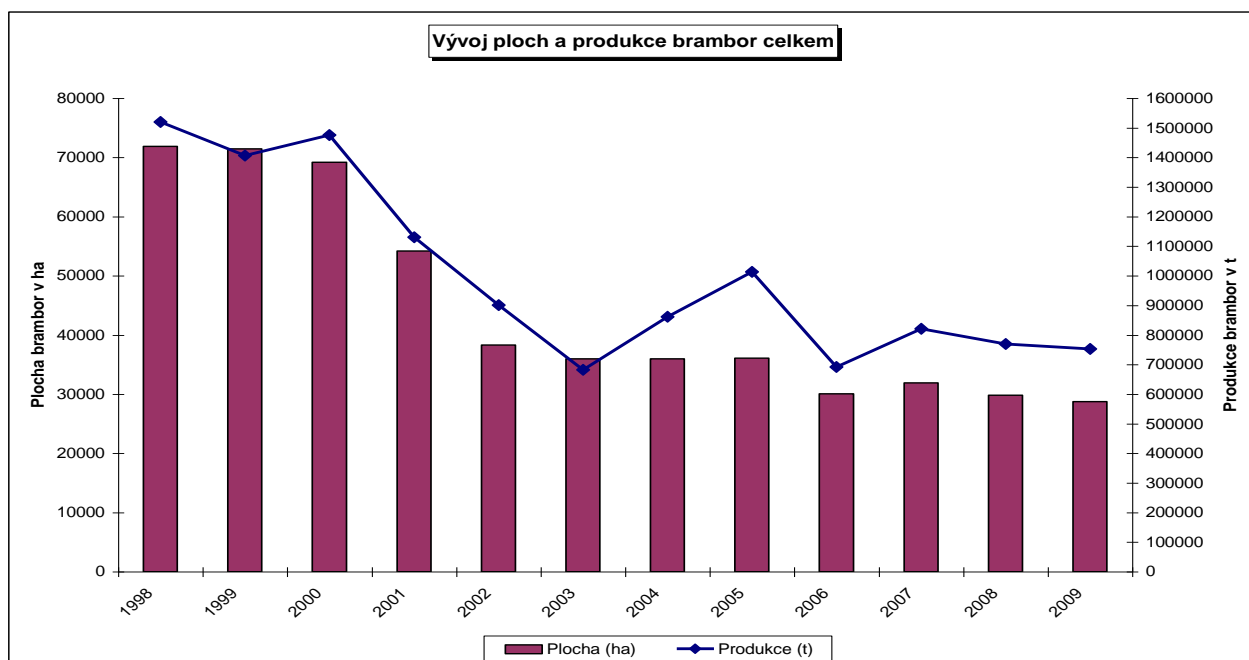
V ČR vzrůstající spotřebu luštěnin v lidské výživě pokrývaly rostoucí dovozy semene luskovin ze zahraničí. V posledních letech prakticky skončilo pěstování fazolu a čočky, jejichž výměra v ČR ještě v roce 1992 činila zhruba 1 200 ha. V průmyslové výrobě krmných směsí pro hospodářská zvířata bylo semeno luskovin ve velké míře nahrazeno masivními dovozy sójových extrahovaných šrotů, které jsou vedlejším produktem výroby rostlinných olejů.

Pramen: ČSÚ

I přes pokračující pokles osevních ploch a produkce zůstává hrách v ČR dominantní luskovinou. Pokles ploch hrachu a jeho relativně malá výměra je způsobena řadou faktorů, především však nízkou rentabilitou a ekonomickou konkurenceschopností vůči obilovinám a olejninám. Výnosy v období 1995-2007 s výjimkou nepříznivého roku 2002 a příznivého roku 2004 oscilovaly ve všech výrobních oblastech většinou okolo 2,5 t/ha. Průměrný výnos se v ČR pohybuje na úrovni 60 % výnosů dosahovaných ve významných pěstitelských zemích EU.

Brambory zaznamenaly po roce 1989 výrazný pokles ploch. V současné době lze konstatovat určitou stabilizaci ploch i produkce. Mírně klesají osázené plochy, zvyšuje se ale produkce z jednotky plochy. V rámci změn životního stylu a stravovacích návyků se snižuje spotřeba brambor v ČR, stejně jako ve vyspělých zemích EU. Spotřebitelé dávají přednost nákupu brambor ve formě nejrůznějších bramborářských výrobků v různé úpravě před nákupem syrových brambor ve slupce.

Pramen: ČSÚ

Výroba **bramborového škrobu** je dána pravidly SOT, do vstupu ČR do EU nebyla nijak regulována. Při vstupu ČR do EU získala národní výrobní kvótu ve výši 33 660 t bramborového škrobu. Před vstupem byla výroba škrobu silně ovlivňována dovozem výrobků ze škrobu ze zemí EU, jejichž vývoz byl v rámci SZP dotován.

Za posledních 10 let vykazují hlavní parametry ustálený stav: průměrně ročně se na škrob zpracuje 140 tis. t brambor při průměrné škrobnatosti 19 % a z toho se ročně vyrobí cca 31 tis. t škrobu. Škrobárenské brambory představují cca 15 % podíl z celkem vypěstovaných brambor v ČR. Špičková kapacita škrobáren představuje nyní cca 200 tis. t brambor.

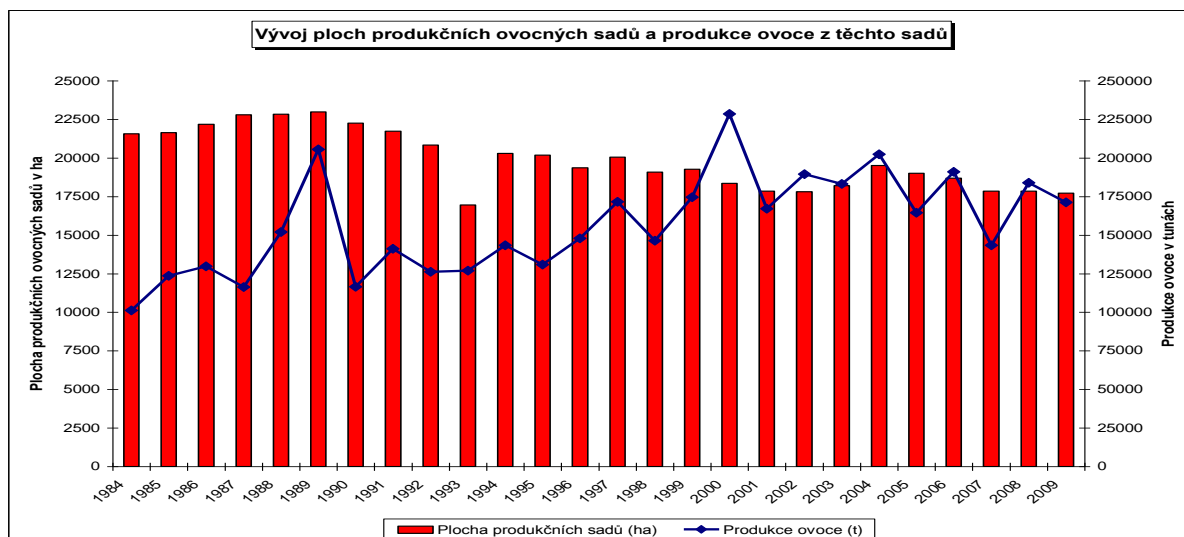
Sektor ovoce a zeleniny prodělal od roku 1989 do doby vstupu ČR do EU výrazné změny v důsledku privatizace, majetkových restitucí, transformací zemědělských družstev, rozpadem původních dodavatelsko-odběratelských vztahů, úpravou podmínek zahraničního obchodu a vznikem a rozšiřováním zahraničních obchodních řetězců.

Sektor ovoce a zeleniny se vývojem za období předchozích dvaceti let v celkovém rozměru velmi zúžil. Výrazně se přeorientoval charakter spotřebitelské poptávky. Došlo k podstatné redukci krytí poptávky samozásobením. Produkce ovoce a zeleniny se v současné době soustřeďuje do stabilizované produkční sítě středních a velkých producentů. U ovoce je v současné době míra soběstačnosti přibližně 45% (v roce 2002 byla 57%) a u zeleniny je soběstačnost kolem 35 % (v roce 2002 byla cca 42%).

Sektor ovoce a zeleniny je v EU řízen Společnou organizací trhu. V roce 2008 proběhla v EU reforma sektoru ovoce a zeleniny a je součástí Společné organizace zemědělských trhů podle NR (ES) č. 1234/2007, v platném znění. Sektor ovoce a zeleniny je v EU podporován finančními prostředky čerpanými prostřednictvím organizací producentů/seskupení producentů. V roce 2009 bylo v ČR 8 organizací producentů ovoce a zeleniny a 10 seskupení

producentů ovoce a zeleniny, což představuje 30% organizovanost producentů ovoce a zeleniny v ČR.

Po vstupu ČR do EU došlo k nárůstu sítí zahraničních obchodních řetězců, nárůstu dovozů ovoce a zeleniny z ostatních zemí EU, nerovnovážnému stavu úrovně dotací v sektoru mezi původními zeměmi EU a novými členskými státy a rozvoji produkce v systému integrovaného pěstování ovoce a zeleniny.

Pramen: ČSÚ

V rámci celého ovocnářství je v ČR nejvýznamnější produkce jablek, produkční plocha jabloní tvoří přibližně 50 % z celkových ploch produkčních sadů. Jablka tvoří více než 80 % veškeré sklizně ovoce a na tržbách ovocnářských podniků se podílí 60 až 70 %. Dovozy jablek výrazně vzrostly a současně, i když menší měrou, také vývozy. Zatímco import jablek tvoří téměř výhradně jablka konzumní, ve vývozu výrazně převažují jablka na zpracování. Soběstačnost v komoditě jablka má mírně klesající trend.

Vinohradnictví a vinařství prošlo od roku 1989 výraznými změnami. V roce 1989 byly plochy vinic na jižní Moravě buď směřovány na vysokou produkci hroznů na výrobu vína nízké kvality, nebo to byly malé vinice soukromníků s produkcí suroviny na výrobu vína vyšší kvality, určené pro vlastní spotřebu nebo pro známé či návštěvníky vinaře. V tržní síti bylo podprůměrné víno, spotřeba se pohybovala okolo 11 l/osobu.

V druhé polovině 90. let se znovu vínu dostává důležitosti a tomu se začala přizpůsobovat i produkce vín. Zpočátku tento posun využívali pružnější menší soukromně hospodařící vinohradníci a vinaři. Postupně se přizpůsobovali i střední vinařské firmy a na přelomu 20. a 21. století již produkovali kvalitní víno prakticky všichni vinaři.

Před vstupem do EU se podařilo akcelarovat výsadbu zcela nových vinic. Po vstupu ve výsadbách vinic převažuje opětovná výsadba podporovaná z prostředků EU na restrukturalizaci a přeměnu vinic.

Pramen: ÚKZUZ

Vstup ČR do EU přinesl českému vinařství výhody i rizika. Český trh se stal pro dodavatelské země otevřenější, avšak zahraniční trhy jsou pro tuzemské vinaře a jejich produkty uzavřenější, což se však v posledních dvou letech díky aktivitám Vinařského fondu a zejména vlastním vinařům mění k lepšímu. Pozice ČR v EU, jež je jedním z hlavních producentů, konzumentů, dovozců i vývozců vína, je tak vedle velkých vinařských zemí (Francie, Itálie, Španělska) velmi obtížná.

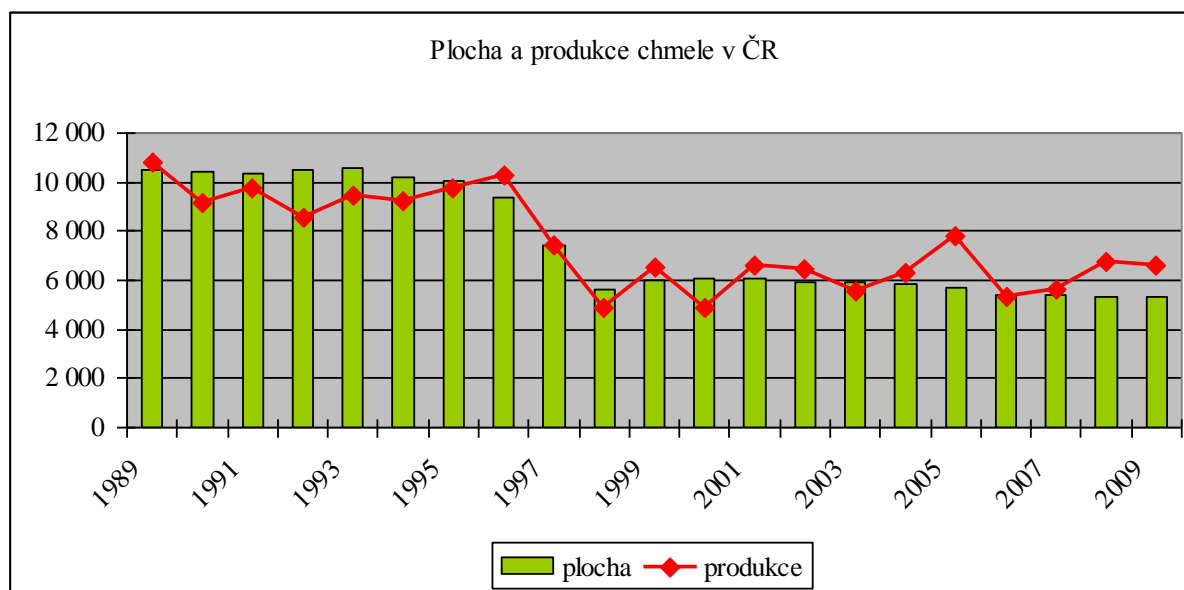
Výroba vína v ČR, stejně jako jeho spotřeba, po vstupu ČR do EU vzrostla. Výrazně se zvýšil dovoz vína do ČR a několikanásobně stoupl i jeho vývoz, avšak vzhledem k realizovanému importu je velmi malý.

Soběstačnost se proti předvstupnímu období mírně snížila, ale v posledních letech má stoupající trend. Průměrná míra soběstačnosti byla u vína v ČR za posledních pět vinařských let ve výši 23 %, ČR je pro pokrytí spotřeby vína odkázána na jeho dovoz.

Konkurenceschopnost v komoditě víno ovlivňuje úroda hroznů a jejich prodejní cena, která má s určitými výkyvy spíše klesající trend. Dotace do vinohradnictví se po vstupu ČR do EU výrazně zvýšily a částečně kompenzují jeho zápornou rentabilitu. Z hlediska vyrobeného množství vína není ČR vůči velkým vinařským zemím EU konkurenceschopná. Z pohledu kvality však produkuje vynikající vína, ale jejich uplatnění na evropských i světových trzích je velmi obtížné.

U **chmelu** se v průběhu 90. let minulého století pěstitelská plocha chmele významně snížila. Od poloviny 90. let se české chmelařství nachází ve velmi špatné ekonomické situaci, která byla způsobena dlouholetou nadprodukcí chmele na světovém trhu, prudkým poklesem cen českého chmele v polovině 90. let (z 190 tis. Kč/t na 90 tis. Kč), ale také vývojem kurzu české měny a snižováním chmelení na straně pivovarů. Velký pokles ploch mimo jiné také

způsobila změna formy vlastnictví jednotlivých pěstitelských podniků a rozprodeje státní půdy.

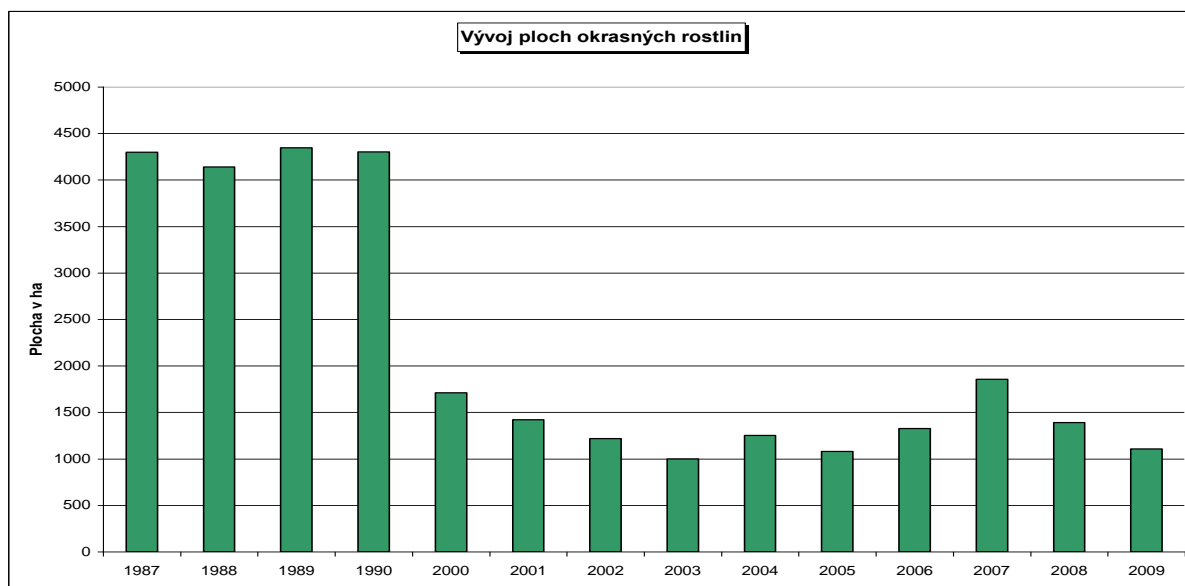

Pramen: ÚKZÚZ

Plochy **léčivých, okrasných a kořeninových rostlin** byly do roku 1991 relativně stálé a vysoké – průměrná roční výměra (1987-1991) činila 8 794 ha. Bylo to důsledkem dostupnosti vhodných odrůd, kvalitního osiva, technologií pěstování i techniky (většinou svépomocí upravené). Základní vliv mělo centrální řízení, které omezovalo dovozy, ale na druhé straně nečinilo podstatný rozdíl mezi polními plodinami a léčivými, okrasnými a kořeninovými rostlinami při šlechtění, uznávání odrůd a kontrole rozmnožovacího materiálu. Od začátku 90. let minulého století došlo k mnohem většímu kolísání výměry, i když se průměrná výměra oproti předcházejícímu období snížila pouze o 7 %.

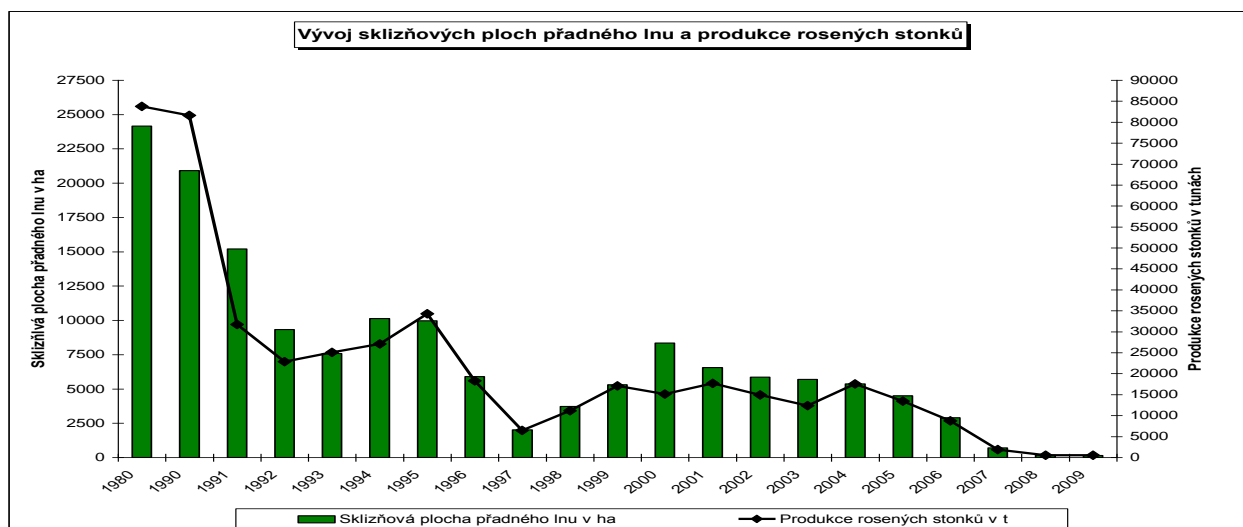
Vzhledem k tomu, že podstatné změny podle systému EU byly přijaty v ČR již před r. 2004, nedošlo po tomto datu k změnám pravidel ani ke změně charakteristiky sektoru. Podpory pro ekologické zemědělství podpořily určitý segment léčivých, okrasných a kořeninových rostlin, ale sektor jimi podstatně ovlivněn nebyl.

Plochy **okrasného zahradnictví** byly do roku 1991 stálé a vysoké, pohybovaly se na přibližně 8 tis. ha. Po roce 1991 chybí úřední statistická data. Údaje svazů nebo Výzkumného ústavu Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví v Průhonících jsou zatíženy skutečností dobrovolného poskytování údajů a tyto údaje lze označit za odborný odhad. Podle současných údajů ČSÚ poklesly pěstitelské plochy na přibližně třetinu. Skleníkové plochy poklesly na polovinu (z 218 ha na 129 ha). Před a kolem roku 1990 zaznamenalo české šlechtění okrasných rostlin řadu i mezinárodních úspěchů (prodeje licencí do zahraničí), ale tento trend oslabil. Vzhledem k tomu, že v uvedené době již nebyla účinná opatření k regulaci trhu v EU, nebyl vývoj sektoru vstupem do EU podstatně ovlivněn.

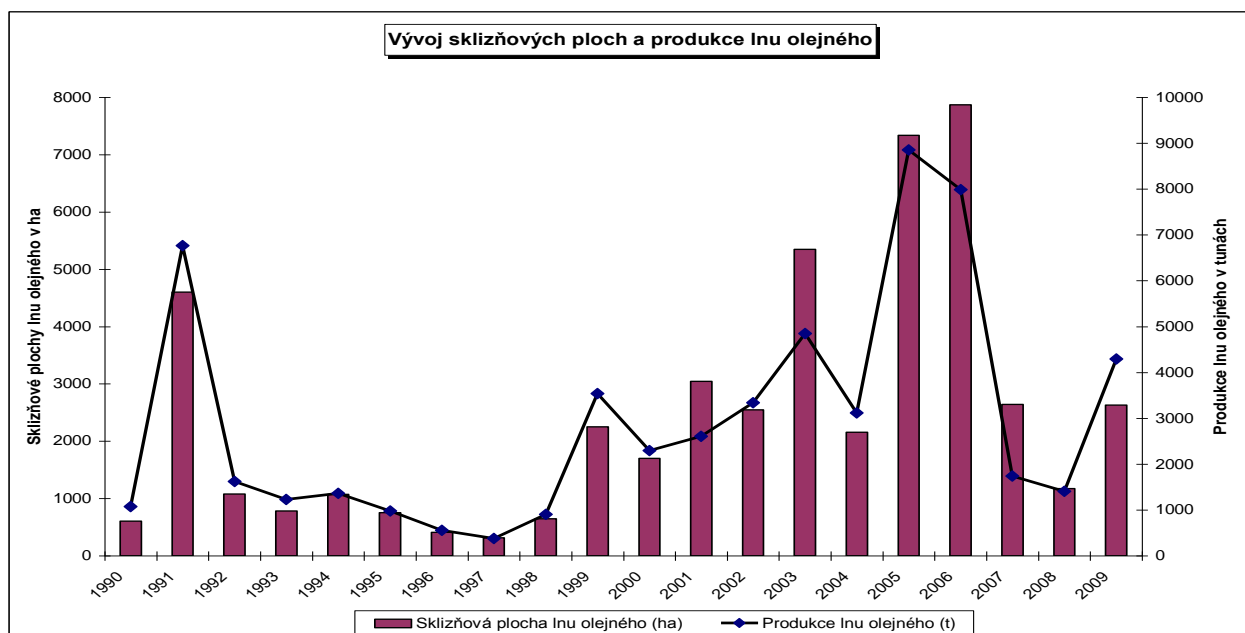
Pramen: ČSÚ

U **lnu přadného** se do roku 1990 průměrná sklizňová plocha pohybovala nad úrovní 20 tis. ha. Od roku 1992, kdy byly v ČR zrušeny přímé podpory a pěstování se stalo ztrátové, plochy postupně klesaly až do roku 1997. Oživení zájmu pěstitelů o tuto plodinu opět nastalo po zavedení dotačního titulu na podporu pěstování přadného lnu.

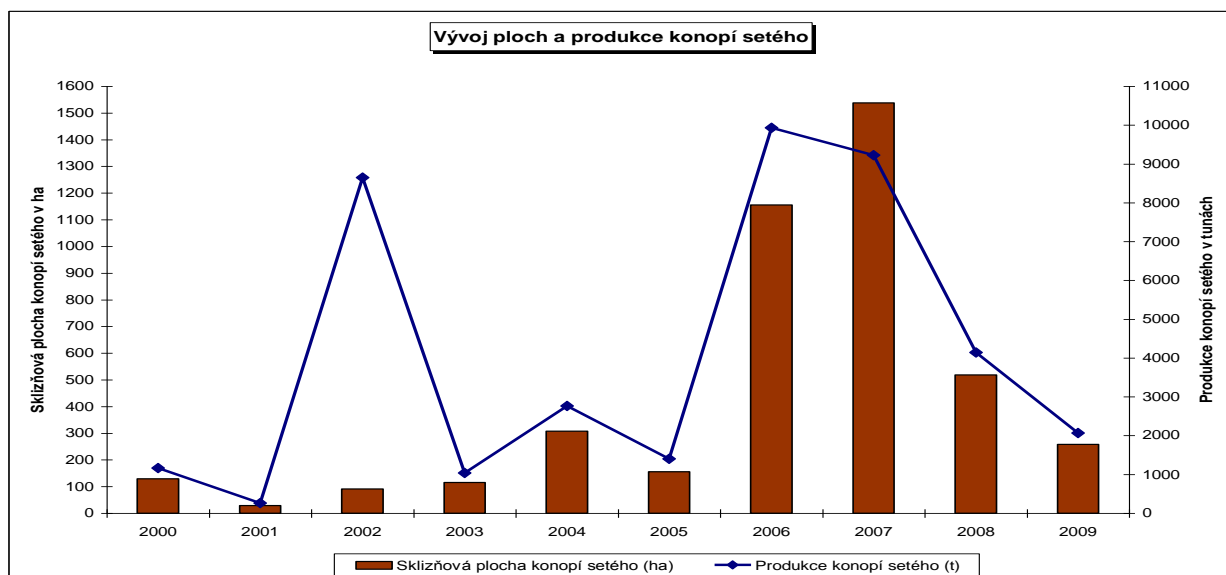
Pramen: ČSÚ

Plochy olejného lnu meziročně značně kolísají (od 2 154 ha v roce 2004 do 7 869 ha v roce 2006) v návaznosti na výši ceny za semeno a výši cen zemědělských výrobců ostatních tržních plodin. Vhodné oblasti pro pěstování této plodiny jsou v kraji Středočeském, Ústeckém, Zlínském, Jihomoravském a Olomouckém. V ČR jsou dostatečné pěstitelské možnosti a zpracovatelské kapacity.

Pramen: ČSÚ

Pěstování **konopí setého** v ČR a jeho uplatnění pro textilní užití i jako energetického zdroje se začalo ověřovat v roce 1998. Plochy této plodiny postupně narůstaly do roku 2007. Celosvětová hospodářská krize se promítla do snížení cen krátkého vlákna a následně do odbytových a realizačních problémů konopného stonku. V důsledku toho a chyb při sklizni a zpracování technického vlákna pěstitelská plocha konopí v roce 2009 výrazně poklesla.

Pramen: ČSÚ

1.3 Analýza stavu potravinářství v ČR ve vazbě na zemědělství

Potravinářství je klíčové odvětví zpracovatelského průmyslu úzce navazující na zemědělství. V podmínkách po vstupu ČR do EU, tedy jednotného trhu, však dochází k urychlení tempa internacionalizace jednotlivých článků potravinového řetězce, a to se týká i potravinářství. Tento jev je ještě posílen tím, že dochází k procesu globalizace, což je celosvětový trend. Pro ČR je charakteristické navíc to, že je ekonomikou otevřenou. To však neznamená, že vedle nadnárodních logistických vazeb v potravinovém řetězci neexistují i regionální vazby.

Z toho vyplývá, že vztah mezi potravinářstvím a zemědělstvím se zakládá na široké spleti různorodých obchodních vazeb. Přitom předurčení rozměru toho kterého článku dříve zmíněného řetězce je ovlivňováno mnoha faktory. Potravinový řetězec na tržní bázi by měl co nejlépe uspokojit spotřebitele a přitom fungovat co nejefektivněji. Jen vzájemně vyvážený vztah mezi odběratelem a dodavatelem, založený na vzájemné výhodnosti může vést k dlouhodobé prosperitě všech článků řetězce.

Vývoj v roce 2009 (roční výsledky nebyly v době zpracování materiálu u většiny indikátorů k dispozici) ukazuje, že produkce za potravinářské výrobky v roce 2009 měřená kumulativním meziročním indexem průmyslové produkce (IPP)⁴ vzrostla. IPP ve výrobě potravinářských výrobků, včetně souvisejících služeb a prací za sledovaný rok dosáhl hodnoty 105,3. Naopak u nápojů, včetně subdodavatelských prací, u nichž byl rok 2009 většinou méně úspěšný, klesl na hodnotu 91,6. Ve stejném období IPP za celý zpracovatelský průmysl se při nepříznivé ekonomické situaci výrazně snížil na hodnotu 85,0. Jedině u tabákových výrobků, včetně subdodavatelských prací, kde došlo k předzásobení, hodnocený index vzrostl (obdobně jako u již dříve zmíněných potravinářských výrobků).

To ukazuje, že pouze produkce potravinářských a produkce tabákových výrobků zaznamenala při očištění od cenových vlivů rostoucí trend, a to jak v rámci zpracovatelského průmyslu, tak průmyslu celkem. Pokud jde o ceny, většinou s probíhající recesí klesaly. Index cen průmyslových výrobců potravinářských výrobků se v roce 2009 dostal na úroveň 93,0, tedy níže než činil u výrobků zpracovatelského průmyslu celkem (94,4). Pouze u nápojů tento index činil 101,1, tj. mírně překročil míru inflace (činila 1 %). Z toho lze odvodit a průběh roku 2009 to naznačuje, že výkonnost hodnoceného odvětví klesla.

V poptávce a nákupním chování obyvatel jsou značné rozdíly, český zákazník je stále náročnější a kriticky porovnává domácí nabídku se sortimentem i kvalitou zahraniční nabídky. Požadavky spotřebitelů na sortiment a kvalitu potravin rostou a vedou k diferencovanému přístupu k nakupování⁵. Velmi důležitým kritériem při nákupu je kvalita

⁴ IPP měří vlastní výstup průmyslových odvětví zpracovatelského průmyslu celkem, očištěný od cenových vlivů.

⁵ Spotřebitelské hodnocení kvality potravinářských výrobků na trhu ČR, INCOMA GfK, s.r.o, Praha 2009. Terénní výzkum vznikl v rámci institucionální podpory výzkumného záměru MZE0002725101 "Analýza a vyhodnocování možností trvalé udržitelnosti zemědělství a venkova ČR v podmínkách EU a Evropského modelu zemědělství".

potravinářských výrobků. Z terénního šetření spotřebitelského hodnocení kvality vyplývá, že je cena a kvalita faktorem, který téměř stejnou měrou ovlivňuje nákup:

- 50 % zákazníků se při nákupu řídí podle čerstvosti a kvality (20% vybírá především podle čerstvosti a kvality, 30 % spíše podle čerstvosti a kvality);
- 47 % zákazníků nakupuje podle úrovně cen (18 % vybírá především podle ceny, 29 % spíše podle ceny).

1.4 Analýza stavu mezinárodního obchodu se zemědělskými komoditami a potravinami

Agrární zahraniční obchod představuje dlouhodobě pouze 5-6 % celkového zahraničního obchodu ČR a přitom tento podíl neustále klesá.

Hodnota agrárního obchodu ČR od roku 1993 do roku 2009 vzrostla 3,7krát, přičemž agrární vývoz vzrostl více než 3krát a dovoz více než 4krát. Dlouhodobě má ČR pasivní saldo, které by nemělo být posuzováno negativně, neboť vychází z postavení ČR jako průmyslové země. Od vstupu ČR do EU však došlo k určitému oživení vývozu. V celkovém zahraničním agrárním obchodu dominuje obchod se zeměmi EU, který tvoří cca 90%, na obchod se třetími zeměmi zbývá cca 10%.

Významné vývozní komodity ČR jsou pivo, slad, chmel, mák, mléčné výrobky, živý skot, pektiny, droždí, cigarety, cukr a obiloviny. V rámci zbožíové výměny ČR vyváží cukrovinky, vody, minerálky a jiné nealkoholické nápoje a potravinové přípravky. ČR vyváží také zpracované výrobky z dovezených zemědělských surovin (výrobky z kávy, kakaa, rýže, tabáku). Přední vývozní teritoria jsou Rusko, Ukrajina, Chorvatsko.

Dovoz ze třetích zemí se s výjimkou dovozu produktů jako je drůbeží maso z Brazílie, rajčata, česnek a okurky ze Středomoří a Číny, soustřeďuje více na nekompetitivní položky, jako jsou mořské ryby, citrusové plody, ořechy, káva, tabák. Pokud bychom z dovozu odečetli nekompetitivní položky, vzájemný poměr mezi agrárním vývozem a dovozem by vyzněl ve prospěch vývozu.

Obchodní toky se nemění ze dne na den, ani změna teritoriální a zbožíové struktury obchodu nemá krátkodobý charakter, což obecně vytváří dostatečný prostor pro přizpůsobení se novým trendům.

1.5 Analýza vývoje a stavu zemědělství ve vztahu k životnímu prostředí a klimatické změně

Zemědělství využívá pro své produkční i mimoprodukční funkce více než polovinu celkové výměry ČR, proto je stav životního prostředí, druhová různorodost i vzhled současné krajiny významnou měrou ovlivňován právě zemědělstvím.

Z celkem 4 244 tisíc ha **zemědělské půdy** je cca 23 % vysoce produkčních (černozemě a hnědozemě), 47 % středně produkčních a 30% méně produkčních. Evidovaná obhospodařovaná zemědělská půda v LPIS byla k 30.6.2009 celkem 3526 tis. ha, což je o 718 tis. ha nižší výměra než je celkově evidovaná zemědělská půda. U neevidované zemědělské půdy jsou v rámci ČR patrné významné regionální rozdíly.

Půdy ČR jsou vysoce ohroženy různými formami degradace. Nejvýraznější je vodní eroze: reálně je ohroženo 1 780 tisíc ha. Z toho 450 tisíc ha je již silně poškozeno. Větrnou erozí je ohroženo 430 tisíc ha, poškozeno je kolem 6 000 ha. Rozsah vodní eroze se v posledních letech poněkud snižuje vzhledem k převádění orné půdy na travní porosty: v roce 2007 činila výměra travních porostů téměř 980 tisíc ha, v období 2007 – 2009 (agro-environmentální opatření programu rozvoje venkova) dalších 58 tisíc ha orné půdy. Větrná eroze je problém postihující zejména jihovýchodní Moravu, Polabí a Litoměřicko. Problém eroze, jak vodní tak i větrné, může zesilovat se změnou klimatu.

Na většině území je zaznamenán nárůst dalších způsobů degradace půdy. Jde především o utužování (kompakci) podorničí a spodin půdy. Ohroženo je až 45 % zemědělského půdního fondu a aktuálně poškozeno je kolem 450 tisíc ha, tj. přes 10% zemědělského půdního fondu.

Dalším pozvolným degradačním procesem je acidifikace (okyselování), jež se zvolna projevuje na většině půd, vyjma vápnatých, kterých je málo. Snižování obsahu organické hmoty v půdě je způsobováno jejím dlouhodobým nedostatečným doplňováním z důvodů poklesu stavu skotu a jeho vazby na pěstování pícnin na orné půdě a z degradačních procesů především erozí, která však mimo erozně ohrožené půdy zatím nemá výraznější dopady. Znečišťování a kontaminace půdy je především lokální problém způsobený haváriemi, záplavami či špatným hospodařením.

Z hlediska SPŽP je **spotřeba vody** všemi sektory v ČR dlouhodobě řádově o 20 m³ na obyvatele a rok nad žádoucím stavem. Více než třetina **spotřebované vody** v zemědělství je voda podzemní, oficiální údaje o podílu zemědělského sektoru (včetně závlah) na celkové spotřebě vody hovoří o 1 - 1,5 % (tj. cca 20 tis. m³ ročně) v případě spotřeby povrchových vod a 2,5 - 3 % (tj. cca 10 tis. m³ ročně) v případě vod podzemních. Je ovšem nutno přiznat, že tento podíl může být zkreslený, neboť ČR dosud nedisponuje systémem pro evidenci skutečně odčerpaného množství vody pro účely závlah a hodnota spotřeby vody na závlahy je pouze odhadována z paušálních hodnot skutečně nahlášených odběrů.

Spotřeba průmyslových hnojiv od roku 2000 opět mírně stoupá; v případě dusíkatých hnojiv již téměř dostihla průměrnou spotřebu před rokem 1990, nicméně spotřeba draslíkatých ani fosforečných hnojiv této úrovně dosud nedosáhla (v současnosti činí cca 18

resp. 21 % jejich dřívější spotřeby). Zde se jako pozitivní faktor uplatňuje například režim ekologického zemědělství, které nepoužívá průmyslová hnojiva.

Rozloha oblastí zranitelných dusíkem (ZOD) je od roku 2007 1 756,7 tis. ha zemědělské půdy (49,8 % zemědělské půdy) podle LPIS. Očekává se, že nové opatření GAEC (zachování pásu nehnojené půdy o šíři nejméně 3 m od útvaru povrchových vod), platné od roku 2012, dále sníží eutrofizaci povrchových vod.

Odhadovaná **plocha cenných biotopů** na zemědělské půdě z hlediska druhové různorodosti je v ČR asi 556 tis. ha, z toho přibližně 369 tis. ha se nalézá ve zvláště chráněných územích a v rámci soustavy Natura 2000, zbylých 187 tis. ha leží mimo ně (v tzv. volné krajině). Téměř všechna zemědělská půda ve zvláště chráněných územích se nachází pod některým z programů zaměřených na ochranu a/nebo zlepšení biodiverzity (AEO, PPK).

Trvalý nárůst ploch **travních porostů** (od roku 2004 podmíněný především tituly agro-environmentální opatření) představuje kvalitativní kladný posun ve využití půd směrem k vyšší ekologické stabilitě území. K tomuto nárůstu obvykle dochází v oblastech, kde je již podíl zatravněných ploch významný. Výskyt biologicky cenných stanovišť je v ČR rozložen nerovnoměrně, ta jsou soustředěna především do chráněných území. Jejich rozloha se příliš nemění ani přes částečné opouštění půdy, ke kterému došlo v devadesátých letech 20. století, avšak některé plochy jsou v současnosti ohroženy degradací (nevhodný management, nedostatek správně cílené péče mimo CHÚ atd.).

Výměra zemědělsky využívaných odvodněných ploch zaujímá v ČR přibližně 1 079,8 tis. ha (25,4 % z. p.), přičemž na více než třetině z nich jsou odvodňovací systémy na konci své životnosti a do krajiny se zvolna vrací zdroje lokálního zamokření.

Pro krajinný ráz je významný podíl krajinných prvků (meze, remízky, skupiny dřevin, solitérní dřeviny, apod.), který je v ČR celkově nízký. Většina krajinných prvků byla zničena během intenzivního scelování pozemků během 50. až 80. let 20. století. Podmínky GAEC zakazují poškozování krajinných prvků, nicméně v souvislosti s potřebou řešení protierozních opatření na zemědělské půdě bude třeba podpořit i tvorbu nových prvků či cílenou péči o ně, což zvýší nejen vododržnou schopnost krajiny, ale i schopnost podporovat biologickou rozmanitost a estetickou hodnotu.

Vliv zemědělství na změnu klimatu se projevuje jednak negativně znečišťováním ovzduší skleníkovými plyny, jejichž zvýšenou koncentrací v atmosféře je klimatická změna podmíněna, ale také pozitivně dlouhodobým poutáním (sekvestrací) oxidu uhličitého v optimálně využitém a správně ošetřeném ekosystému, který postup klimatické změny může naopak brzdit (mitigace).

Produkce skleníkových plynů z českého zemědělství se pohybuje na úrovni 7% celkové produkce ČR a vykazuje zhruba od poloviny devadesátých let vyrovnaný stav s mírně klesající tendencí, k čemuž nepochybně přispělo rapidní snížení stavů přežvýkavců.

Poutání oxidu uhličitého, která v kontextu očekávané klimatické změny působí proti produkci skleníkových plynů, nepochybně posiluje současná pro-environmentální zemědělská politika:

v rámci agro-environmentálních opatření je podporováno přes 206 tis. ha mezipločin a 832 tis. ha travních porostů, např. 398 tis. ha je obhospodařováno podle zásad ekologického zemědělství, nadto bylo od roku 1989 s podporou různých programů zalesněno přes 24 tis. ha půdy. Dá se tedy odhadovat, že příznivé (mitigační) účinky zemědělství převažují nad škodlivým efektem produkovaných skleníkových plynů. Odhadované dopady klimatické změny na zemědělství jsou negativní, jedním z řady významných projevů bude např. silné kolísání průměrného výnosu vlivem vyšší nestability počasí.

Adaptace českého zemědělství na změnu klimatu je možná, ale pro minimalizaci budoucích nákladů vyžaduje co nejrychlejší jednání již nyní, ať už na úrovni výzkumu (např. šlechtění) nebo vývojem odolnějších komplexních zemědělských systémů.

Sektor zemědělství v minulosti **energeticky** i surovinově značně soběstačný. Industrializace zemědělství zvýšila produkci i produktivitu práce, ale také závislost na vnějších zdrojích energie. Zemědělství v EU se dnes vyznačuje mimo jiné nadprodukcí základních potravinářských komodit, současně se ale ukazuje možnost využití uvolněných zdrojů (půda, pracovní síla, kapitál) pro produkci energie, především z biomasy, a roste i poptávka po obnovitelných surovinách, což by mělo být odpovídajícím způsobem zohledněno v souvislosti s přípravou nové Státní energetické koncepce ČR a v souvislosti s cíli ČR, ke kterým se zavázala v oblasti výroby energie z obnovitelných zdrojů, kdy lze v nejbližším období očekávat významný nárůst poptávky po biomase určené k energetickým účelům.

1.6 Analýza stavu lesnictví ve vztahu k zemědělství

Cílem tohoto dokumentu není uceleně řešit koncepci lesního hospodářství, ale soustředit se na zásadní průřezová témata, v nichž se potkávají zájmy sektoru zemědělství a lesního hospodářství.

V rámci politik Evropské unie neexistuje pro oblast lesního hospodářství společná politika v rámci EU a uplatňuje se zde princip subsidiarity. Základem posílení koordinace mezi členskými státy EU se stala Lesnická strategie EU přijatá v roce 1998, kterou iniciovaly tehdy přistupující státy s vlivným lesnickým sektorem. Tato strategie je založena na multifunkčním chápání lesů a hlásí se k principům jejich trvale udržitelného obhospodařování.

V rámci **finančních podpor** mohou vlastníci lesa čerpat vedle podpor financovaných z evropských fondů také finanční prostředky dle programů na podporu lesního hospodářství z národních zdrojů. Během posledních 10 let vznikla poměrně velká roztržitost podpor, původně soustředěných převážně na ministerstvu zemědělství. Příspěvky do lesního hospodářství poskytují ministerstva zemědělství, životního prostředí, obrany, 14 krajů, každý dle individuálních pravidel lišících se podporovanými oblastmi a finančními limity celkové podpory na daném kraji, dále se jedná o dotace Podpůrného garančního rolnického a lesnického fondu (PGRLF, a.s.) atp. Především poskytování příspěvků dle jednotlivých krajských pravidel vnáší do systému mnoho nejistot a přináší řadu problémů, a to hlavně ve vztahu k žadatelům a k uplatňování celkové jednotné lesnické politiky ČR.

Kromě stabilní produkce surového dříví je možné **využívat část lesních těžebních zbytků pro energetické účely**, tradičně pro výrobu tepla. Lesnictví v současnosti propojuje mnoho odvětví zpracovávajících dříví a dřevní produkty a spolu se zemědělstvím tvoří významnou základnu obnovitelných zdrojů nejen energie. Lesnictví a zemědělství produkcí biomasy jsou ojedinělými producenty obnovitelných zdrojů energie (OZE), kteří mohou v současné době v ČR ještě zvyšovat svoji kapacitu (ostatní OZE se blíží naplnění svých potenciálních možností), a tím podporovat cíle Státní energetické koncepce.

Strategií boje s klimatickou změnou se v ČR zabývají zejména dokumenty Ministerstva životního prostředí, jako je „Strategie přizpůsobení se změnám klimatu v podmínkách ČR“ (vydána 2009 jako schválená osnova pro rozpracování konkrétních opatření jednotlivými rezorty) nebo „Politika ochrany klimatu“ (která bude po projednání předložena vládě ke schválení, a která je aktualizací „Národního programu na zmírňování změny klimatu“ z roku 2004).

Předpokládá se, že v oblasti lesního hospodářství se dopady klimatické změny projeví výrazně. Negativně zde budou působit zejména změny srážkových modelů, častější výskyt delších suchých období, zvýšený výskyt abiotických škodlivých činitelů (změny v intenzitě a frekvenci větrných bouří, lesní požáry), rozšiřování areálů škůdců a nemocí lesních dřevin aj.

O negativních dopadech klimatické změny a potřebě řešit budoucí problémy související s jejími dopady na české lesy a lesnictví svědčí i Národní lesnický program pro období do roku 2013 (NLP II). Klimatickou změnou se podrobně zabývá klíčová akce 6 „Snížit dopady očekávané globální klimatické změny a extrémních meteorologických jevů“.

Lesní hospodářství je jediným sektorem, který dosud vykazuje zápornou bilanci oxidu uhličitého (CO₂), a to jeho ukládáním v nadzemní i podzemní biomase porostů, v lesní půdě a výrobcích ze dřeva, či zalesňováním zemědělských půd apod.

1.7 Analýza vývoje a stavu vodního hospodářství ve vztahu k zemědělství

Cílem tohoto dokumentu není uceleně řešit koncepci vodního hospodářství, ale soustředit se na zásadní průřezová témata, v nichž se potkávají zájmy sektoru zemědělství a vodního hospodářství.

V ČR je podle údajů ČSÚ z roku 2007 celkem 2 017 zemědělských jednotek se **zavlažovatelnou plochou** o celkové výměře 38 530 ha, z toho je 1 931 zemědělských jednotek se skutečně zavlaženou plochou o výměře 19 908 ha. Přitom v roce 1993 bylo na území ČR pod závlahou cca 182,7 tis. ha zemědělské půdy. Nedostatkem vláhy a vysycháním je v současnosti ovlivněno 44 780 ha zemědělské půdy ve 150 katastrálních území územích a 16 okresech. Po privatizaci závlahových systémů v 90. letech minulého století však došlo v důsledku ekonomické situace zemědělců v transformačním období k výrazné stagnaci celého oboru a značnému podinvestování. To v konečném důsledku vedlo k morálnímu a technickému zastarání většiny vybudované zavlažovací infrastruktury a k poklesu zavlažovatelné plochy na úroveň evidovanou ČSÚ. Rostoucí ekonomická síla zemědělství,

konkurenční tlaky a předpokládané dopady klimatické změny však vyvolávají potřebu nového rozvoje závlah v ČR. To, že došlo ke značnému podinvestování tohoto oboru v uplynulých letech, však zapříčinilo značnou neefektivitu stávajících závlahových systémů, zejména z hlediska náročnosti na potřebu vody a energetické náročnosti.

Problematika závlah je v současnosti řešena následujícími dotačními programy:

Program rozvoje venkova, ze kterého lze čerpat podpory na výstavbu a rekonstrukce hlavních závlahových zařízení (podzemní trubní řady, závlahové kanály, čerpací stanice, odběrné objekty, akumulační závlahové nádrže, včetně šachtic a souvisejících technologií).

Ministerstvo zemědělství poskytuje dále dotace na kapkovou závlahu v ovocných sadech, chmelnicích, vinicích a školkách.

Pro období 2009 – 2014 byl založen Program Ministerstva zemědělství Podpora konkurenceschopnosti Agrárně potravinářského komplexu – závlahy pro obnovu a budování závlahového detailu a optimalizace závlahových systémů. Jeho cílem je obnova závlahových systémů moderními systémy s nízkou spotřebou vody na závlahovou dávku a nízkými energetickými nároky.

Povodňové soustředěné průtoky v tocích nemají z hlediska zemědělské výroby výrazný význam, pokud nejsou například objekty zemědělské výroby umístěny v záplavových územích vodních toků. Škody v zemědělství z povodně roku 1997 činily 1,63 % celkových škod (cca 63 mld. Kč). Obecně lze konstatovat, že škody v zemědělství z regionálních katastrofálních povodní (1997, 2002, 2006) byly uhrazeny státní dotací, a to na základě škodního protokolu a Metodického pokynu Ministerstva zemědělství.

Značná část v minulosti vybudovaných **plošných odvodňovacích systémů** zemědělsky obhospodařovaných pozemků je v současné době již na úrovni dožití, a to jak vlivem doby výstavby, tak i vlivem minimální údržby současných vlastníků (restituentů), kterým byly pozemky původně neodvodněné vráceny s drenážními detaily (odvodňovací detaily předány i s pozemky v rámci restitucí). V roce 1993 bylo odvodněno v ČR celkem 1 087 tis. ha zemědělské půdy. V současné době je v ČR odvodněno cca 25 % veškeré zemědělské půdy. Vlivem utužení orné půdy a nevhodného systému hospodaření na pastvinách se začínají v některých oblastech státu vytvářet a rozšiřovat výrazně zamokřená lokální místa, kde je snížena retence vody v půdě, vznikají i projevy eroze. Rozšiřování těchto ploch je v budoucnu nutno předpokládat a zemědělcům se budou zvyšovat náklady na jejich údržbu. Snižovat se bude i rozsah zemědělsky obhospodařované půdy

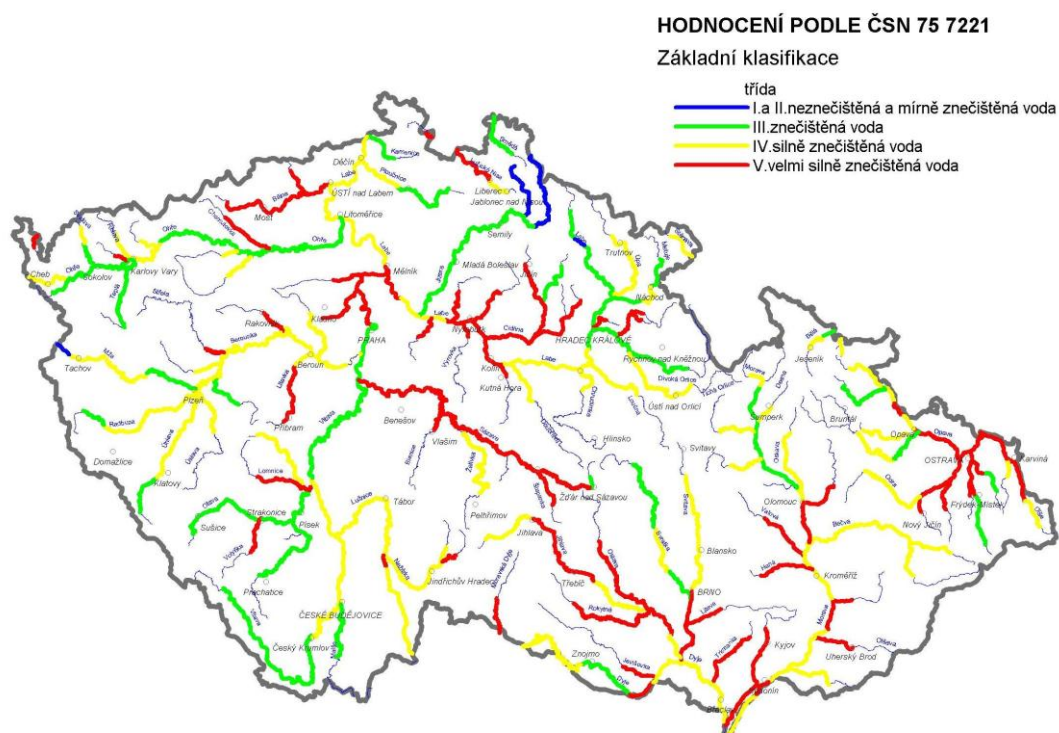
Projevy vodní eroze a transport půdních částic a odtoky vody po povrchu zemědělských pozemků jsou způsobeny vlivem zejména přívalových srážek. Erozní procesy způsobují odnos nejurodnější svrchní vrstvy půdy, a tím snižování její přirozené úrodnosti, což souvisí s velkými plochami obhospodařovaných pozemků. Současně s půdními částicemi jsou transportovány chemické látky (hnojiva), ochranné prostředky (herbicidy, pesticidy apod.) s negativními dopady na kvalitu vody v tocích a nádržích. Transportem půdních částic dochází také ke snižování využitelného objemu vody v zásobních prostorech nádrží. V mnoha

případech dochází k zasažení intravilánů měst a obcí odtokem vody a sedimentu. Těžený sediment z nádrží se v mnoha případech ukládá na skládky nebo do vytěžených lomů, či jiných terénních depresí, a pouze v malém procentu se vrací opět na zemědělskou půdu. Přitom se jedná o nejurodnější materiál, se značným obsahem humusu a hnojivých látek.

Zajištění vody pro provoz zemědělské výroby je jednou z nezbytných podmínek fungování. Jedná se vodu pro napájení dobytka, mytí, kampaňový provoz apod. Při vlastním zabezpečení vodního zdroje nejsou vesměs zemědělci závislí na dodávkách od třetích osob a využívají vlastní zdroje, které mohou být v množství (i kvalitě) ohroženy následkem klimatické změny.

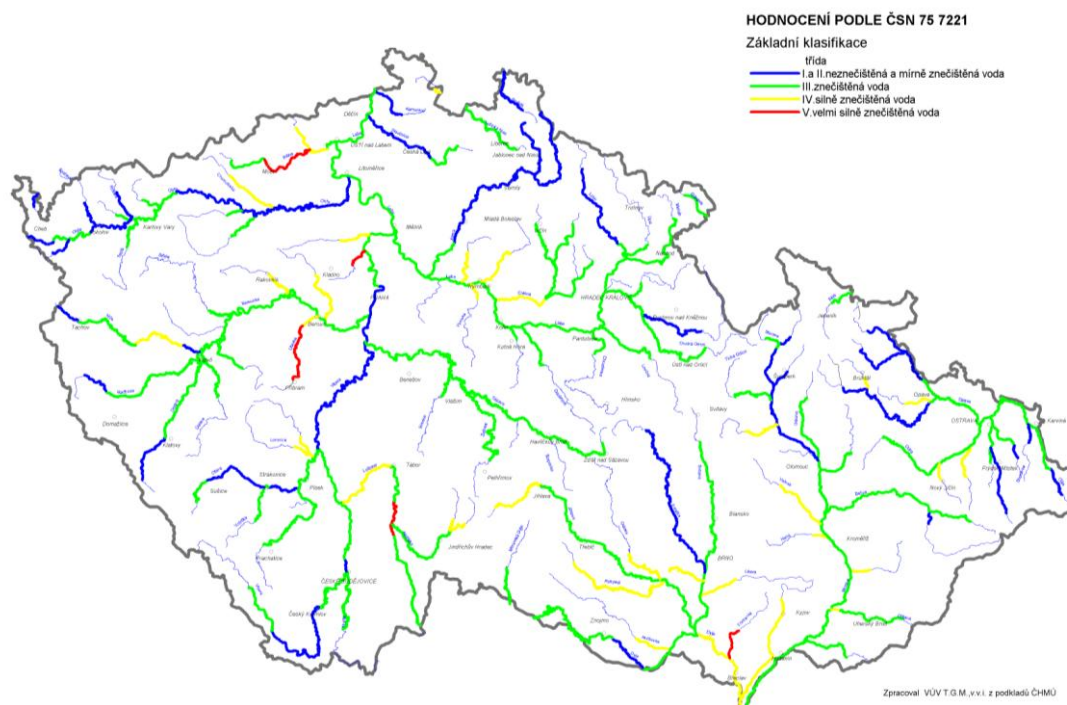
Jakost povrchových a podzemních vod je výrazně ovlivněna veškerým chováním a hospodařením zemědělců v krajině. Z pravidelného sledování jakosti povrchových vod jednoznačně vyplývá, že jakost vody ve vodních tocích se každoročně zlepšuje. Jaký podíl má na tomto faktu zemědělství se můžeme pouze domnívat, nicméně se jedná o vliv nezanedbatelný – zejména relativně roste s tím, jak se omezují bodové zdroje znečištění z průmyslu a zejména aglomerací měst a obcí. Porovnání jakosti vody v letech 1991-1992 s dvouletím 2007-2008 ukazují následující obrázky.

Obrázek – Jakost vody v tocích ČR v letech 1991 – 1992

Pramen: ČHMÚ

Obrázek – Jakost vody v tocích ČR v letech 2007 – 2008

Pramen: ČHMÚ

Při znázornění **situace živin** – dusíkatých a fosforečných sloučenin je situace velmi odlišná, k poklesu dochází, ale v nesrovnatelně menším rozsahu. Problém je zejména zatížení sloučeninami fosforu – při vyšších srážkách a povodňových stavech je následkem eroze vyplavována půda, jejíž partikule jsou velmi obohaceny fosforem – a pak 1-2 epizody zásobí vodní nádrže i sedimenty ve vodních tocích fosforem výrazně více, než je přísun během celého zbytku roku.

1.8 Analýza vývoje a stavu rybářství

Produkční tendence jsou charakterizovány mimořádnou stabilitou výroby tržních ryb s dominantním kaprem. Ten je českou tradiční rybou. Staletími prověřovaná technologie jeho chovu vychází z existence historických rybníků jako výrobních prostředků. Kapr se vyznačuje vysokou odolností proti negativním faktorům, vysokou plodností, potravními nároky odpovídajícími našim podmínkám a především pak biologickou kvalitou svaloviny, která splňuje nejvyšší potravní nároky na lidskou výživu.

Stabilita v produkci, která vychází z reality domácího a zahraničního trhu, je provázená i stabilitou cenovou. Růst cen tržních ryb, především kapra, za posledních zhruba dvacet let je v souladu s poptávkou i prodejem a plně odpovídá inflačním trendům. Zejména v posledních letech se projevuje zaostávání ceny ryb za růstem produkčních nákladů.

Hlavní produkce tržních ryb je zajišťována v České republice formou rybníkářského hospodaření, které je realizováno na 42 tisících hektarech rybníků.

Chov lososovitých ryb nehraje v našem produkčním rybářství tak významnou úlohu jako v celé řadě jiných zemí. Dosud využívaná chovatelská technologie odpovídá evropskému standardu. Perspektiva jeho růstu je limitovaná dosažitelností vodních zdrojů, avšak může být ovlivněna zvoleným způsobem chovu.

Rybářské revíry v naší kulturní krajině zajišťují mimo rekreační potenciál lovu ryb také dlouhodobý systém rybářského obhospodařování našich povrchových vod za účelem udržení bohatého spektra rybích druhů téměř odpovídající přirozeným populacím v lokalitách pro ně vhodných.

V předpisech definované zákonné délky ryb a vodních organismů umožnily dlouhodobě udržet stabilizovaná společenstva ve vodním prostředí se všemi věkovými skupinami druhů v daných lokalitách se vyskytujících a majících podmínky k reprodukci. Nejmenší stanovená zákonná délka daného druhu dlouhodobě umožňuje zcela bezpečnou a úplnou reprodukci, a udržení populace především proto, že tyto délky byly stanovovány na základě biologických faktorů a zajišťovaly minimálně dva až tři reprodukční cykly před tím než zákon umožnil jejich ulovení.

Postupem času došlo k výrazné změně charakteru vodních ploch, říčního systému, který na mnoha místech zcela omezil přirozenou reprodukci druhů u nás se vyskytujících. Na základě těchto skutečností došlo ze strany nevládních neziskových organizací i k výraznému navýšení systematické, zákonem podložené péče o rybářské revíry.

Dalším faktorem negativně působícím na stavy rybích společenstev je, z dlouhodobého hlediska, **enormní nárůst predátorů** (např. kormorána), kteří dokážou zcela zdecimovat rybí obsádky v nejen na rybníkářsky využívaných vodních plochách, ale i v rybářských revírech.

Chybějící druhy, které v důsledku výstavby bariér z našich toků vymizely (losos obecný, pstruh mořský aj.), byly nahrazeny již před 130 lety u nás zdomácnělými introdukovanými druhy, jako je siven americký a pstruh duhový.

1.9 Silné a slabé stránky českého zemědělství

České zemědělství je charakterizováno výrazným zastoupením velkých zemědělských podniků, čímž se nápadně liší od struktury evropského zemědělství tvořeného z velké části malými, často rodinnými, farmami. Průměrná plocha obdělávané půdy na jeden podnik dosahuje v ČR sedminásobku evropského průměru (84,2 ha oproti 11,9 ha⁶). Podobné rozdíly

⁶ DG for Agriculture and rural development: *Rural development in the European Union – Statistical and economic information – report 2008, údaje za rok 2005. Bez započtení zemědělských podniků s ESU menším než 1 činí příslušné podíly 20,7 ha v EU-27 a 131,7 ha v ČR - Eurostat, Agricultural holdings – main results 2006-2007, údaje za rok 2005.*

je možné zaznamenat také u struktury zaměstnanosti. V EU tvoří farmáři a jejich rodinní příslušníci 83,6 % stálé pracovní síly v zemědělství, v ČR je to jen 21,5 %⁷.

Výhodami pro české zemědělství jsou:

- geografická poloha ČR v mírném klimatickém pásu;
- menší riziko výraznějších negativních dopadů klimatických změn (na rozdíl od Středomoří a jiných přímořských oblastí);
- poměrně vysoká úroveň vzdělanosti pracovní síly - v ČR má 44,7 % farmářů zemědělské vzdělání, průměr EU-27 dosahuje jen 20 %;
- mírně nadprůměrný podíl farmářů s další příjmovou činností (44,1 % oproti průměru EU 36,4 %⁸).

České zemědělství tedy disponuje některými konkurenčními výhodami, díky kterým má dobré předpoklady úspěšně se vyrovnat s tržními silami a konkurencí producentů z jiných členských i nečlenských států. Zejména nadprůměrná velikost farem by měla umožnit dosahovat úspor z rozsahu a diverzifikovat produkci, a tím minimalizovat riziko nestabilních příjmů. Navíc, jak se ukázalo v době privatizace a transformace, české zemědělství je schopné účinně se přizpůsobit změněným podmínkám a udržet si i v tvrdém konkurenčním prostředí svou životaschopnost.

Zároveň je ale zřejmé, že existují mnohé nevýhody, které mohou konkurenceschopnost českého zemědělství oslabovat. Problém představuje dlouhodobá podkapitalizace a úvěrové zatížení podniků, nízká úroveň podpor a ochrany trhu ve srovnání s ostatními zeměmi EU před vstupem ČR do EU a odliv financí ze zemědělského sektoru v průběhu transformace. Tyto faktory vedly k zastaralosti vybavení, budov a používaných technologií, kvůli kterým vykazuje české zemědělství do současnosti stále relativně nízkou produktivitu. Čeští zemědělci se také potýkají s nerovnými podmínkami na společném trhu EU ve formě dodatečných národních podpor poskytovaných farmářům v některých jiných členských státech. Přesto, že geografická poloha ČR je klimaticky výhodná, je ČR zemí bez přímého přístupu k moři, což se často na trhu ukazuje jako významná nevýhoda ve formě vyšších transportních nákladů. Jisté riziko do budoucna představuje také postupné vyčerpávání dosavadní konkurenční výhody spočívající v nižších nákladech na pracovní sílu v zemědělském sektoru v ČR ve srovnání s EU⁹.

Nadprůměrná velikost zemědělských podniků v ČR přináší také ekonomické zápory v podobě vysokého podílu pronajaté půdy a nákladů na mzdy pracovníků v zaměstnaneckém poměru.

⁷ Eurostat, *Agricultural holdings – main results 2006-2007*, údaje za rok 2005, přepočteno na plné úvazky a bez započítání malých farem s ESU menším než 1.

⁸ DG for Agriculture and rural development: *Rural development in the European Union – Statistical and economic information – report 2008*, tabulka 3.5.1.

⁹ V současnosti dosahují náklady na pracovní sílu v ČR jen cca 2/3 úrovně EU. Průměrná mzda v zemědělství v EU dosahovala v r. 2005 6,55 EUR/hod., zatímco v ČR jen cca 4 EUR – viz DG for Agriculture and rural development: *EU Farm Economic Overview Report 2005*.

Podíl pronajímané půdy v ČR přitom patří k nejvyšším v rámci EU¹⁰. Obě tyto skutečnosti se následně promítají do vyšší nákladovosti českých farmářů. V současné době je navíc potenciál českého zemědělství do určité míry omezen v důsledku některých opatření v rámci SZP (např. množstevními kvótami na cukr).

Srovnání podmínek uvnitř EU, omezení přílišné regulace a větší tržní orientace by tak pro české zemědělství znamenala příležitost využít svých konkurenčních výhod k dalšímu rozvoji a k upevnění postavení v celoevropském měřítku. Z hlediska interních faktorů bude předpokladem pro zvýšení jeho konkurenceschopnosti zejména zvýšení produktivity práce, udržení vysoké míry investic¹¹ a zvýšený důraz na investice do vyspělých technologií. Současně bude vzrůstat význam výzkumu, vývoje a inovací pro dosažení vyššího stupně rozvoje a v mnoha případech i pro udržení současného stavu.

Od vstupu ČR do EU získávají čeští farmáři přímé platby, jejichž výše se v souladu s přístupovou smlouvou zvyšuje z úrovně 25 % v roce 2004 na 100 % v roce 2013. V období 2007-2013 může ČR čerpat až 4.544 mil. EUR, což z přímých plateb činí jednu ze stěžejních položek příjmů ČR z rozpočtu EU. Přímé platby také významným způsobem přispívají ke skutečnosti, že zemědělský sektor, do roku 2004 ztrátový, vykazuje od roku 2005 zisk.

Důležitá je pro ČR také podpora rozvoje venkova, kterou ČR od svého vstupu do EU úspěšně čerpá. Celková alokace pro ČR na období 2007-2013 představuje 2.858 mil. EUR.

¹⁰ V ČR cca 86 % užití půdy v nájmu, ve Francii 73 % a v Německu 64 %. Problém se týká zejména podniků právnických osob.

¹¹ V r. 2005 dosáhla hrubá tvorba fixního kapitálu v českém zemědělství měřená podílem na hrubé přidané hodnotě 51,9 % oproti průměru EU 33,1 % - viz DG for Agriculture and rural development: *Rural development in the European Union – Statistical and economic information – report 2008*.

2. Vize českého zemědělství a souvisejících oborů

Níže uvedené vize byly zformulovány na základě široké diskuse ve Skupině pro strategické otázky v zemědělství a jejích pracovních týmech a představují požadovaný stav, kterého má být dosaženo pro budoucnost českého zemědělství a souvisejících oborů nebo směr, kterým je žádoucí se ubírat. Obecné vize mají obecnou platnost a specifické vize je dále rozvíjejí pro jednotlivé oblasti.

2.1 Obecné vize

- 1) Aktivním prosazováním vhodných politik a opatření zajistit dlouhodobou perspektivu podnikání v zemědělství a souvisejících oborech.
- 2) Vhodně vyvážit produkční a mimoprodukční funkce a odpovídajícím způsobem ocenit veřejné statky poskytované zemědělstvím.
- 3) Posílit konkurenceschopnost českého zemědělství a potravinářství ve všech regionech a výrobních oblastech, zlepšit fungování tuzemské výrobní vertikály od prvovýroby až ke konečným spotřebitelům, zvýšit nákladovou efektivitu a snížit energetickou náročnost výroby.
- 4) Zajistit vysokou a stabilní úroveň ekonomického rozvoje s důrazem na informace a znalosti.
- 5) Dosáhnout připravenosti českého zemědělství a souvisejících oborů reagovat na globální trendy.
- 6) Zvýšit a udržet stabilní úroveň míry zaměstnanosti ve venkovských oblastech.
- 7) Dostatečně diverzifikovat ekonomiku venkovských oblastí a zajistit podporu činností nezemědělské povahy.
- 8) Zachovat odpovídající příjmy životaschopných zemědělských podniků a snižovat sociálně ekonomické rozdíly mezi regiony.
- 9) Minimalizovat rozdíly mezi oblastmi rurálními a oblastmi urbánními v kvalitě života, nabídce služeb a infrastruktury.
- 10) Směřovat zemědělství v České republice k naplnění principů udržitelného rozvoje, kdy jsou respektovány aspekty ekologické, ekonomické a sociální, včetně přihlídnutí k aspektu regionálnímu, které v rovnováze povedou k dosažení jeho maximální multifunkčnosti.
- 11) Dosáhnout efektivního využívání vstupů, koloběhů prvků a ekologických znalostí tak, aby zemědělství spoléhalo zejména na zdroje uvnitř agroekosystému.

- 12) Posílit schopnost zemědělské výroby přizpůsobit se negativním vlivům klimatických změn a kompenzovat je za účelem zachování potravinové bezpečnosti.
- 13) Posílit propagaci a marketing kvalitních českých výrobků a produktů a zlepšit podporu kvalitních výrobků a produktů na regionální úrovni, bioproduktů a s tím souvisejících aktivit.
- 14) Posílit vyjednávací sílu producentů a zpracovatelů se subjekty, jež realizují prodej výrobků na trhu.
- 15) Podpořit produkci výrobků s co nejvyšší přidanou hodnotou a jejich uplatnění na trhu, včetně vývozu.
- 16) Zachovat a popřípadě zvýšit podporu výzkumu v sektoru zemědělství a zlepšit aplikaci výsledků vědy a výzkumu do praxe. Plně využít vzdělávací a poradenský systém pro urychlení zavádění nových technologií a modernizaci technologií stávajících.
- 17) Rozpracovat aspekty užití zemědělské produkce v oblasti obnovitelných zdrojů a energetiky, zohlednit potenciál zemědělského sektoru a souvisejících oborů ve strategických dokumentech České republiky pro energii z obnovitelných zdrojů.
- 18) Posílit připravenost na řešení nových výzev, zejména změny klimatu, zachování biodiverzity a řízení vodních zdrojů.
- 19) Reálně snižovat administrativní zátěž v zemědělství, potravinářství a souvisejících oborech nejen při poskytování všech dotací, ale také v rámci kontrol potravinářských provozů a podniků, harmonizovat legislativu a kontroly na národní úrovni v rámci celého potravinového řetězce.
- 20) Výrazně posílit vědomí zemědělské i nezemědělské veřejnosti o významu zemědělských podpor, včetně přímých plateb.
- 21) Prosadit vůči třetím zemím, aby dodržovaly mezinárodní normy v oblasti veterinární a fytosanitární a požadavky na kvalitu, které jsou nutnou podmínkou pro uplatnění výrobků české proveniencí na třetích trzích.
- 22) Prosadit vůči třetím zemím, aby aplikovaly srovnatelnou úroveň standardů v oblasti welfare zvířat, ochrany životního prostředí a sociálních podmínek platných v EU.
- 23) Jasně definovat úlohu venkova se všemi vazbami zejména z národohospodářského pohledu, jeho financování a na úrovni ČR mít kompetenčního gestora, jenž bude politiku venkova obhajovat.
- 24) V souvislosti s venkovem obhajovat a prosazovat nezastupitelnou úlohu zemědělství, zejména socio-ekonomickou, a všech ekonomických, spolkových a kulturních aktivit na něj navazujících.
- 25) Zvýšit podíl obhospodařované půdy ve vlastnictví českých zemědělců.

- 26) Podporovat šlechtění plemen zvířat a odrůd plodin včetně dosažení genetického pokroku.

2.2 Specifické vize

2.2.1 Společná zemědělská politika EU

- 1) Dosáhnout srovnatelných podmínek pro všechny zemědělce v EU, a to jak z hlediska vyrovnání úrovně přímých plateb, bez přechodného období, a národních plateb, tak z pohledu jednotného uplatňování a vynucování legislativy prostřednictvím kontrolních mechanismů a harmonizace národních přístupů.
- 2) Zachovat stávající dva pilíře SZP s tím, že oba pilíře mají v rámci SZP svůj nezpochybnitelný význam a i do budoucna vytváří dobré předpoklady pro dosažení stanovených cílů SZP.
- 3) Využívat systém jednotné platby na plochu (SAPS) do ukončení možnosti jeho aplikace v roce 2013, do té doby nepřecházet na SPS. Aktivně hledat možnosti, jak řešit situaci citlivých sektorů.
- 4) Prostředky na přímé platby alokovat mezi členské země EU na základě výměry obhospodařované zemědělské půdy. Toto hlavní kritérium doplnit dalšími doprovodnými kritérii.
- 5) Předejít jakýmkoli snahám, které by zabraňovaly nebo znevýhodňovaly spojování farem nebo dokonce vedly k umělému štěpení velkých podniků, protože jakékoliv omezování podpor pro velké podniky je v přímém rozporu s principem rovného zacházení a se snahou podnikatelů fungovat efektivně a přizpůsobovat své podniky konkurenčním podmínkám.
- 6) Zajistit, aby tržní opatření zůstala součástí 1. pilíře a byla modernizována tak, aby pružněji a efektivněji reagovala na vývoj situace na trhu a pomáhala řešit tržní selhání typická pro zemědělství na současném stupni vývoje, způsobená vlivem faktorů, které jsou mimo kontrolu samotných zemědělských výrobců.

2.2.2 Rozvoj venkova

- 1) Podporovat prioritu udržitelného rozvoje venkova jako nedílné součásti SZP.
- 2) Definovat úlohu venkova se všemi vazbami na národní hospodářství.
- 3) Vyjasnit na národní úrovni kompetence v oblasti rozvoje venkova.
- 4) Dosáhnout účinnější koordinace politiky rozvoje venkova s ostatními politikami.
- 5) Usilovat o vyrovnání příjmů obcí venkovského typu s městskými aglomeracemi v rámci rozpočtového určení daní (RUD).

- 6) Posilovat příznivé podmínky pro podnikání a obecně pro širší spektrum aktivit na venkově.
- 7) Zvýšit přitažlivost venkovských oblastí zajištěním lepší občanské vybavenosti na venkově.
- 8) Zajistit nezbytnou podporu veřejných statků, například péče o krajinu, zachování biodiverzity, ochrany zemědělské půdy před erozí, udržování vysoké kvality a dostupnosti vody a půdy, zvládnání změn klimatu, kvality vzduchu, opatření vedoucí k zabránění povodní atd.
- 9) Umožnit subjektům působícím v oblasti rozvoje venkova participovat na rozhodování a cílení podpor do venkovských regionů.

2.2.3 Komodity živočišného původu

- 1) Zachovat a popřípadě zvýšit stavy zvířat všech hospodářských zvířat, což by poskytlo širší možnosti pro uspokojení jak domácí poptávky, tak pro export živočišných komodit, a zároveň pro zajištění spotřeby tuzemských krmných obilovin a luskovin.
- 2) Sdružit kontroly z různých oblastí, úřadů, případně prováděných na základě různých zákonů, jejichž předmětem může být často stejný předmět podnikání, stejné ukazatele.
- 3) Zajistit, aby co nejvíce chovatelů mohlo rekonstruovat technologie mimo jiné i v zájmu splnění nových požadavků právních norem na minimální standardy pohody zvířat, a to jak z prostředků národních, tak evropských, omezit dlouhodobou přepravu zvířat. Zajistit možnost modernizovat a rekonstruovat existující stavby, ale i podporovat výstavby nových budov.

Přežvýkavci

- 4) Posílit konkurenceschopnost českých chovatelů skotu a rozvíjet mimoprodukční funkce chovu přežvýkavců, jako je udržování rázu krajiny, spásání trvalých travních porostů, rozvoj a osídlení venkova, redukce nezaměstnanosti na venkově.
- 5) Zaměřit se na vytvoření jasného systému označování výrobků, který by zdůrazňoval zejména kvalitu a původ.

- 6) Získat zpět ztracené trhy pro export mléčných výrobků, a to zejména v zemích arabského světa.

Prasata a drůbež

- 7) Zajistit odbyt v tržní síti podle způsobu výroby (technologie), tedy dosáhnout rozvrstvení různých úrovní cen podle způsobu výroby, racionálních i etických ukazatelů a hodnot produkované potraviny (uplatnitelné zejména u konzumních vajec).

Koně

- 8) Rozvíjet mimoprodukční funkce chovu koní a zlepšit postavení koní českého chovu na evropském trhu a tím zvrátit záporné saldo zahraničního obchodu s koňmi.

Včely

- 9) Zvýšit počet chovatelů a včelstev na množství, zabezpečující jak bezpečné opylení všech kulturních i planě rostoucích rostlin i v případě nepříznivých klimatických podmínek, tak produkci medu odpovídající potenciálu ČR. Motivovat mladé lidi k chovu včel a tím snižovat průměrný věk chovatelů včel.
- 10) Zvýšit produkci včelích produktů při růstu poptávky, při zachování vysokého standardu jejich kvality.
- 11) Rozšířit ve větší míře chov včel jako zdroj vedlejších příjmů, zvláště ve venkovských oblastech.

2.2.4 Rostlinné komodity

- 1) Podporovat využití certifikovaných osiv a sadby a zaměřit se na dodržování pěstitelských technologií za účelem zvýšení hektarových výnosů, zlepšení kvality a zdravotního stavu produkce.
- 2) Podporovat využití rostlinných komodit k energetickým účelům bez ohrožení potravinové bezpečnosti.
- 3) Zasadovat se o pragmatický přístup v oblasti biotechnologií, a to jak na národní, tak i na úrovni EU a vycházet z nejnovějších vědeckých poznatků.

Obiloviny

- 4) Zlepšit relaci mezi potravinářským a krmným obilím tak, aby byla vždy ve prospěch potravinářského obilí, s cílem exportovat část kvalitní produkce obilovin převyšující domácí spotřebu (potravinářské pšenice, sladovnického ječmene) jak do zemí EU, tak do třetích zemí.
- 5) Snižovat náklady na skladování a snižovat ztráty při skladování s cílem udržet kvalitu obilovin při skladování.
- 6) Řešit otázku krmných obilovin ve vztahu k soběstačnosti v oblasti produkce vepřového, hovězího a drůbežího masa.
- 7) Řešit jiné možnosti odkupu přebytku obilovin na trhu po dokončení intervenčního nákupu prostřednictvím SZIF.

Olejniny

- 8) Udržet rozlohu pěstování olejnin, případně s možným mírným zvýšením u některých druhů, pokud to nebude vyloučeno klimatickými a fytopatologickými podmínkami pro jejich pěstování.
- 9) Ukončit využívání makoviny jako exportní suroviny pro výrobu opiových alkaloidů, aby nemohlo docházet ke zpochybňování potravinářské kvality máku produkovaného v České republice.

Cukr

- 10) Zachovat produkční rozměr cukru a řepy a pokusit se vrátit produkci odpovídající části kvóty ztracené při reformě.
- 11) Zachovat přiměřenou míru celní ochrany prostoru EU před dovozy cukru ze třetích zemí.
- 12) Zachovat mezioborové dohody mezi cukrovarnickými podniky a pěstiteli řepy.

Luskoviny

- 12) Zvýšit zastoupení pěstování luskovin na zrno ve vhodných půdně-klimatických podmínkách.
- 13) Zvýšit zastoupení luskovin v lidské výživě, pro krmení hospodářských zvířat a pro úrodnost půdy.
- 14) Zaměřit se na uplatnění luskovin též v environmentálních programech a ekologickém zemědělství.
- 15) Zlepšit ekonomiku (rentabilitu) pěstování luskovin za předpokladu zvýšení průměrného výnosu.

Brambory a bramborový škrob

- 16) Zaměřit se na vytvoření systému propagace spotřeby brambor.
- 17) Zvýšit podíl zavlažovaných ploch brambor pro stabilizaci a jistotu výnosu.

- 18) Hledat zvláštní opatření pro pěstitele brambor, určených pro výrobu škrobu na roky 2012 a 2013 než ČR přejde na administraci přímých plateb prostřednictvím SPS.
- 19) Zachovat a rozšířit národní dotační programy a od roku 2012 je zaměřit i na sadbu, určenou pro brambory pěstované pro výrobu škrobu.
- 20) Zaměřit se na možnost zvýšení objemu zpracování škrobářenských brambor a bramborového škrobu škrobárnami na úroveň odpovídající potenciálu ČR z důvodu skončení podpor pro komoditu škrobářenské brambory a bramborový škrob v rámci SZP v roce 2011/12.

Ovoce a zelenina

- 21) Zaměřit se na zvýšení efektivity pěstování ovoce a zeleniny tak, aby se zvýšila konkurenceschopnost tuzemských pěstitelů (subjektů) a zvýšilo se uplatnění vlastní produkce ovoce a zeleniny na domácím trhu.
- 22) Nadále podporovat restrukturalizaci sadů.
- 23) Zvýšit a posílit kontroly jakosti ovoce a zeleniny a výrobků z nich.
- 24) Zaměřit se na podporu rozvoje zpracovatelských kapacit.

Víno a réva vinná

- 25) Udržet prostřednictvím Vinařského fondu podíl moravských a českých vín na trhu v ČR.
- 26) Zaměřit se více na kontrolu jakosti a původu vína.
- 27) Podporovat rozvoj agroturistiky spojený s vinařstvím.

Chmel

- 28) Zaměřit se na obnovu porostů a na investice do sklizně a skladování chmele a tím zabránit krizi v rámci sektoru i v navazujících sektorech.

Léčivé, aromatické a kořeninové rostliny

- 29) Preferovat ekologickou produkci a současně zajistit alespoň základní legální možnost využívání prostředků ochrany rostlin formou tzv. minoritních indikací.

Okrasné zahradnictví

- 30) Zajistit pro další rozvoj sektoru nezbytnou podporu ze strany výzkumu, zejména pro oblast ochrany rostlin, protože okrasné rostliny jsou jednoznačně závislé na „minoritních indikacích“.

Len a konopí

- 31) Ve spolupráci s MPO se zaměřit na propagaci a uplatnění kvalitních tuzemských výrobků na domácím i světovém trhu.
- 32) Usilovat v rámci WTO o vyjednání kontroly a omezení dovozů nestandardních a levných textilních výrobků do EU.

- 33) Podpořit inovaci zpracovatelských kapacit se zaměřením na netradiční technologie zpracování lněného stonku.
- 34) Podpořit propagaci využití konopných materiálů k náhradě biologicky neodbouratelných produktů, jejichž likvidace je z hlediska životního prostředí stále více problematická.
- 35) Podpořit propagaci využití olejného lnu nejen pro potravinářství průmysl ale i pro výrobu krátkého vlákna, využitelného v celé škále nepotravinářského průmyslu.

2.2.5 Potravinářství v ČR ve vazbě na zemědělství

- 1) Zvýšit podíl českých potravin na tuzemském trhu.
- 2) Zvýšit informovanost spotřebitelů a posílení jejich ochoty k nákupu českých potravin.
- 3) Nastavit optimální legislativní rámec v oblasti označování potravin.
- 4) Vytvořit optimální legislativní rámec jak pro výrobce, tak pro obchodní řetězce.
- 5) Prosazovat harmonizaci právních předpisů na úrovni EU, směřujících k odstranění nejednotnosti národních požadavků ČS na vnitřním trhu EU a vymahatelnosti právních předpisů.
- 6) Klást důraz na kvalitu a množství základních vstupních surovin pro zpracovatelský průmysl v ČR, zejména pokud jde o koncentraci kvalitní nabídky, např. pšenice pro potravinářské účely.
- 7) Posílit vnímání potravinové bezpečnosti v ČR – pojetí jako soběstačnost produkce základních surovin a potravin v ČR a klást důraz na regionalitu.
- 8) Posílit potravinářství v oblasti modernizace, inovací a marketingu.

2.2.6 Mezinárodní obchod se zemědělskými komoditami a potravinami a zemědělská politika

- 1) Zaměřit se na posílení obchodu se třetími zeměmi, vzhledem k nasycení evropského trhu.
- 2) Orientovat agrární vývoz do třetích zemí na teritoria od nás na východ, balkánské země, oblast Perského zálivu a Středomoří a prosazovat především sjednávání dohod se zeměmi Východního partnerství a Ruskem.
- 3) Udržet aktivní saldo agrárního obchodu u kompetitivních položek, zejména zpracovaných, a to: sladu, škrobu, olejů a tuků, mléčných výrobků, cukru a cukrovinek, uzenin a nápojů, a zlepšit saldo u konzervovaného ovoce a zeleniny.
- 4) Usilovat o zlepšení celkového salda agrárního obchodu.
- 5) Soustředit se i nadále na tradiční významné vývozní položky české provenience – pivo, chmel, slad, mák, osiva, mléčné výrobky, cukrovinky, atd.

- 6) Posílit vývoz zpracovaných zemědělských výrobků s vysokou přidanou hodnotou a prosazovat u nich proexportní opatření.
- 7) Usilovat o brzké uzavření současného kola multilaterálních jednání WTO o liberalizaci mezinárodního obchodu (DDA), aby nebyly ztraceny doposud provedené reformní kroky SZP. Zejména se zaměřit na zachování dohodnutých podmínek pro zařazování domácích podpor do Green boxu, bez limitování jeho úrovně.
- 8) Podporovat registraci zeměpisných označení (GIs) v bilaterálních obchodních dohodách a na půdě WTO (TRIPS) za účelem podpory exportu kvalitních zpracovaných českých výrobků.
- 9) Podporovat vstup nových členů do WTO za účelem usnadnění budoucího mezinárodního obchodu.

2.2.7 Zemědělství ve vztahu k životnímu prostředí a klimatické změně

- 1) Minimalizovat negativní vliv na životní prostředí a jeho složky.
- 2) Respektovat ekologické, ekonomické, sociální a regionální aspekty hospodaření.
- 3) Zvýšit podíl ekologicky šetrných systémů hospodaření.
- 4) Zajistit, aby věda a výzkum a poradenský systém plně pokrývaly oblast šetrných systémů hospodaření, inovací pro nízkovstupé formy udržitelného hospodaření, jejich efektivitu a rentabilitu.

V oblasti ochrany půdy

- 5) Chránit a obnovovat úrodnost půdy, zejména zvyšováním podílu organické hmoty a biologické aktivity.
- 6) Zpomalit proces degradace půd, zejména vodní a větrnou erozí, a to i přes možný negativní vliv postupující klimatické změny.
- 7) Obdělávat nebo jinak vhodně využívat dřívě opuštěnou zemědělskou půdu.
- 8) Nezatěžovat půdu cizorodými látkami.
- 9) Nevyužívat vysoce bonitní půdy pro jiné, než zemědělské účely.

V oblasti vodních zdrojů

- 10) Krajinu a vodní toky obhospodařovat takovým způsobem, že se prokazatelně zmenší důsledky přívalových událostí.
- 11) Zvyšovat retenci vody v krajině, omezit a zpomalit povrchový odtok srážkových vod a podpořit infiltraci.
- 12) Nezrychlovat odtok vody z krajiny prostřednictvím nešetrných technických opatření.
- 13) Minimalizovat nepříznivé efekty zemědělství na podzemní a povrchové vody.

Ve vztahu k přírodě a krajině

- 14) Zvyšovat mozaikovitost krajiny a podíl přechodných společenstev, rozvíjet proměnlivou strukturu krajiny.
- 15) Chránit biodiverzitu - zvrátit pokles populací a počtu indikátorových druhů a degradaci cenných biotopů na zemědělské půdě.
- 16) Zemědělskou činností učinit krajinu přitažlivou pro obyvatele venkova i pro volnočasové aktivity.
- 17) Při zavádění nových druhů plodin uplatňovat princip předběžné opatrnosti s ohledem na riziko snížení druhové rozmanitosti ve volné přírodě.
- 18) Podpořit zemědělství, aby svoji činností přispívalo k ukládání a zadržování uhlíku v půdě a v biomase.

S ohledem na energetické a surovinové aspekty

- 19) Snižovat spotřebu energie a surovinových zdrojů v zemědělství a potravinářství díky důslednému využívání potenciálu úspor a obnovitelných zdrojů.
- 20) Plně využívat kapacitu zemědělství pro produkci energie a paliv z obnovitelných zdrojů, při zajištění rozvoje bez negativních dopadů na životní prostředí.
- 21) Zvýšit v co nejvyšší míře využívání surovin a meziproductů z lokální produkce, např. produkce proteinových plodin jako krmiv místo dovozové sóji a spotřebu místních potravin.

2.2.8 Lesnictví v ČR ve vazbě na zemědělstvíV rámci politik EU

- 1) V oblasti lesního hospodářství důsledně uplatňovat princip subsidiarity. Efektivně využívat všechny existující nástroje a lesy více akcentovat a integrovat do souvisejících politik a finančních nástrojů EU. Podporovat větší koordinaci a spolupráci na evropské úrovni tam, kde je zřetelná přidaná hodnota, a to v rámci Lesnické strategie EU a Akčního plánu EU pro lesy.
- 2) Při formulaci politik důsledně vycházet z holistického konceptu trvale udržitelného obhospodařování lesů a vyhnout se samostatnému řešení dílčích aspektů.
- 3) Posílit koordinaci, komunikaci a spolupráci mezi různými sektory a zavedenými společnými politikami, které mají vliv na lesní hospodářství.
- 4) Zvýšit průhlednost rozhodování a strukturovaného dialogu se všemi zúčastněnými stranami na evropské i národní úrovni.

V oblasti podpůrných opatření

- 5) Při navrhování nových opatření zohledňovat sociální a ekologické funkce lesa, které představují kladné externality v rámci rozvoje venkova a opatření formulovat a dávat jim prioritu s ohledem na posílení zaměstnanosti na venkově.
- 6) Zlepšit spolupráci na národní úrovni se subjekty státní správy a samosprávy (kraji) a předběžně jasně vymezit oblasti podpor z jednotlivých resortů a samosprávných celků před začátkem nového programovacího období z důvodu zamezení paralelního financování ze dvou zdrojů.
- 7) Vytvořit jednotnou národní lesnickou politiku v oblasti veřejné podpory a efektivní nástroje pro její prosazování.

Ve vztahu k využívání dřevní biomasy pro energetické účely

- 8) Optimalizovat využívání biomasy pro energetické účely z lesní i nelesní půdy při zohlednění požadavků ochrany přírody a potřeb dřevozpracujícího průmyslu.
- 9) V rámci EU usilovat o zlepšení statistiky využívání biomasy na území Společenství a usilovat o sjednocení systému podpor energetického využívání biomasy s cílem zabránit deformaci trhu.

Ve vztahu k očekávané změně klimatu

- 10) Postupně připravovat české lesy na klimatickou změnu, především usilovat o zvýšení jejich ekologické stability, aby byly schopny reagovat na změněné podmínky bez výraznějších ztrát na plnění svých funkcí.
- 11) Usilovat o maximalizaci role lesů a lesního hospodářství v mitigaci změny klimatu, s ohledem na nezbytnost adaptačních opatření. Usilovat o pozitivní působení lesnictví pro ČR v rámci sektoru LULUCF, ohledně započítávání emisí CO₂ z hospodaření v lesích.

2.2.9 Vodní hospodářství v ČR ve vazbě na zemědělství

- 1) Zajistit přístup ke krajině jako multifunkčního systému, kde budou minimalizovány dopady extrémních jevů a kde bude zajištěn funkční lokální koloběh vody a živin.
- 2) Zabezpečit, aby pozemkové úpravy při tvorbě a realizaci plánu společných zařízení zohledňovaly ochranu půdy před erozí, retenci a jakost vody.
- 3) Snížit výrazně erozi půdy v celé ploše ČR, a tím i eutrofizaci povrchových vod, především vodárenských nádrží a koupacích vod.
- 4) Vytvářet krajinné prvky, které budou snižovat riziko a následky eroze, a to zejména zatravněné, nebo zalesněné pásy podél vodních toků, tůň, drobné rybníčky, meze a remízky.
- 5) Realizovat opatření pro snížení znečištění vod.

- 6) Snížit kontaminaci podzemních vod.
- 7) Přizpůsobit hospodaření klimatickým změnám.
- 8) Zajistit individuální přístup k ochraně sídel i zemědělské půdy před povodněmi s přihlédnutím na efektivnost a místní podmínky.
- 9) Vytvářet území v údolních nivách pro přirozené rozlivy povodní.
- 10) Chránit plochy pro přirozené vsakování vod.
- 11) Podporovat přírodě blízká opatření, která v součinnosti s technickými opatřeními zkvalitní ochranu před povodněmi pro obyvatele ČR, zejména v rozlivech.
- 12) Podporovat výstavbu poldrů, ve kterých bude umožněno zemědělské hospodaření, příp. nádrží umožňujícím překlenutí sucha, zejména adaptační opatření na klimatickou změnu.
- 13) Podporovat budování moderního systému řízení a aplikace závlahových dávek.
- 14) Rebilancovat zdroje povrchových vod pro potřeby závlah.
- 15) V případě potřeby modernizovat stárnoucí drenážní systémy.
- 16) Zabezpečit údržbu opodstatněných melioračních zařízení a odstranění, nebo jen ponechání dožití neopodstatněných.
- 17) Přesně lokalizovat zamokřené pozemky vzniklé utužením půdy nebo nevhodným managementem na pastvinách.

2.2.10 Rybářství

- 1) Zachovat udržitelnou produkci ryb na současné úrovni s dominantním chovem kapra, která pokryje přednostně požadavky domácího trhu a umožní vývoz do zahraničí.
- 2) Zachovat ekonomickou stabilitu sektoru a hospodářskou životaschopnost rybochovných subjektů s využitím čerpání dotací a podpor z titulu víceúčelového využívání rybníků.
- 3) Udržet konkurenceschopnost našich ryb ve vztahu k dovozům ze zahraničí, zejména pokud jde o dovozy sladkovodních ryb z třetích zemí, například pangasia a nilského okouna.
- 4) Naplňovat společensky nezastupitelné mimoprodukční funkce rybníků, jakou jsou akumulace vody, retence při povodních, biotop pro živočichy a rostliny, ochrana před suchem, zlepšování jakosti povrchových vod, zadržování sedimentu, péče o životní prostředí, krajinaotvorba.
- 5) Hledat konsensuální řešení environmentálních problémů mezi produktivitou hospodaření a udržením vysoké úrovně biodiverzity.
- 6) Posilovat vědomí spotřebitelů o zdravotní prospěšnosti konzumu domácích chovaných ryb.

- 7) Udržet zaměstnanost v regionech v rybářství.
- 8) Udržet a dále posilovat pozitivní přístup veřejnosti k sektoru produkčního rybářství.
- 9) Podporovat zprůchodňování říční sítě – migračních tras ryb, které přispějí k zvýšení biodiverzity a přirozené produkce ryb ve volných vodách.

3. Návrh nástrojů a opatření pro dosažení stanovených vizí

3.1 Návrh nástrojů a opatření pro dosažení obecných vizí

- 1) Podporovat modernizaci zemědělských technologií, a to jak z prostředků EU, tak i z národních zdrojů. Podporovat investice do vyspělých technologií.
- 2) Používat zajištění budoucích příjmů prostřednictvím termínovaných obchodů na burzách, a to buď individuálním způsobem a nebo prostřednictvím organizací producentů.
- 3) Analyzovat reálné možnosti nepotravinářského využití tuzemských zemědělských komodit a následně využívat zemědělskou produkci pro alternativní zpracování, zejména obnovitelné zdroje energie (bioetanol, pelety, surovina do bioplynových stanic apod.).
- 4) Využívat všechny dostupné a vhodné formy podpor z veřejných prostředků ČR i EU.
- 5) Podpořit nákup zemědělské půdy českými zemědělci a zlepšit legislativní rámec pro nabývání půdy zemědělci, kteří na ní hospodaří.
- 6) Vytvořit rizikový fond, který by měl svými zdroji i užitím pokrývat nejen produkci, ale i její zpeněžení, zejména u mléka.
- 7) Nadále podporovat a efektivně administrovat program KLASA a uvést do praxe projekt „Regionální potravina“.
- 8) Analyzovat možnosti využití označení tuzemských potravin a zemědělských výrobků logem „Český výrobek“, případně „vyrobeno v ČR“ pro lepší informovanost spotřebitelů v rámci propagační marketingové kampaně.
- 9) Zaměřit se na vzdělávání a komunikaci se spotřebiteli a připravit cílenou kampaň na osvětu spotřebitelů v oblasti kvality potravin a zemědělských výrobků, dále zintenzivnit komunikaci se spotřebiteli v oblasti vlastností a původu potravin a spotřebitelských návyků, zvýšit informovanost spotřebitelů a vytvořit systém označování výrobků a prosazovat nové modely marketingu. Za tímto účelem využít a posílit stávající informační centra a kapacity, zejména Informační centrum bezpečnosti potravin.
- 10) Podporovat systémy přibližující producenty koncovým spotřebitelům zejména pokud jde přímý prodej konečnému spotřebiteli v rámci prodeje ze dvora, farmářských trhů a propojení s informační roadshow. Zároveň je potřeba zaměřit se na adekvátní marketingové programy a zachování specifických podpůrných programů jako je např. podpora školního mléka, ovoce do škol apod.
- 11) Posílit marketingovou podporu provozovatelů potravinářských podniků a koncepce účasti na mezinárodních a tuzemských oborových výstavách a fórech.

- 12) Podporovat a využívat právně chráněné kvalitativní schémata EU pro potraviny a zemědělské výrobky (TSG, PGI, PDO).
- 13) Podporovat produkci ekologického zemědělství v ČR včetně podpory značky „bio“ při preferování nástrojů, které zvýší podíl domácích a čerstvých biopotravin na našem trhu. Podpořit větší rozšíření ekologického zemědělství i do produkčních oblastí ČR.
- 14) Zlepšit odbornou úroveň ekologických zemědělců a zpracovatelů bioprodukce posílením vzdělávání, poradenství a výzkumu a sektoru služeb specializovaných na ekologické zemědělství.
- 15) Posílit vazby producentů zemědělských výrobků a potravin se sektorem gastronomie a pohostinství.
- 16) Důsledně provádět dozor nad trhem s potravinami, ochranu před prodejem a umístěním na trh nekvalitních výrobků. Prosazovat úzkou spolupráci mezi dozorovými orgány, pro jejichž činnost by měl být základem „jednotný národní víceletý plán úředních kontrol ČR“ a jeho implementace.
- 17) Prosazovat ochranu evropského trhu pokud jde o kvalitativní a bezpečnostní parametry potravin dovážených ze třetích zemí.
- 18) Podporovat ochranu životního prostředí, a to zejména dodržováním pravidel a plného využívání potenciálu cross-compliance.
- 19) Zaměřit se na dodržování pravidel hospodářské soutěže všemi účastníky potravinového řetězce.
- 20) Usilovat o nastolení ochrany před chováním obchodních řetězců např. legislativní cestou.
- 21) Usilovat o omezení poskytování národních podpor na úrovni jednotlivých členských států EU tak, aby nedocházelo k soutěži národních rozpočtů a destabilizaci trhu.
- 22) Snižovat administrativní a ekonomickou zátěž.
- 23) Obhájit v rámci reformy výzkumu význam a specifickou aplikovaného zemědělského výzkumu a obhájit potřebu jeho dostatečné podpory z veřejných zdrojů.
- 24) Prosadit změnu kritérií pro hodnocení výsledků aplikovaného výzkumu a způsobu přidělování institucionální podpory oproti současné praxi.
- 25) V resortních výzkumných programech vyváženě prosazovat podporu excelentního výzkumu a trendy ke zvyšování konkurenceschopnosti českého zemědělství.
- 26) Zavést opatření pro vyšší využití výsledků výzkumu, zejména v inovacích u uživatelů a při plnění legislativních opatření a opatření pro účinnější formy podpory transferu výsledků výzkumu.

- 27) Iniciovat změny podpory aplikovaného výzkumu ve veřejném zájmu v rámci legislativy a záměrů EU (např. rozšíření o lesnictví, biodiverzitu, rozvoj venkova a vodní hospodářství).
- 28) Pokračovat v podpoře využití vzdělávacího a poradenského systému.

3.2 Návrh nástrojů a opatření pro dosažení specifických vizí

3.2.1 Společná zemědělská politika

- 1) Při nadcházejících jednáních o reformě SZP a její budoucí podoby prosazovat srovnatelné podmínky pro všechny ČS EU bez dalšího přechodného období.
- 2) Odmítnout přechodného období po roce 2013 u úrovně přímých plateb.
- 3) Odmítnout zavedení možnosti povinného či dobrovolného spolufinancování na národní úrovni.
- 4) Nalézt možnosti, jak situaci v citlivých sektorech v období do roku 2013 řešit.
- 5) Zachovat podpory LFA na základě kompenzace újmy způsobené ztíženými podmínkami hospodaření s ohledem na vysokou produkční i mimoprodukční funkci těchto oblastí.
- 6) Posílit roli přímých plateb ve smyslu kompenzace vícenákladů, které nejsou zahrnuty v ceně realizovaných komodit (úhrada za veřejné statky, veřejné služby, zvýšené požadavky na produkty vyvolané přísnými standardy EU atd.).
- 7) Prostředky alokovat na základě výměry obhospodařované zemědělské půdy. Toto hlavní kritérium je možné doplnit dalšími doprovodnými kritérii jako např. minimálním zatížením živočišné výroby.
- 8) Použít jednotnou celounijní flat-rate jako klíč pro rozdělení přímých plateb mezi všechny zemědělce v rámci celé EU s určitou mírou flexibility pro ČS pro ošetření citlivých sektorů.
- 9) Usilovat o oddělení diskuze o výši národních obálek od klíče, na základě kterého budou následně tyto prostředky rozdělovány vnitrostátně.
- 10) Zjednodušovat administraci SZP zrušením podmínky, že zemědělské pozemky v členských státech vstupujících do EU v roce 2004 musely být udržovány v dobrém zemědělském stavu ke dni 30.6.2003 k tomu, aby byly způsobilé pro jednotnou platbu na plochu.
- 11) Diskutovat budoucí vztah obou pilířů, a to také s ohledem na větší zaměření přímých plateb na poskytování veřejných statků v budoucnosti.
- 12) Odlišit podpory pro vlastní zemědělské aktivity (1. pilíř a část 2. pilíře) a podpor zaměřených na rozvoj venkova (zbylá část 2. pilíře). Případná disproporce takto alokovaných podpor mezi jednotlivými státy může vést až k ovlivnění konkurenceschopnosti zemědělské a potravinářské výroby.

- 13) Ponechat tržní opatření jako součást 1. pilíře SZP a modernizovat je tak, aby pružněji a efektivněji reagovala na vývoj situace na trhu“.
- 14) V oblasti tržních opatření podporovat takové změny, které povedou k vytvoření efektivní bezpečnostní sítě jako nástroje pro zmírnění negativních dopadů výkyvu tržních cen zemědělských komodit a zmírnění růstu rizikovosti faktorů souvisejících se změnou klimatu a přírodních katastrof a nepojistitelných rizik.
- 15) Zejména ve vztahu k ukončení kvótového systému u mléka je nezbytné rozpracovat podmínky podpory soukromého skladování.
- 16) Využít interprofesní dohody výrobců a zpracovatelů.
- 17) Na úrovni EU usilovat o dosažení maximální harmonizace právních předpisů a jejich následné jednotné vymahatelnosti v ČR.

3.2.2 Rozvoj venkova

- 1) Provést analýzu aktuálního stavu, potřeb a disponibilních zdrojů a přezkoumat dosavadní postupy a výsledky politiky rozvoje venkova.
- 2) Vyřešit gesci za rozvoj venkova.
- 3) Pokračovat v podpoře konkurenceschopnosti zemědělství a navazujících sektorů prostřednictvím podpor rozvoje venkova.
- 4) Pokračovat a dále rozvíjet příznivé podmínky pro podnikání na venkově a obecně pro širší spektrum aktivit na venkově.
- 5) Pokračovat v podpoře zlepšení občanské vybavenosti na venkově, základní infrastruktury i nabídky služeb.
- 6) Podporovat podnikatelské aktivity vedoucí ke zvyšování přidané hodnoty k surovině, zlepšování kvality výrobků a modernizaci podniků.
- 7) Posílit podporu přispívající k řešení klimatických změn.
- 8) Identifikovat nezbytné kroky k zajištění veřejných statků a stanovit základní podmínky k jejich nezbytné podpoře.
- 9) Zachovat a dále rozvíjet zapojení subjektů na venkově do politiky rozvoje venkova (iniciativa LEADER).
- 10) Diskutovat o možnosti řešení vyrovnání příjmů obcí venkovského typu s městskými aglomeracemi v rámci rozpočtového určení daní.

3.2.3 Komodity živočišného původu

- 1) Přímé platby poskytovat jen aktivním producentům, a to se zohledněním minimálního zatížení půdy živočišnou výrobou.

- 2) Zefektivnit podpory rozvoje venkova a zachovat specifické národní podpůrné programy, které jsou klíčové pro další rozvoj chovu hospodářských zvířat v ČR, stejně jako podpory poskytované v rámci Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu.

Přežvýkavci

- 3) Dosáhnout efektivního managementu chovu přežvýkavců, s nímž souvisí redukce nákladů (extenzivní způsoby chovu, zavádění nových technologií výroby) ze strany chovatele a možnost disponovat rezervou vytvořenou v předchozích příznivějších obdobích.
- 4) Eliminovat rizika ve smyslu hospodaření na takovém stupni intenzity, který dovolují přírodní podmínky a ve smyslu diversifikace produkce.
- 5) Zaměřit se na budování přímých vztahů se spotřebiteli, jako je např. prodej mléka či produktů přímo „ze dvora“ nebo účast v programech podpory regionálních potravin. To souvisí i s aktivní propagací produktů.
- 6) Zlepšit vzájemnou koordinaci v rámci odbytových organizací, v nichž se sdružují a rovněž na posílení spolupráce se zpracovateli, s nimiž by měli být uzavírány takové smlouvy, které budou oboustranně výhodné.
- 7) Pro vyjednávání se subjekty realizující prodej využívat sdružení spojující výrobce i zpracovatele mléka.
- 8) Posílit opatření na podporu realizace mlékárenských výrobků mimo rámec subjektů realizující prodej např. prostřednictvím návratu farmářských trhů, zpracování a prodej na lokální a regionální úrovni, apod.

Prasata a drůbež

- 9) Usilovat o zvyšování produkce a minimalizaci jednotkových nákladů, nikoliv však na úkor pohody zvířat.
- 10) Klást důraz na standardy biologické bezpečnosti (biosecurity) chovů a udržení zdravotního stavu.
- 11) Využívat nejvýhodnějších krmiv (kukuřice, kukuřičné výpalky DDGS).
- 12) Využívat synergií s rostlinnou výrobou.
- 13) Sdružit nabídku na úrovních chovatelů a zpracovatelů i v rámci výrobkové vertikály (kapitálový integrátor, družstvo).
- 14) Zlepšit marketing a tvořit a využívat segmenty trhu – poptávku po speciálních potravinách, např. po regionálních potravinách, BIO potravinách či potravinách z chovů zaručujících vyšší pohodu zvířat. V této souvislosti může vyvstat potřeba upravit legislativu tak, aby umožňovala dozor nad specificky značeným zbožím. Významná však mohou být i gesta a chování politiků podporující kýžený spotřebitelský přístup.

Koně

- 15) Zaměřit na využívání agroturistiky a údržby krajiny pastvou koní, které jsou dobrým předpokladem pro rozvoj tohoto odvětví v případě částečného snižování stavů přežvýkavců z důvodu snížené rentability jejich chovu v některých oblastech.
- 16) Využití většího počtu koní pro práci v lese je jeden z předpokladů pro rozvoj chovu chladnokrevných plemen koní. Zejména v chráněných oblastech, národních parcích, oblastech Natura 2000 je použití koní z hlediska ochrany přírody velmi žádoucí.
- 17) Především za účelem optimalizace a vyhodnocování šlechtitelských programů, je nutné vybudovat a provozovat výzkumnou základnu.
- 18) Realizovat kontroly dědičnosti pro dosažení genetického pokroku.
- 19) Zvážit zařazení koní zpět pod nižší sazbu DPH a to změnou znění příslušných evropských a národních předpisů.
- 20) Rozvíjet činnost obou zemských hřebčinců se státní podporou jako stabilizačního prvku chovu koní.
- 21) Je nutné také klást důraz na prohloubení sektorové a regionální spolupráce na národní úrovni. Z pohledu sektoru se jedná především o sektor zemědělství, vzdělávání, podnikání a cestovního ruchu.

Včely

- 22) Podpořit vznik pracovních míst v profesionálních provozech, zejména stabilizování lidí žijících na venkově.
- 23) Zachovat a zvýšit kvalitu a znalosti chovatelů včel a včelařského školství.
- 24) Udržet čistotu a úroveň plemenného chovu včelích matek.
- 25) Zavést opylovací službu.

3.2.4 Komodity rostlinného původu

- 1) Podporovat ozdravování polních a speciálních plodin.
- 2) Podporovat šlechtění nových odrůd a přispět tak ke zvýšení produkčního potenciálu dle segmentů užití (technické/potravinářské užití).

Obiloviny

- 3) Využívat vysoce intenzivní pěstitelské technologie.
- 4) Zachovat intervenční nákupy obilovin ve stávajícím rozsahu alespoň do marketingového roku 2012 / 2013, resp. do doby odstranění důsledků krize a do doby, než se v ČR zprovozní zpracovatelské kapacity pro výrobu biopaliv z obilí.
- 5) Využívat produkci Bt kukuřice jako surovinu při výrobě bioetanolu či bioplynu.
- 6) Prosperitu dosáhnout ve zhodnocených výrobcích v potravinářství a obchodě.

Olejniny

- 7) Využívat vysoce intenzivní pěstitelské technologie.
- 8) Podporovat udržení stabilního prostředí pro využívání olejnin při výrobě biopaliv.

Cukr

- 9) Zrušit stanovené ceny nebo je nastavit pouze jako výpočtový vzorec reflektující aktuální situaci na trhu.
- 10) V rámci záchranné sítě používat krátkodobou pomoc výkupem za určitou cenu nebo hrazením nákladů za skladování.

Luskoviny

- 11) Využít vyššího výnosového a kvalitativního potenciálu nových odrůd.

Brambory a bramborový škrob

- 12) Zachovat a rozšířit národní dotační programy (od roku 2012 rozšířit i na sadbu, určenou pro brambory pěstované pro výrobu škrobu).
- 13) Vybudovat kvalitní skladovací kapacity pro brambory.

Ovoce a zelenina

- 14) Podporovat závlahu sadů i zelinářských ploch, a to vzhledem k měnícímu se klimatu.
- 15) Podporovat produkci ovoce a zeleniny v systémech integrovaného pěstování.
- 16) Podporovat ekologickou produkci ovoce a zeleniny.
- 17) Vytvořit systém propagace spotřeby ovoce a zeleniny.
- 18) Podporovat vybudování kapkové závlahy v ovocných sadech.

Víno a réva vinná

- 19) Nadále pokračovat v poskytování prostředků z Vinařského fondu.
- 20) Podporovat restrukturalizace a přeměny vinic.
- 21) Podporovat investice.
- 22) Podporovat integrované a ekologické systémy pěstování révy vinné a produkce vína.
- 23) Podporovat vybudování kapkové závlahy ve vinicích.

Chmel

- 24) Podporovat budování závlahových detailů, neboť toto představuje dominantní stabilizační faktor (hlavním regulátorem dosahovaných výnosů chmele je mimo jiné úroveň srážek. Chmel je pěstován v oblasti s největším srážkovým deficitem v ČR).
- 25) Podporovat vybudování kapkové závlahy ve chmelnicích.

Léčivé, aromatické a kořeninové rostliny

- 26) Věnovat pozornost druhovému sortimentu, jehož změny mohou přinést nové podnikatelské možnosti.

Okrasné zahradnictví

- 27) Zajistit podporu ze strany výzkumu je pro další rozvoj sektoru nezbytná, zejména pro oblast ochrany rostlin, protože okrasné rostliny jsou jednoznačně závislé na „minoritních indikacích“.

Len a konopí

- 28) Zaměřit šlechtitelskou práci na změnu poměrů nenasycených mastných kyselin v semenu olejného lnu a uplatnit ji v nových odrůdách olejného lnu s vyšším obsahem kyseliny linolové pro potravinářské účely.
- 29) Produkovat cíleně semeno konopí setého k potravinářským účelům v biokvalitě jako součást zdravé výživy. Ostatní pokrutiny uplatňovat pro krmné účely.
- 30) Používat konopí jako významný zdroj pro energetické využití.
- 31) Více využívat krátkých konopných vláken pro technické účely především v sektoru stavebnictví, papírenském a automobilovém průmyslu.

3.2.5 Potravinářství v ČR ve vazbě na zemědělství

- 1) Aktivně prosazovat zájmy ČR v rámci projednávání Návrhu nařízení EP a Rady o poskytování informací spotřebitelů o potravinách (označování potravin) – ve spolupráci s EK a ostatními ČS dotáhnout návrh do konce roku 2010 a následně zahájit přípravu změny národní legislativy v oblasti horizontálního i vertikálního označování, s důrazem na zohlednění malých a středních podniků a celkové zjednodušení a zpřehlednění legislativy pro označování potravin.
- 2) Návrh na úpravy nařízení tzv. „hygienického balíčku“ – ve spolupráci s EK a ostatními ČS provést revizi aktuálního stavu implementace, i s využitím výsledků kontrolních a hodnotících misí FVO, a následně přijmout opatření směřující ke zjednodušení legislativy ve smyslu využití principu flexibility.
- 3) Aktivně se zapojit do očekávané diskuse nad revizí legislativy v oblasti politiky kvality (EK by měla předložit ve II. polovině 2010) – důraz zejména na efektivnější proces schvalování PGI, PDO, zachování TSG.

- 4) Podporovat vypracování mezinárodních standardů pro zemědělské výrobky a potraviny, zejména v rámci mezinárodních organizací (Codex Alimentarius, UNECE, OIE) – zajistit intenzivnější zapojení provozovatelů potravinářských podniků a dozorových orgánů do činnosti těchto organizací.
- 5) Revidovat národní legislativu, zejména pokud jde o požadavky na označování o kvalitativní požadavky na jednotlivé druhy potravin a zemědělských výrobků.
- 6) Dokončit práce na národní databázi složení potravin a prezentace jejich výsledků pro potřeby potravinářského průmyslu a spotřebitelů.
- 7) Provést analýzu možnosti zavedení legislativy zabraňující nadměrnému plýtvání potravin (např. v rámci zákona o odpadech, případně v jiné právní úpravě).
- 8) Zefektivnit součinnost resortů, v jejichž gesci jsou právní předpisy upravující oblast potravinářství.
- 9) Zjednodušit, zpřístupnit a zefektivnit administraci dotačních programů a jiných opatření na investiční rozvoj potravinářských podniků.
- 10) Zlepšit dostupnost provozního kapitálu.
- 11) Analýza možnosti zapojení státu do omezení kolísání cen některých komodit.
- 12) Stanovit jasnou zemědělskou koncepci státu.
- 13) Zjednodušit daňový systém.
- 14) Důsledně kontrolovat plnění zákona o významné tržní síle a zákona o cenách.
- 15) Aktivně se zapojit do přípravy legislativního rámce v rámci celé EU pro zlepšení fungování potravinového řetězce (zamezení nekalých obchodních praktik, důraz na zájmy všech účastníků potravinového řetězce).
- 16) Zavést otevřený národní systém informací o vývoji maloobchodních cen u jednotlivých komodit, včetně vybudování systému/modelu „skladby“ maloobchodní ceny od zemědělce po konečného spotřebitele a identifikace faktorů, které konečnou cenu ovlivňují.
- 17) Zvýšit úroveň samozásobení ČR v rámci potravinové bezpečnosti ČR (dle principu co si doma vypěstujeme, to si zpracujeme a následně spotřebujeme) za současného zajištění kvalitní domácí surovinové základny pro zpracovatelský průmysl – nutná opatření směřující ke konsolidaci zpracovatelského průmyslu.
- 18) Podpora využívání biotechnologií v zemědělství a potravinářství v ČR.
- 19) Zachovat a posílit Dotační titul DT 13 A i B.
- 20) Zachovat programy pro potravinářství v rámci podpory rozvoje venkova.
- 21) Zachovat a posílit programy pro potravinářství v gesci MPO (podnikání a inovace).
- 22) Administrovat žádosti projektů pro oblast potravinářství pouze jedním subjektem.
- 23) Podporovat technologické platformy.

- 24) Průběžně aktualizovat defenzivních a ofenzivních zájmů potravinářského průmyslu ČR dle jednotlivých oborů.
- 25) Intenzivně prosazovat definovaných zájmů v rámci multilaterálních i bilaterálních obchodních dohod, včetně odstraňování netarifních překážek obchodu.
- 26) Podporovat pokračování DT 10 E technologické platformy včetně její provázanosti v oblasti potravinářství.
- 27) Intenzivně zapojit české technologické platformy do evropské technologické platformy, zejména s důrazem na oblast technologické inovace, vědy a výzkumu.
- 28) Rozpracovat možnosti využití odpadů jak zemědělské prvovýroby, tak potravinářského průmyslu.
- 29) Podporovat užší sepětí provozovatelů potravinářských podniků s vědeckými a výzkumnými institucemi, zejména v oblasti definice jejich potřeb v oblasti technologické inovace.
- 30) Provést analýzu role a možnosti státu pro omezení kolísání cen jednotlivých komodit.

3.2.6 Zemědělství ve vztahu k životnímu prostředí a klimatické změně

- 1) Dokončit proces novelizace zákona na ochranu půd i nižších právních předpisů tak, aby umožnily prosazovat ochranu půd před nejvýznamnějšími formami degradace půd (např. plošná vodní eroze) a zpřísnit podmínky pro zábory zemědělského půdního fondu.
- 2) Zvýšit zacílení agroenvironmentální opatření prostřednictvím procesu zatravňování na nejzranitelnější lokality (svahy, typy půd, blízkost vod atd.) a zavést další tituly cíleného zatravňování (např. jen nejzranitelnější část bloku) či posílit podporu pěstování mezplodin a šetrného hospodaření.
- 3) Plně využít potenciál kontrol podmíněnosti ke stanovení přiměřených nároků na změnu způsobů hospodaření. Využít kontroly podmíněnosti k motivaci zemědělců v uvážlivém každodenním rozhodování.
- 4) Dále zpřesnit a zefektivnit kontroly podmíněnosti za účelem zlepšení prevence proti degradaci přírodních zdrojů, včetně prevence znečištění vod (plaveninami, vymýváním živin ve smyvech, prostředky k ošetřování rostlin, ad.) a vodní eroze.
- 5) Rozpracovat standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu, které budou mít adaptační charakter na negativní dopady změny klimatu. Jde zejména o protierozní opatření a boj proti invazivním druhům.
- 6) Posílit proces pozemkových úprav jako významného nástroje v oblasti ochrany půd před erozí a ochrany území před škodlivými účinky vod tak, aby na konci cílového období byly na významném počtu katastrálních území pozemkové úpravy provedeny, a to včetně nezbytných investičních akcí.

- 7) Podporovat vhodné systémy hospodaření (ekologické a integrované zemědělství) včetně extenzivních forem hospodaření (ošetřování travních porostů a zatravňování orné půdy).
- 8) Zavést takové tituly v rámci vodní rámcové směrnice, které budou směřovány na ta území, která jsou klíčová jak pro jakost, tak i objem vody zadržované v krajině. Na těchto lokalitách uplatňovat tituly s přesně nastavenými a přiměřenými požadavky na změnu hospodaření, tak aby bylo možné naplnit potřebu obnovit žádoucí jakost vod a současně zachovat zemědělské hospodaření tam, kde je to možné.
- 9) Navrhnout a zavést taková agroenvironmentální opatření, aby prostřednictvím činnosti odborných poradců vznikl pro vstupující farmu souhrn požadavků na management, který bude odpovídat místním podmínkám.
- 10) Podporovat opatření v rámci Natura 2000 tak, aby do opatření bylo zařazeno více ploch. Při dalším rozšiřování a zavádění dbát na integraci politik MZe a MŽP.
- 11) U cross-compliance zavést masívní poradenství u zemědělců tak, aby naplnilo účel, tedy aby se stalo skutečně výchozí základnou pro rozhodování farmáře.
- 12) Podporovat i v dalších programovacích obdobích opatření zmírnění dopadů klimatické změny jako komplexní pozemkové úpravy, agroenvironmentální opatření prostřednictvím ošetřování travních porostů, podpora ekologického zemědělství či zatravňování orné půdy, dále zalesňování, výstavba skladovacích kapacit pro výkaly hospodářských zvířat a statková hnojiva, modernizace objektů pro ustájení zvířat, výstavba bioplynových stanic, produkce biomasy pro energetické využití atd.
- 13) Využívat nástroje z národních zdrojů pro podporu některých adaptačních opatření jako je např. budování závlah, protipovodňová ochrana, uchování genetických zdrojů, podpora mimoprodukčních funkcí rybníků, ozdravování polních a speciálních plodin atd.
- 14) Nadále využívat zemědělské pojištění (Podpůrný garanční rolnický a lesnický fond) jako reakce na zvýšený výskyt extrémních meteorologických jevů s dopadem na vyrovnanost výnosů.
- 15) Využít i mimoresortní politiky a finanční zdroje pro zavádění mitigačních i adaptačních opatření¹² v zemědělství (např. Operační program životního prostředí), včetně nových zdrojů, jako jsou např. finanční prostředky generované aukcemi emisních povolenek a systémem obchodu s emisními povolenkami pro financování opatření na dlouhodobé ukládání uhlíku v zemědělské půdě a lesích.
- 16) Zohlednit doporučení, která pomohou stabilizovat příjmy zemědělců a řešit nerovnováhu mezi nadbytkem potravin a nedostatkem biomasy pro energetické využití.

¹² *Navrhovaná mitigační i adaptační opatření je důležité posuzovat z více hledisek (potravinové zabezpečení, ekonomické dopady na zemědělské podniky, energetická soběstačnost a decentralizovaná energetika, vše s důrazem na princip udržitelnosti), aby se docílilo nejlepšího poměru mezi jejich mitigačním a adaptačním efektem a implementačními náklady.*

- 17) Připravit podpůrná opatření pro přímou samospotřebu biomasy farmářů s využitím podpory ze strukturálních fondů EU na výstavbu zařízení pro zpracování a využití energetické biomasy v zemědělských podnicích. Programy bude třeba orientovat na podporu produkce biomasy, především cíleně pěstovaných energetických plodin a rychle rostoucích dřevin. Přitom průběžně vyhodnocovat vliv produkce biomasy na životní prostředí (eroze půdy, biodiverzita, osevnické postupy).
- 18) Klást důraz na podporu projektů výzkumu nových způsobů efektivnějšího využití biomasy k energetickým a materiálovým účelům a výzkumu biopaliv 2. a dalších generací v rámci zemědělského výzkumného programu.

3.2.7 Lesnictví v ČR ve vazbě na zemědělství

V rámci politik EU

- 1) Posílit spolupráci a koordinaci mezi členskými státy EU v oblasti sdílení těch dat národních inventarizací lesů, které mají význam pro hodnocení a tvorbu evropských politik. Usilovat o obnovení celoevropského monitoringu zdravotního stavu lesů. Usilovat o sjednocení podpor v členských státech EU pro energetické využití dřevní biomasy.
- 2) Přezkoumat stávající prostředky a postupy Unie s cílem usnadnit koordinaci, komunikaci a spolupráci mezi různými politikami.
- 3) Provést podrobnou analýzu dopadů možného zavedení společné politiky/rámce Unie pro lesní hospodářství.
- 4) Zavést odpovídající sledovací mechanismus pro provádění, hodnocení a úpravu politik. Na evropské úrovni, by měly být řešeny pouze takové otázky, které je nutno řešit v rámci všech členských států EU. V ostatních případech by měl být zachován princip subsidiarity.
- 5) Přezkoumat a posílit konzultační struktury pro lesní hospodářství na úrovni Unie i na vnitrostátní úrovni.
- 6) Podporovat přípravu právně závazné úmluvy o trvale udržitelném obhospodařování lesů v rámci panevropského procesu Forest Europe a v jeho rámci usilovat o sjednocení standardů hospodaření v lesích v Evropě.

V oblasti podpůrných opatření

- 7) Zachovat financování současných dotačních opatření z podpor rozvoje venkova i po skončení programovacího období 2007-2013 a navázat novým programovacím obdobím, kde budou zohledněny aktuální problémy lesnické politiky.
- 8) Zachovat a rozšířit dotační opatření na zlepšení prostorové a věkové struktury a nevhodně pozměněné druhové skladby lesů.

- 9) Vytvořit ucelený systém podpory melioračních a zpevňujících dřevin (MZD).
- 10) Přehodnotit poskytování finančních prostředků na pořízení techniky pro lesní hospodářství ve prospěch podpory rozvoje infrastruktury v lesích.
- 11) Zavést opatření na ochranu určitých biotopů v krajině např. pomocí agro-lesnických systémů a podporovat oblasti s antropogenním poškozením lesních porostů.
- 12) Podporovat sdružování drobných vlastníků lesů, zvýšení jejich odbornosti ve vztahu k vlastním majetkům, podporovat společné uvádění lesnických produktů na trh.
- 13) Vrátit kompetenci poskytování příspěvků na hospodaření v lesích MZe nebo alespoň dosáhnout jednotného závazného dotačního rámce pro poskytování příspěvků kraji.
- 14) Vytvořit podmínky pro jednotnou lesnickou politiku v oblasti veřejné podpory a efektivní nástroje pro její prosazování a lesnické podpory zahrnovat do systému de minimis pouze v nezbytných případech.
- 15) Usilovat o zjednodušení procesu notifikace národních podpor u EK.

Ve vztahu k využívání dřevní biomasy pro energetické účely

- 16) Ve spolupráci s MPO, MMR, MŽP, ERÚ a MZe nově posoudit koncepci systému podpor využívání biomasy s cílem:
- 17) Maximalizovat účinnost výroby tepla a elektrické energie z biomasy, stanovit minimální přípustné účinnosti pro různé způsoby výroby tepla a energie z biomasy,
- 18) Omezit podporu výroby elektřiny v režimu spoluspalování.
- 19) Investičně podporovat rozvoj infrastruktury v lokálním a regionálním měřítku: budování lokálních, malých a středních zdrojů energie na biomasu, včetně systémů vytápění rodinných domů, zkvalitnění lesní dopravní sítě.
- 20) Ve vazbě na analýzu potravinové bezpečnosti státu finančně podpořit zakládání výmladkových plantáží RRD a pěstování energetických bylin na zemědělské půdě.
- 21) Sjednotit metodiku kalkulace dostupného potenciálu LTZ, přepočtů a hodnocení dopadů; metodiku využít pro hodnocení investičních záměrů na regionální úrovni.
- 22) Podporovat vznik vlastnických sdružení, kooperativ, klastrů a dalších forem sdružování ve kterých by se rozvíjely lokální řetězce využívající biomasu efektivně, udržitelně a s nižšími náklady (viz. rozvoj infrastruktury a podpora budování malých a středních energetických provozů).
- 23) Motivovat a informovat vlastníky lesní a nelesní půdy o možnostech využití biomasy a podpořit spolupráci mezi soukromým a veřejným sektorem včetně zapojení energetického sektoru do vytváření strategií mobilizace biomasy.
- 24) Zvýšit sběr a použití "odpadového" dříví a dříví z měst, nelesní zeleně a domácností, zhodnotit jeho potenciál a podpořit technologický vývoj i statistiku v tomto ohledu.

Ve vztahu k očekávané změně klimatu

- 25) Posílit monitoring stavu lesních porostů a na základě získaných dat průběžně hodnotit rizika (sucho, škůdci, lesní požáry, snížení produkčního potenciálu půdy, bilance CO₂ atd.). Definovat roli Národní inventarizace lesů pro tyto účely a zajistit její pravidelné opakování. Navázat na údaje ze sledování stavu lesů v rámci programů ICP Forest, Forest Focus a FutMon.
- 26) Formulovat konkrétní zadání pro lesnický výzkum.
- 27) Zdokonalovat metody obrany proti škůdcům lesních dřevin. Posoudit dopad klimatické změny na vznik abiotických škodlivých činitelů včetně lesních požárů, zhodnotit stávající systémy jejich evidence a prevence v kontextu očekávané klimatické změny.
- 28) Zvýšit osvětu o dopadech klimatické změny na lesní porosty ČR u vlastníků lesů a odborných lesních hospodářů a nabídnout opatření PRV. Zabývat se otázkou podpory agrolesnictví.
- 29) Vyvolat diskusi o adaptaci navazujícího dřevozpracujícího průmyslu na změnu klimatu s Ministerstvem průmyslu a obchodu a národními zástupci ve Forest-Based Sector Technology Platform a zvážit případné možnosti financování změny technologií z podpor rozvoje venkova.
- 30) Podpora všeobecné recyklace výrobku na bázi dřeva, řešit efektivní a šetrné formy získávání energie z obnovitelných zdrojů, sledovat emise CO₂.
- 31) Posílit spolupráci s ostatními resorty a zanalyzovat možnosti řešení lesnických průnikových témat.
- 32) Usilovat o výhodné nastavení referenční úrovně nebo prosazování jiného výhodného způsobu započítávání emisí CO₂ z hospodaření v lesích v rámci sektoru LULUCF.
- 33) Zajistit využití finančních prostředků z obchodu s emisními povolenkami pro adaptaci lesů a lesnictví. Posílit započatou spolupráci s rezortem životního prostředí.

3.2.8 Vodní hospodářství v ČR ve vazbě na zemědělství

- 1) Budovat nové závlahové systémy, a to zejména v oblastech srážkového stínu (Žatecko, Lounsko, Slánsko, jižní Morava).
- 2) Provést bilanci potřeb a disponibilních zdrojů pro různé scénáře klimatické změny. Při hodnocení potřeb vycházet z upravených hodnot vláhových potřeb reálně pěstovatelných plodin.
- 3) Využívat část vodních objemů zatopených dolů v severních Čechách, až po podrobnější posouzení.
- 4) Provést pasportizaci údolních niv z hlediska možnosti jejich využití k řízeným i přirozeným rozlivům – posouzení možných objemů, bonity půdy, vlastnické vztahy, zastavěnost.

- 5) Budovat preventivní protipovodňová opatření s důrazem na posílení retence vody v krajině (výstavba poldrů a malých vodních nádrží). Dále využívat území k řízeným rozlivům povodní, ve kterých zemědělci v nich hospodařící mají ze zákona zajištěnu náhradu škody na půdě, polních plodinách a lesních porostech a rovněž za finanční újmu vzniklou pozbytím nároku na dotaci.
- 6) Dokončit pasportizaci stávajících odvodňovacích systémů, doplnit informace o funkčnosti a efektivitě. Navrhnout systémy, které by bylo možno zrušit nebo ponechat neudržované k jejich zániku, jak z hlediska nefunkčnosti, tak z hlediska účelnosti.
- 7) Omezit vznik a rozvoj erozních procesů na zemědělských pozemcích, a to podchycením a neškodným odvedením povrchově odtékající vody ze srážek, dále vhodnou volbou pěstovaných plodin vzhledem k morfologickým a půdním podmínkám dané lokality, zejména výstavbou zrušených protierozních opatření (mezí, křovinatých remízků atp.).
- 8) Zpracovat kvalitní zásady pro využívání vytěžených sedimentů, umožňující výrazně vyšší podíl půdních částic vracet na zemědělské pozemky.
- 9) Legislativně zajistit, aby nezbytnou součástí komplexních pozemkových úprav byl i návrh a realizace společných vodohospodářských zařízení.
- 10) Zajistit účinnou likvidaci komunálních odpadních vod i v malých venkovských sídlech, zabezpečit proti úniku odpadní vody ze živočišné výroby.
- 11) Zajistit specifický monitoring kvality povrchových vod (zejména s ohledem na prioritní organické polutanty), jejich identifikaci a zamezení aplikace – především v ochranných pásmech vodních zdrojů a stanovování emisních a imisních limitů pro konkrétní vodní toky a jejich části.
- 12) Optimalizovat hnojení s ohledem na splachování živin, vyloučení přímého splachu živin z orné půdy.
- 13) Zavádět plodiny méně náročných na vodu.
- 14) Identifikovat území (oblasti) vhodných k intenzifikaci zemědělství a rozvoji závlah ve vztahu k dostupným vodním zdrojům.
- 15) Využívat kaly z ČOV, což představuje úsporu hnojiv (propojení s kontrolou těžkých kovů v kanalizačních řádech) – stimuly k jejich „chtění“.
- 16) Využívat bahno z odbahňování rybníků pro potřeby zemědělství, což představuje úsporu hnojiv.

3.2.9 Rybářství

- 1) Zachovat udržitelnost současné úrovně produkce chovaných ryb při současné tendenci vzrůstajících omezení ze strany ochrany životního prostředí a dovozů ze třetích zemí.

- 2) Zachovat všestranně konsensuální přístup k environmentální problematice, což předpokládá principiální pochopení, že samotný chov ryb není problémem prostředí, ale nedílnou součástí jeho řešení.
- 3) Udržet úroveň domácího i zahraničního trhu kapra jako specifického a geograficky tradičního produktu.
- 4) Pokračovat v likvidaci zátěží z minulosti v rybnících nezapříčiněných samotnými chovateli a odbahnění rybníků (odstranění naplavené zeminy z rybníků za finanční spoluúčasti státu).
- 5) Řešit problém rybožravých predátorů v čele s kormoránem.
- 6) Modernizovat rybníky a výrobní zařízení s využitím finančních prostředků z Evropského rybářského fondu.
- 7) Optimalizovat řízení výrobních procesů bez vnějších omezujících administrativních a nekompetentních zásahů.
- 8) Podporovat reintrodukci ryb a posílení diverzity vodního prostředí.

4. Závěr

Na tento materiál navází konkrétní strategie pro realizaci jednotlivých vizí, které relevantním způsobem vymezí konkrétní časové a věcné cíle.

Seznam použitých zkratk

AEO – Agroenvironmentální opatření

ČHMÚ – Český hydrometeorologický ústav

ČOV – Čistička odpadních vod

ČR – Česká republika

ČS – členské státy EU

ČSÚ – Český statistický úřad

CZV – Ceny zemědělských výrobců

DG for Agriculture and Rural Development – Generální ředitelství EK pro zemědělství a rozvoj venkova

EK – Evropská komise

EP – Evropský parlament

ERÚ – Energetický regulační úřad

EU – Evropská unie

EUROSTAT – Evropský statistický úřad

GAEC - Dobrý zemědělský a environmentální stav

GI – zeměpisné označení

Ha – hektar

HDP – Hrubý domácí produkt

KBTPM – Krávy bez tržní produkce mléka

LEADER – 4.osa II. pilíře SZP

LFA – Méně příznivé oblasti

LULUCF - Využití krajiny, změny ve využití krajiny a lesnictví

MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj

MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu

MZe – Ministerstvo zemědělství

MZD – Meliorační a zpevňující dřeviny

MŽP – Ministerstvo životního prostředí

NLP II – Národní lesnický program pro období do 2013

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

PDO – Chráněné označení původu

PGI – Chráněné zeměpisné označení

RUD – Rozpočtové určení daní
SAPS – Jednotná platba na plochu
SOT – Společná organizace trhu
SPS – Schéma jednotné platby
SPŽP – Státní politika životního prostředí
SZP – Společná zemědělská politika
TSG – Tradiční garantované speciality
TTP – Trvalé travní porosty
T ž. hm. – Tuna živé hmotnosti
ÚZEI – Ústav zemědělské ekonomiky a informací
WTO – Světová obchodní organizace
ZOD – Oblasti zranitelné dusíkem